

Модельна навчальна програма **«Українська мова»**

для 5–9 класів із навчанням
румунською мовою закладів загальної
середньої освіти

*Чернівці – Київ
2021*

Міністерство освіти і науки України

Модельна навчальна програма

**«Українська мова для класів з навчанням румунською мовою. 5 – 9 класи»
для закладів загальної середньої освіти**

(автори: Фонарюк Т.І., Кульбабська О.В., Філіп Ю.Л., Костіна-Кніжницька А.В., Сиротюк О.М.).

«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»

(наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795)

Пояснювальна записка

Повна загальна середня освіта – систематизована та передбачена відповідними державними стандартами сукупність результатів навчання і компетентностей, здобутих особою на рівнях початкової, базової середньої та профільної середньої освіти.

Базова середня освіта – другий рівень повної загальної середньої освіти, що передбачає виконання учнем / ученицею вимог до результатів навчання, визначених Державним стандартом базової середньої освіти, які відповідають другому рівню Національної рамки кваліфікації.

Метою базової середньої освіти є розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їх соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху й самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних і культурних цінностей українського народу.

Реалізація мети базової середньої освіти ґрунтується на таких ціннісних орієнтирах, як:

- повага до особистості учня / учениці та визнання пріоритету його інтересів, досвіду, власного вибору, прагнень, ставлення у визначенні мети й організації освітнього процесу, підтримка пізнавального інтересу та наполегливості;
- забезпечення рівного доступу кожного учня / учениці до освіти без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу;
- дотримання принципів академічної доброчесності у взаємодії учасників освітнього процесу й організації всіх видів навчальної діяльності;
- становлення вільної особистості учня / учениці, підтримка його самостійності, підприємливості й ініціативності, розвиток критичного мислення та впевненості в собі;
- формування культури здорового способу життя учня / учениці, створення умов для забезпечення його гармонійного фізичного та психічного розвитку, добробуту;
- створення освітнього середовища, у якому забезпечено атмосферу довіри, без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу;

- утвердження людської гідності, чесності, милосердя, доброти, справедливості, співпереживання, взаємоповаги та взаємодопомоги, поваги до прав і свобод людини, здатності до конструктивної взаємодії учнів / учениць між собою та з дорослими;
- формування в учня / учениці активної громадянської позиції, патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, державної мови;
- плекання в учнів / учениць любові до рідного краю, відповідального ставлення до довкілля.

Базова середня освіта передбачає поділ на два цикли: адаптаційний (5–6 роки навчання) і базове предметне навчання (7–9 роки навчання), що ґрунтуються на врахуванні вікових особливостей дітей, стану їхнього фізичного, психічного й інтелектуального розвитку, права на освіту осіб з особливими освітніми потребами і їх соціалізацію та інтеграцію в суспільство.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів / учениць на основі компетентнісного підходу визначено за освітніми галузями на відповідному циклі базової середньої освіти в Державному стандарті.

Для кожної освітньої галузі визначено:

- мету, єдину для всіх рівнів загальної середньої освіти;
- компетентнісний потенціал, що позначає здатність кожної освітньої галузі формувати всі ключові компетентності через розвиток умінь і ставлень та базові знання;
- обов'язкові результати навчання учня / учениці;
- рекомендовану, мінімальну та максимальну кількість навчальних годин за циклами навчання (5–6, 7–9 класи).

Мовно-літературна освітня галузь охоплює українську мову та літературу, мови та літератури відповідних корінних народів і національних меншин, іншомовну освіту.

Метою мовно-літературної освітньої галузі є розвиток компетентних мовців і читачів із гуманістичним світоглядом, які володіють літературною українською мовою, читають інформаційні й художні тексти, зокрема класичної та сучасної художньої літератури (української та зарубіжних), здатні спілкуватися мовами корінних народів і національних меншин, іноземними мовами для духовного, культурного й національного самовираження та міжкультурного діалогу, для збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, творчої самореалізації, формування ціннісних орієнтацій і ставлень.

Компетентнісний потенціал мовно-літературної освітньої галузі

Ключові компетентності	Уміння	Ставлення
Вільне володіння державною мовою	сприймати (зокрема читати інформаційні й художні тексти класичної та сучасної літератури (української і зарубіжних), розуміти, перетворювати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати інформацію; висловлювати думки, почуття, погляди в усній та письмовій формі; використовувати вербальні та невербальні засоби в різноманітних міжособистісних, соціальних і культурних контекстах; дотримуватися культури мовлення та норм мовленнєвого етикету, враховувати культурні й особистісні відмінності співрозмовників, переваги та/або обмеження окремих груп чи осіб; адаптуватися до змінюваних умов спілкування, розв'язувати нестандартні завдання з використанням потенціалу української мови та відповідних комунікативних стратегій.	поцінування української мови як чинника національної та громадянської ідентичності; готовність спілкуватися державною мовою; бажання використовувати українську мову в усіх сферах життя; прагнення до ненасильницької комунікації.

Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами	сприймати (зокрема читати рідною мовою), розуміти, перетворювати, аналізувати та інтерпретувати, оцінювати інформацію; висловлювати думки, почуття, погляди в усній та письмовій формі рідною мовою; адаптуватися до умов спілкування в багатомовному середовищі з використанням потенціалу рідної мови та відповідних комунікативних стратегій, ураховувати культурні та особистісні відмінності співрозмовників, переваги та/або обмеження окремих груп чи осіб; використовувати власний мовленнєвий досвід для вивчення іноземних мов; пояснювати роль/значення мовних явищ та системи понять, за допомогою яких формується картина світу носіїв іноземної мови; використовувати в разі потреби різноманітні стратегії для задоволення власних іншомовних комунікативних намірів;	поцінування рідної мови як чинника етнокультурної ідентичності; готовність спілкуватися рідною мовою; потреба в читанні рідною мовою; готовність до міжкультурного діалогу; розуміння важливості оволодіння іноземними мовами для міжкультурного спілкування; відкритість до вивчення іноземних мов; готовність спілкуватися іноземними мовами; дотримання культури спілкування, прийнятої в сучасному
--	--	--

	використовувати іноземні мови для розширення читацького досвіду, читацьких інтересів.	суспільстві, повага до культурних та особистісних відмінностей співрозмовників, усвідомлення й урахування переваг та/або обмежень окремих груп чи осіб, виявлення розуміння і співпереживання; толерантність до представників іншого народу, носіїв іншої мови, культури, звичаїв і способу життя; розуміння потреби популяризації України у світі засобами іноземних мов.
Математична компетентність	установлювати причиново-наслідкові зв'язки, виокремлювати головну та другорядну інформацію; формулювати визначення, логічно обґрунтовувати висловлену думку; перетворювати інформацію з однієї форми в іншу (текст, графік, таблиця, схема) для розв'язання комунікативних завдань.	готовність до пошуку різноманітних способів розв'язання комунікативних проблем.
Компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій	висловлювати гіпотези, описувати процеси власної діяльності з використанням мовних і мовленнєвих засобів, зокрема іноземної мови.	прагнення поглиблювати уявлення про цілісну наукову картину світу для суспільно-технологічного розвитку.

Інноваційність	презентувати власні ідеї, бачення, інноваційні погляди зрозуміло, грамотно, креативно, використовуючи доцільні засоби вираження мовлення; мобілізувати ресурси (зокрема нематеріальні та цифрові) через комунікацію для провадження інноваційної діяльності; ефективно використовувати різні комунікативні стратегії і тактики для розв'язання життєво важливих проблем, зокрема в ситуаціях неоднозначності та непевності.	відкритість до інновацій, готовність продукувати нові ідеї, спонукати до цього інших осіб.
Екологічна компетентність	використовувати потенціал текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) щодо висвітлення діяльності людини як частини природи; використовувати комунікативні стратегії для реалізації екологічних проєктів, формування екологічної культури та забезпечення сталого розвитку суспільства.	інтерес до здобутків українських і зарубіжних авторів, які зробили вагомий внесок у формування та поширення ідей сталого розвитку суспільства.
Інформаційно-комунікаційна компетентність	використовувати різні види сприймання текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) для	задоволення пізнавального інтересу в інформаційному середовищі;

	пошуку, обробки, аналізу та добору інформації; діяти за алгоритмом у процесі складання плану для розв'язання комунікативних завдань; комунікувати грамотно й безпечно в інформаційному та цифровому просторі; розрізняти емоції інших осіб в акті комунікації; виявляти адаптивність до мінливих реалій світу, креативність, прагнення до досягнень і саморозвитку; орієнтуватися в інформаційній екосистемі та світовому медіасередовищі, протидіяти операціям маніпулятивного впливу в епоху інтернету (Додаток Е); використовувати сучасні цифрові технології для розширення читацького досвіду та кола читацьких інтересів (Додаток Г).	прагнення етично взаємодіяти у віртуальному просторі; готовність дотримуватися авторських прав; прагнення особистісного розвитку як компетентного мовця і читача за допомогою цифрових технологій.
Навчання впродовж життя	визначати власні комунікативні потреби, цілі та способи їх досягнення; використовувати ефективні прийоми вивчення державної/	прагнення вдосконалювати власне мовлення впродовж життя, розвивати мовну інтуїцію; усування власних мовних і комунікативних бар'єрів,

	рідної/іноземної мов з урахуванням власних стратегій навчання; постійно збагачувати власний словниковий запас через використання словників і довідкових ресурсів, зокрема цифрових; здійснювати самооцінку результатів діяльності, рефлексію; користуватися різними видами бібліотек (публічними, спеціальними і спеціалізованими) та орієнтуватися в бібліотечних ресурсах.	усвідомлення та подолання стереотипів мовленнєвої поведінки, формування стресостійкості й гнучкості (Додаток Ж); розуміння ролі читання текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) українських і зарубіжних авторів для гармонійного розвитку, самонавчання і самовдосконалення; прагнення збагачувати читацький і мовленнєвий досвід.
Громадянські та соціальні компетентності	аргументовано і грамотно висловлювати власну громадянську позицію, виявляти лідерство; використовувати комунікативні навички та багатомовність для ефективного ведення міжкультурного діалогу, соціального впливу; уникати дискримінування інших осіб у своїх висловлюваннях та діях; критично оцінювати інформацію з різних джерел, формувати та обстоювати особистісні ціннісні орієнтири, спираючись на цінності українського народу, його історико-	плекання українських національних і громадянських цінностей, актуалізованих у текстах (зокрема художніх текстах, медіатекстах) українських і зарубіжних авторів; шанування української культури, толерантне ставлення до культур інших народів; відкритість до культурного різноманіття за допомогою вивчення мови (мов) та здійснення міжкультурної комунікації;

культурні надбання і традиції в європейському ціннісному контексті (Додаток Д). використовувати ефективні комунікативні стратегії для співпраці в групі, виявляти культуру слухання; використовувати мову ненасильницького спілкування; враховувати вплив слова на психічне здоров'я людини, відповідально використовувати мовні виражальні засоби; ураховувати особистісні та культурні відмінності співрозмовників, переваги та/або обмеження окремих груп чи осіб; застосовувати комунікативні стратегії для протистояння деструктивним та маніпулятивним впливам, що є загрозою для здоров'я; конструктивно спілкуватися в різних соціальних середовищах із дотриманням принципів свободи особистості; виявляти в текстах (зокрема художніх текстах, медіатекстах)	повага до права та законодавства щодо забезпечення функціонування української мови як державної; утвердження права на власну думку; готовність до налагодження контактів з іншими особами з використанням різноманітних мовних засобів; прагнення до пізнання суспільного досвіду України та інших держав через мову та культуру, зокрема літературні твори українських і зарубіжних авторів, медіатексти; усвідомлення взаємозалежності учасників комунікації.
--	--

	українських і зарубіжних авторів соціально важливий зміст.	
Культурна компетентність	використовувати мову для духовного, культурного й національного самовираження; читати, аналізувати й інтерпретувати тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) українських і зарубіжних авторів; сприймати та осмислювати цінності, актуалізовані в текстах (зокрема художніх текстах, медіатекстах) українських і зарубіжних авторів; використовувати досвід взаємодії з творами мистецтва в життєвих ситуаціях для формування власного світогляду та збагачення досвіду; створювати оригінальні тексти для вираження власних ідей, досвіду і почуттів з використанням відповідних художніх засобів; добирати тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) для задоволення власних пізнавальних та естетичних потреб.	потреба в читанні художньої літератури для задоволення та рефлексії над прочитаним; поцінування художньої літератури як мистецтва слова в контексті духовних надбань людства; відкритість до міжкультурної комунікації, усвідомлення індивідуальних і соціальних стереотипів, що можуть міститися в тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті); зацікавленість світовими культурними здобутками; готовність сприймати літературний твір як структуру, відкриту до читацьких інтерпретацій у часі та просторі.
Підприємливість та фінансова грамотність	ініціювати усну, письмову й онлайн-взаємодію державною/	готовність брати відповідальність за себе та інших осіб;

рідною/іноземною мовами для розвитку ідеї та її реалізації; презентувати власну ідею та ініціативи зрозуміло, грамотно, з використанням доцільних виражальних засобів української мови; використовувати комунікативні стратегії для формулювання власних пропозицій і рішень; описувати державною/рідною/іноземною мовами власні вміння та компетентності стосовно варіантів кар'єри, розвитку підприємницьких і соціальних ініціатив; пояснювати значення заощадження, інвестування, запозичення, страхування тощо, зокрема на прикладі літературних творів українських і зарубіжних авторів; обговорювати й планування доходи та витрати за допомогою ефективних комунікативних стратегій; використовувати фінансові документи.	відповідальне ставлення до мовленнєвого вчинку; розуміння ролі комунікативних умінь, читацького досвіду для успішної самореалізації, зокрема у професійній кар'єрі та діловому середовищі; усвідомлення важливості володіння державною мовою та спілкування рідною/ іноземною мовами для забезпечення добробуту і фінансового успіху; готовність обстоювати важливість збільшення доходу, ощадливості та раціонального використання коштів.
--	---

Основою формування ключових компетентностей є особистісні якості, індивідуальний, соціальний, культурний і навчальний досвід учнів / учениць; їхні потреби та інтереси, які мотивують до активного навчання; знання, уміння та ставлення, що формуються в освітньому, соціокультурному та інформаційному середовищі, у різних життєвих ситуаціях.

Наскрізними в усіх ключових компетентностях є такі **вміння**:

1) читати з розумінням, що передбачає здатність до емоційного, інтелектуального, естетичного сприймання та усвідомлення прочитаного, розуміння інформації, записаної (переданої) в різний спосіб або відтвореної технічними пристроями, що охоплює, зокрема, уміння виявляти приховану й очевидну інформацію, висловлювати припущення, доводити надійність аргументів, увиразнювати власні висновки фактами та цитатами з тексту, висловлювати ідеї, пов'язані з розумінням тексту після його аналізу і добору контраргументів;

2) висловлювати власну думку в усній і письмовій формі, тобто словесно передавати думки, почуття, переконання, зважаючи на мету та учасників комунікації, обираючи для цього відповідні мовленнєві стратегії;

3) критично і системно мислити, щоб визначати характерні ознаки явищ, подій, ідей, їх взаємозв'язки, формувати вміння аналізувати й оцінювати доказовість і вагомість аргументів у судженнях, брати до уваги протилежні думки та контраргументи, розрізняти факти, їх інтерпретації, розпізнавати спроби маніпулювання даними, використовуючи різноманітні ресурси і способи оцінювання якості доказів, надійності джерел і достовірності інформації;

4) логічно обґрунтовувати позицію на рівні, що передбачає здатність висловлювати послідовні, несуперечливі, обґрунтовані міркування як судження і висновки, що є виявом власного ставлення до подій, явищ і процесів;

5) діяти творчо, що передбачає креативне мислення, продукування нових ідей, доброзечне використання чужих ідей та їх доопрацювання, застосування власних знань для створення нових об'єктів, ідей, уміння випробовувати нові ідеї;

6) виявляти ініціативу, що передбачає активний пошук і пропонування рішень для розв'язання проблем, активну участь у різних видах діяльності, їх ініціювання, прагнення до лідерства, уміння брати на себе відповідальність;

7) конструктивно керувати емоціями, що передбачає здатність розпізнавати власні емоції та емоційний стан інших, сприймати емоції без осуду, адекватно реагувати на конфліктні ситуації, розуміти, як емоції можуть допомагати і перешкоджати в діяльності, налаштовуючи себе на пошук внутрішньої рівноваги, конструктивну комунікацію, зосередження уваги, продуктивну діяльність;

8) оцінювати ризики, що передбачає вміння розрізняти прийнятні й неприйнятні ризики, зважаючи на істотні чинники;

9) приймати рішення, що передбачає здатність обирати способи розв'язання проблем на основі розуміння причин та обставин, які спричиняють їх появу, досягнення поставлених цілей із прогнозуванням та урахуванням можливих ризиків і наслідків;

10) розв'язувати проблеми, що передбачає вміння аналізувати проблемні ситуації, формувати проблеми, висувати гіпотези, практично їх перевіряти та обґрунтовувати, здобувати потрібні дані з надійних джерел, презентувати та аргументувати рішення;

11) співпрацювати з іншими, що передбачає вміння обґрунтовувати переваги взаємодії під час спільної діяльності, планувати власну та групову роботу, підтримувати учасників групи, допомагати іншим і заохочувати їх до досягнення спільної мети.

Базові знання мовно-літературної освітньої галузі

Інформація: джерело інформації; інформація текстова, графічна, числова тощо; достовірність, новизна, актуальність і несуперечливість інформації; надійність і ненадійність джерел інформації; критерії добору і способи пошуку інформації; відкрита і прихована інформація; факти й судження; маніпуляція та пропаганда.

Комунікація: комунікативна взаємодія; ситуація спілкування; адресат, адресант; форма і зміст повідомлення; мета і позиція мовця; комунікативні наміри співрозмовників; важливі та другорядні деталі повідомлення; прихований зміст повідомлення; вербальні й невербальні засоби; типові стратегії мовленнєвої взаємодії; аргументація; інтонаційні засоби; емоційний стан співрозмовників; формули мовленнєвого етикету; жанрові форми мовлення; різноманітні стратегії продукування ідей; принципи етики спілкування, норми літературної вимови; соціокультурні норми; стереотипи, протидія та попередження дискримінації, цькування (булінгу); протидія пропаганді та маніпуляції; ненасильницька комунікація; суспільно-культурний контекст; цифрове середовище; безпечна поведінка у цифровому просторі; онлайн-взаємодія; форми презентації; академічна доброчесність.

Текст: різновиди текстів (одиночні і множинні, цілісні, перервані та змішані); опис, розповідь, роздум; стилі й жанри; структура тексту; фрагментарні тексти; зміст прочитаного; тема; мікротема; ідея; проблеми в тексті; підтекст; культурно-історичний контекст; гіпертекст у медіатексті; особистий і суспільний досвід; мета читання (для отримання інформації, виконання завдань, розвитку естетичного досвіду).

Літературний твір: художні твори українських і зарубіжних авторів; література корінних народів і національних меншин; актуальна національна та загальнолюдська, зокрема морально-етична, проблематика творів; роди й жанри літератури; зміст і форма літературного твору (тема, ідея, фабула, сюжет, композиція, художні образи, поетика); літературний твір в історико-культурному контексті; літературно-мистецькі епохи, напрями, течії та стилі; індивідуальний

стиль; естетична цінність літературного твору; відкритість творів літератури до інтерпретації; художній переклад; читацький досвід, емоційний стан читача.

Мовні засоби: мова як система; мовні одиниці різних рівнів, їх характерні ознаки та функції в мовленні; мова як відображення картини світу; мовна норма та її динамічність в історико-культурному контексті; помилка; засоби художньої виразності.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з мовно-літературної освітньої галузі передбачають, що учень / учениця:

- взаємодіє з іншими особами в усній формі, сприймає і використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях;
- сприймає, аналізує, інтерпретує, критично оцінює інформацію в текстах різних видів, зокрема інформаційних та художніх текстах класичної та сучасної художньої літератури (української та зарубіжних), медіатекстах, та використовує інформацію для збагачення власного досвіду і духовного розвитку;
- висловлює власні думки, почуття, ставлення та ідеї, взаємодіє з іншими особами у письмовій формі, зокрема інтерпретуючи інформаційні та художні тексти класичної та сучасної художньої літератури (української та зарубіжних); у разі потреби взаємодіє з іншими особами в цифровому просторі, дотримується норм літературної мови;
- досліджує індивідуальне мовлення, використовує мову для власної мовної творчості, спостерігає за мовними та літературними явищами, аналізує їх.

Модельна навчальна програма – документ, що визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учня / учениці, зміст навчального предмета (інтегрованого курсу) та види навчальної діяльності школярів, рекомендований для використання в освітньому процесі в порядку, визначеному законодавством.

Модельна навчальна програма з української мови для 5–9 класів з навчанням румунською мовою закладів загальної середньої освіти, розроблена на основі нормативних документів: Закон України «Про повну загальну середню освіту», Державний стандарт базової середньої освіти, Типова освітня програма для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти. Модельна навчальна програма відповідає меті й ідейним засадам цих документів і реалізує загальні та конкретні очікувані результати, окреслені в них.

Основна мета модельної навчальної програми – розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів / учениць, формування компетентностей, необхідних для їх соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини,

суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу. Ми прагнемо досягти того, щоб процеси викладання та навчання були орієнтовані на учня / ученицю, мали практичну спрямованість, заохочення школярів і залучення всіх у таке навчальне середовище, у якому поважають права всіх учасників освітнього процесу.

Оскільки освіта охоплює **навчання, виховання та розвиток**, у модельній програмі задекларовані важливі аспекти виховних завдань школи, орієнтованих на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні: гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей; соціально-політичні: свобода, демократія, культурне розмаїття, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність за рідних. Глибинність такого виховання – запорука розвитку держави.

Українська мова як державна мова України є обов'язковим предметом вивчення в закладах загальної середньої освіти. **Мета курсу української мови** в класах з навчанням мовами національних меншин полягає у виробленні в учнів / учениць мовленнєвих (комунікативних) умінь і навичок для майбутньої освітньої та суспільної діяльності. Такі уміння стануть навичками лише за умови належних знань лексичної та граматичної систем української мови, їхніх особливостей порівняно з рідною національною мовою учня / учениці.

Навчальні завдання програми:

- 1) ознайомити школярів із найважливішими відомостями з історії української мови: її походження, функціонування до набуття статусу державної, місцем серед інших мов світу;
- 2) увиразнити красу й багатство української мови, її функціональні, у т.ч. образно-виражальні та емоційно-естетичні можливості;
- 3) домогтися практичного засвоєння учнями / ученицями норм літературної мови (лексичних, орфоепічних, граматичних, стилістичних, а також орфографічних та пунктуаційних);
- 4) навчити учнів / учениць користуватися засобами української мови в різних мовленнєвих ситуаціях відповідно до мети й складу учасників комунікативного акту;
- 5) виробити навички контролювати своє мовлення з метою недопущення явищ мовної інтерференції, зокрема у вимові звуків, звукосполучень, формах словозміни, синтаксичної та інтонаційної організації фрази тощо.

Основні змістові лінії програми, загальноприйняті в сучасній школі, такі: мовленнєва (комунікативна), мовна, соціокультурна та діяльнісна (стратегічна).

Мовленнєва (комунікативна) лінія охоплює засвоєння практичних умінь і навичок у всіх видах мовленнєвої діяльності: слухання (аудіювання), читання – це рецептивні види мовленнєвої діяльності; говоріння, письмо – продуктивні

види мовленнєвої діяльності. Необхідно засвоїти зміст понять *мова й мовлення, адресат і адресант мовлення, стиль і тип (жанр) мовлення, монолог та діалог (полілог), український мовленнєвий етикет*. Значну увагу на уроках необхідно приділяти розвитку усного мовлення школярів, особливо діалогічного як найпоширенішого в мовленнєвій практиці, підвищенню культури мовлення учнів / учениць, їх стилістичній вправності. Стилiстичний аспект повинен бути в усіх темах курсу української мови, навіть фонетики і словотвору.

Для активної мовленнєвої діяльності школярів доцільно надавати перевагу таким темам творів, які були б безпосередньо пов'язані з реальним життям учнів / учениць, цікавили б їх, спричинювали бажання поділитися своїми думками, висловити побажання, пропозиції, подискутувати.

Уроки української мови треба структурувати так, щоб учні / учениці мали змогу виступати з усними повідомленнями, різними за стилями і жанрами; допомагати їм оволодіти культурою спілкування, мовним етикетом (відповідно до ситуації спілкування).

Збагачення словникового запасу та граматичної вправності усного й писемного мовлення учнів / учениць необхідно здійснювати систематично на кожному уроці. У доборі та поясненні слів учитель повинен орієнтуватися здебільшого на тематику майбутніх переказів і творів, дидактичний матеріал підручника, на тексти художніх творів українських письменників, які діти вивчають у відповідному класі. Необхідно розвивати в учнів / учениць уміння помічати нові слова, виокремлюючи їх із контексту, привчати школярів звертатися до вчителя за тлумаченням таких слів, навчати користуватися різнотипними словниками, довідниками та Інтернетом.

Робота з розвитку мовлення тісно пов'язана з виформуванням навичок виразного читання мовчки та вголос, які спираються на мовне чуття, що його виявляємо в умінні розрізняти наголошені й ненаголошені склади, інтонувати речення різних структур, підвищувати й понижувати голос, виокремлювати логічним наголосом слова чи групу слів у фразі, пришвидшувати й уповільнювати темп мовлення, установлювати довжину пауз, передавати «настрій» автора тексту. Зразком для учня / учениці є передовсім читання вчителя.

Мовна лінія визначає особливості фонетичної, лексичної, словотвірної, граматичної та правописної систем української мови. До її складу входять основоположні питання фонетики, лексикології та фразеології, будови слова і словотвору, морфології та синтаксису, орфографії і пунктуації, а саме: вимова звуків та позначення їх буквами; зміна звуків при словозміні та словотворенні (у зіставленні зі звуковими явищами румунської мови); особливості способів і засобів українського словотворення; специфіка граматичних значень частин мови, засобів вираження значень слів, що належать до різних частин мови; побудова речень різних структурно-семантичних типів, особливості словопорядку в реченні, специфічні засоби інтонаційного вираження емоційності тощо.

Одним із основних шляхів інтенсивного навчання української мови є застосування різних способів структурування навчального матеріалу з використанням узагальнювальних таблиць і схем, що містять основні теоретичні відомості й факти мови, об'єднані темою уроку. Подібний в українській і румунській мовах матеріал доцільно структурувати великими, логічно завершеними частинами. Специфічні для української мови факти і явища, винятки з правил учні / учениці повинні засвоювати на окремо відведеному уроці. Частково подібний матеріал, засвоєння якого зумовлене певними труднощами, варто вивчати дозовано – по одному-два параграфи за урок. Окремого підходу потребують протилежні явища: їх треба вивчати спеціально, зіставляючи з румунською мовою. Наприклад, у **фонетиці**:

1. Шість голосних української мови і сім румунської вимовляють не цілком однаково: [a], [o], [y], [e], [и], [i] – [a], [ă], [e], [i], [î], [o], [u], треба учневі / учениці засвоїти українські звуки [и], [e] і не сплутувати їх із румунським [ă], навчитися вимовляти [й], [йі], [йе], [і], глотковий [г], тверді шиплячі, боковий [л] тощо.

2. У румунській мові є дифтонги ([*deal*], [*iarbă*], [*voios*] та ін.) і трифтонги ([*tăiau*], [*tăiai*], [*leoarcă*]). Тому, якщо в українському слові маємо йотовані голосні ([*зна́йеш*], [*кра́йати*]) або [ў] ([*казаў*], [*n'ishóў*]), треба звернути увагу на вимову двох звуків, які відмінні за природою від дифтонгів чи трифтонгів.

3. Румунські звуки [с] і [g] перед голосними [e], [i] вимовляють як [č] ([че], [ч'і]), [dž] ([дже], [дж'і]), а українське [ц] перед [і] вимовляємо як м'який звук [ц'], а [г] лише пом'якшується: [г'].

4. Буква х в румунській мові може передавати два звуки – [gz] і [cz], що іноді спричинює помилки в українських словах зі звуком [х].

У морфології:

5. Граматичне значення середнього роду іменників відмінне в обох мовах: іменниками середнього роду (*neutru*) в румунській вважають такі, які в однині мають формальні ознаки чоловічого роду, а в множині – жіночого (*avion* – *avioane*, *sat* – *sate*).

6. У румунській мові відмінків 5, в українській – 7, форми і функції українських орудного й місцевого відмінків будуть для школярів найважчими.

7. Істотно відрізняються критерії розподілу іменників за чотирма відмінами в українській, а за трьома – в румунській мовах, тому цей український мовний матеріал потребує особливої уваги вчителя.

8. Прикметники в румунській мові в однині мають форму чоловічого, а в множині – жіночого роду (*palton albastru* – *paltoane albastre*).

9. Після вивчення дієслова румунської мови з його розгалуженою системою форм способових (особових і неособових, до яких зараховують інфінітив, супін, дієприкметник і дієприслівник) і часових (7), із чотирма дієвідмінами

засвоювати форми українського дієслова мало б бути легше, але значення цих форм у тексті потребує уважного коментування.

10. У румунській мові значну функцію виконує артикль, тому румунськомовний учень / учениця важко обходиться без нього, коли поєднує іменники з прикметниками, присвійними займенниками, порядковими числівниками, які в українській мові рід оформляють закінченням. Частка в румунській мові не є окремою частиною мови.

11. Прийменники в румунській мові функціонують з іменниками у знахідному, рідше – родовому відмінках, в українській мові їх функції значно ширші, нерідко вони багатфункціональні, тому побудова прийменниково-відмінкових форм іменників і займенників вдається важко.

У синтаксисі та пунктуації:

12. У румунській мові в граматичній основі речення провідну роль відводять предикативності, тому присудок координує форму підмета. Структурні, смислові та ритмомелодійні розділові знаки теж мають свою специфіку, наприклад, у румунській мові кому ставлять для виокремлення прикметникового означення, яке посідає позицію перед означуваним словом; обставини умови виділяють комами незалежно від їх позиції в реченні; двокрапку ставлять після дієслів зі значенням звуковияву, а також на місці пропущеного слова; тире мовець може використовувати з метою інтонаційного увиразнення звертання, узгодженого й неузгодженого означення, обставин; кому не ставлять, коли підрядна з'ясувальна частина посідає позицію після або всередині головної; після підрядної одиниці способу дії, яка стоїть перед головною, а також у підрядній частині місця в позиції після головної. Після прямої мови перед словами автора в румунській мові ставлять лише кому або нічого, якщо пряма мова – питальне чи спонукальне речення тощо.

Проте *вчитель* повинен пам'ятати, що він *навчає школярів нової для них мови, а не порівняльної граматики близькоспоріднених мов* (наприклад, без знання правил граматики легко засвоюється усна мова в чужомовному середовищі, але українською (як і рідною) треба грамотно говорити і писати).

Окрім логічної стрункості та смислової викінченості пропонованого обширу знань, необхідно враховувати його доступність для школярів, їх спроможність утримати навчальний матеріал в пам'яті, яка мусить переходити з рідної мови на виучувану українською. З огляду на це в модельну навчальну програму внесено низку змін для її модернізації.

Унаслідок використання узагальнювальних таблиць і схем учитель, хоч і досягає економії навчального часу, активізує пізнавальну діяльність школярів, але в закладах загальної середньої освіти з навчанням румунською мовою варто раціонально дозувати словесну та схематичну інформацію – слухова і зорова пам'ять повинні активізуватися рівномірно. Можна пропонувати учням / ученицям самим подавати отриману інформацію у вигляді таблиць або схем, зокрема й за допомогою комп'ютера – моторна пам'ять не менш сильна.

У доборі відомостей щодо норм української літературної мови, необхідно керуватися завданням запобігати типовим для учнів / учениць помилкам (у школах із румунською мовою навчання – це орфоепічні помилки, неправильні відмінкові, родові форми іменних частин мови, особливо займенників, помилки в дієслівному керуванні, координації форм присудка і підмета, у доборі сполучних засобів у складнопідрядних реченнях тощо).

Засвоєння учнями норм літературної мови зумовлює детальний аналіз вчителем орфоепічних і граматичних помилок у мовленні школярів, особливо в місцях двомовної практики оточення дітей, у т.ч. двомовного діалектного мовлення.

Вивчення програмового матеріалу угрунтовано на міжпредметних зв'язках. Це сприяє поглибленому розумінню мовних явищ, розширенню кругозору учнів, формуванню в них умінь застосовувати суміжні знання з інших предметів. Але не варто добирати теми, до яких учні / учениці обов'язково звертаються на уроках з інших предметів.

Соціокультурна лінія проводиться головним чином у змісті практичних завдань і вправ, які містять підручники або обирають (складають), у разі потреби, самі вчителі, у пропонованих учням темах усних висловлювань або письмових творів (це може бути текстовий матеріал, пов'язаний з історією держави, її символами, способом життя українського народу, його звичаями, традиціями, етнографією, культурою – матеріальною, уснопоетичною, музичною тощо, у т.ч. у порівнянні з румунською культурою); тексти, що розкривають притаманний українцям менталітет, характерними позитивними рисами якого є шанобливість, скромність, безкорисливість, згідливість, повага до праці і людей праці, до матері, жінки-берегині тощо. Реалізація цього аспекту навчальної діяльності підпорядкована **вихованню громадянина незалежної України**, який, усвідомлюючи себе представником своєї нації, свідомий і своєї громадянської приналежності до держави, яка є його Батьківщиною і яка забезпечує йому всі необхідні для життєдіяльності умови, в яких він, володіючи державною мовою, може сповна реалізувати свої права, потреби і здібності.

Діяльнісна лінія в основному реалізується через уроки, які мають сприяти розвиткові логічного мислення учнів / учениць, набуттю ними вмінь аналізувати, зіставляти, порівнювати та узагальнювати мовні явища; наводити потрібні приклади, доводити їх доречність; добирати і систематизувати мовний матеріал відповідно до теми та основної думки висловлювання; будувати логічно правильне і композиційно завершене висловлювання; складати план (простий і складний), тези виступу, конспекти тощо, оформляти найпоширеніші ділові папери (заяву, автобіографію, резюме, доручення, оголошення, прес-реліз та ін.), творити окремі тексти публіцистичних жанрів (допис, замітку, нарис, репортаж тощо); відрізнати факти від суджень, ідентифікувати різні види маніпуляцій, безпечно комунікувати в соціальних мережах тощо.

У процесі навчання української мови учні / учениці повинні набути вміння самостійно здобувати знання, працювати з навчальною літературою, словниками, довідниками, контролювати правильність і точність своєї мовленнєвої діяльності.

Навчання повинно бути продуктивним, але не виснажливим, таким, що забезпечує міцне засвоєння учнями / ученицями таких знань з предмета, які необхідні для вільного володіння державною українською мовою. Адже для румуномовної дитини українська мова – не іноземна (якою учень, можливо, і не скористався б у житті), а державна – необхідна для суспільної практики.

Сучасна освітня модель за умови раціонально скомпонованих програм повинна забезпечити школярам такі аспекти компетентностей:

- **ціннісні:** повага до людської гідності й дотримання прав людини; схвалення культурної багатоманітності; утвердження демократії, справедливості, безпристрасності, рівноправності і верховенства права;
- **практичні навички:** здатність до самоосвіти, до аналітичного та практичного мислення; уміння слухати; спостережливість, співпереживання, комунікабельність, лінгвістичні здібності, навички спілкування різними мовами; здатність долати конфлікти;
- **знання та їх критичне осмислення:** самопізнання та критична самооцінка; пізнання світу і його критичне осмислення;
- **поведінковий аспект:** відкритість щодо інших культур, вірувань, світоглядів, звичаїв; громадська самосвідомість; почуття відповідальності; почуття власної значимості; стійкість перед невизначеністю ситуації.

Навчальне навантаження в типових навчальних планах орієнтоване на «рекомендований» навчальний час, визначений базовим навчальним планом Державного стандарту для вивчення певної освітньої галузі на адаптаційному та предметному циклах навчання базової середньої освіти.

Кількість навчальних годин для вивчення української мови у навчальному плані закладу освіти, відповідно до абзацу четвертого частини третьої статті 11 Закону України «Про повну загальну середню освіту», не може бути меншою, ніж у типовому навчальному плані.

Загальний обсяг навчального навантаження для учнів 5–6 класів (адаптаційний цикл базової середньої освіти) та 7–9 класів (цикл базового предметного навчання базової середньої освіти) закладів загальної середньої освіти сформовано для класів (груп) із навчанням мовою корінного народу або національної меншини чи з навчанням українською мовою та вивченням мови корінного народу або національної меншини (додаток 2 Типової освітньої програми).

Розподіл навчального навантаження здійснено за освітніми галузями та роками навчання. Рекомендовану, мінімальну й максимальну кількість навчальних годин за освітніми галузями та роками навчання визначено відповідно до базових навчальних планів.

Додаток 2

до Типової освітньої програми
для 5-9 класів закладів загальної
середньої освіти

**Загальний обсяг навчального навантаження для класів
з навчанням мовою корінного народу або національної меншини поряд з державною мовою чи
з навчанням українською мовою та вивченням мови корінного народу або національної меншини**

Назва освітньої галузі	Кількість годин на тиждень та рік															
	Навчальне навантаження	5 клас			6 клас		7 клас			8 клас			9 клас			
		рекомендоване	мінімальне	максимальне	рекомендоване	мінімальне	максимальне	рекомендоване	мінімальне	максимальне	рекомендоване	мінімальне	максимальне	рекомендоване	мінімальне	максимальне
Мовно-літературна	на тиждень	11,5	11	13	11,5	11	13	10,5	10	12	10,5	8	12	10,5	8	12
	на рік	402,5	385	455	402,5	385	455	367,5	350	420	367,5	280	420	367,5	280	420

Рекомендована кількість годин на тиждень у класах

Освітні галузі	Орієнтовний перелік предметів та галузевих інтегрованих курсів	Рекомендована кількість годин на тиждень у класах					Орієнтовний перелік міжгалузевих інтегрованих курсів	
		5	6	7	8	9		
Мовно-літературна	Українська мова	4	4	3	3	3	Міжгалузеві інтегровані курси**	
	Українська література	2	2	2	2	2		
	Зарубіжна література*	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	Робототехніка. 5-9 клас STEM. 5-9 клас Драматургія і театр. 5-9 клас Фізика та основи техніки. 7-9 клас Економіка і право. 9 клас	
	Література корінного народу або національної меншини*							
	Мова корінного народу або національної меншини	4	4	4	4	4		Включаються до навчального плану освітньої програми за вибором закладу освіти у межах загальної кількості годин, визначених типовим навчальним планом
	Іноземна мова							
	Друга іноземна мова (не менше двох годин на тиждень) включається до навчального плану освітньої програми за вибором закладу освіти як вибірковий освітній компонент за рахунок							**Кількість навчальних годин на вивчення міжгалузевих інтегрованих курсів визначає заклад освіти з урахуванням

Опис інструментарію оцінювання

Оцінюванню підлягають результати навчання з навчальних предметів, інтегрованих курсів обов'язкового освітнього компонента типового навчального плану. Педагогічна рада закладу загальної середньої освіти може прийняти рішення про оцінювання результатів навчання складників вибіркового освітнього компонента.

Оцінювання відповідності результатів навчання учнів / учениць, які завершили здобуття базової середньої освіти, вимогам Державного стандарту здійснюється шляхом державної підсумкової атестації.

Оцінювання результатів навчання школярів має бути зорієнтованим на ключові компетентності й наскрізні вміння та вимоги до обов'язкових результатів навчання у відповідній освітній галузі, визначені Державним стандартом.

Установлення відповідності між вимогами до результатів навчання учнів / учениць, визначеними Державним стандартом, та показниками їх вимірювання здійснюється відповідно до системи та загальних критеріїв оцінювання результатів навчання учнів, визначених Міністерством освіти і науки України.

Основними видами оцінювання результатів навчання учнів є: поточне, підсумкове (тематичне, семестрове, річне) оцінювання та державна підсумкова атестація.

Річне оцінювання здійснюється за системою оцінювання, визначеною законодавством, а результати такого оцінювання відображаються у свідоцтві досягнень, що видається учневі / учениці щороку. Поточне та підсумкове оцінювання результатів навчання учнів/ учениць здійснюється відповідно до вимог модельних навчальних програм із застосуванням таких основних форм та засобів:

- усної (у процесі індивідуального, групового та фронтального опитування);
- письмової, зокрема графічної (виконання діагностичних, самостійних та контрольних робіт, тестування, організації роботи з текстами, діаграмами, таблицями, графіками, схемами, ментальними картами тощо);
- цифрової (за результатами тестування в електронному форматі);
- практичної (у ході організації виконання різних видів експериментальних досліджень та навчальних проєктів, виготовлення наочних матеріалів тощо).

У рамках академічної свободи педагогічні працівники закладу освіти здійснюють вибір форм, змісту та способу оцінювання залежно від дидактичної мети.

Спираючись на модельні навчальні програми, заклад освіти може розробляти навчальні програми предметів, білінгвальних курсів, інтегрованих курсів, що мають містити опис результатів навчання в обсязі не меншому, ніж визначено Державним стандартом та/або відповідними модельними навчальними програмами. Формування змісту навчальних предметів, білінгвальних курсів, інтегрованих курсів може здійснюватися через упорядкування в логічній послідовності результатів навчання кількох освітніх галузей, однієї освітньої галузі або її окремих складників.

Навчальна програма – документ, що визначає послідовність досягнення результатів навчання учнів / учениць з навчального предмета (інтегрованого курсу), опис його змісту та видів навчальної діяльності учнів (Додатки А, Б) із зазначенням орієнтовної кількості годин, необхідних на їх провадження, та затверджується педагогічною радою закладу освіти.

Навчальні програми, що розроблені на основі модельних навчальних програм, затверджуються педагогічною радою закладу освіти.

Список використаних джерел

Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи: Рішення Колегії МОН України від 27 жовтня 2016 року. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898 // Офіційний вісник України, 2020 р., № 81, ст. 2615. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>.

Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах: Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 червня 2015 року № 641: [редакція від 29.07.2019 Р.] // Законодавство України / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>.

Про затвердження плану заходів на 2017–2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 903-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/903-2017-%D1%80#Text>.

Про затвердження Типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 19 лютого 2021 року № 235. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-dlya-5-9-klasiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>.

Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII /17-ВР [редакція 18.02.2018] // Законодавство України / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16 січня 2020 року № 463-IX // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 31, ст. 226. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.

Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 167-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text>.

«БомбеЗНО»: інструктивно-методичні матеріали / О. В. Питюр, І. Г. Хворостяний. Київ, 2020. URL: https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/03/Metodychka2020_final.pdf.

Дідук-Ступ'як Г. І. Психологічний вимір інтеракції різнотипових підходів до вивчення української мови як рідної і як державної // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2014. Вип. 29. С. 37–40. (Серія «Психологія і педагогіка»). URL: https://psj.oa.edu.ua/articles/2014/n29-ua/Diduk-Stupiak_NZ_Vyp_29.pdf.

Нова українська школа: методика навчання української мови в класах з навчанням румунською мовою закладів загальної середньої освіти : навч.-метод. посіб. / укл.: Михайловська Н. А., Фонарюк Т. І., Морараш А. К., Димашок Г. В., Рошка А. Р. Чернівці : Букрек, 2019. 392с.: іл. URL: <https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/navchalno-metodychny-posibnyky/dlya-pedpraytsivnykiv/fonaryuk.pdf>.

Салберг П. Фінські уроки 2.0: Чого може навчитися світ з освітніх змін у Фінляндії / Пасі Салберг : пер. з англ. А. Р. Шиян. Харків : Ранок, 2017. 240 с.

Світовий Економічний Форум назвав топ-10 навичок 2025 року. URL: <https://osvitoria.media/news/svitovyj-ekonomichnyj-forum-nazvav-top-10-navychok-majbutnogo>.

Степанов О. М. Педагогічна психологія : навч. посіб. / Олександр Максимович Степанов. – К. : Академвидав, 2011. 416 с. – (Альма-матер).

Старагіна І. П., Терещенко В. М., Панченков А. О. Нова українська школа: розвиток читацької компетентності в учнів початкової школи в системі інтегрованого навчання : навч.-метод. посіб. URL: <https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/navchalno-metodychny-posibnyky/dlya-pedpraytsivnykiv/NUS-Chyt-komp-Staragina-Sonyashnyk.pdf>.

Типова освітня програма: 3–4 клас, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. (затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1273. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20srednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Savchenko.pdf>.

Типова освітня програма: 3–4 клас, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. (затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1273. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20srednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Shiyana.pdf>.

PISA: читацька грамотність / укл. : Т. С. Вакуленко, С. В. Ломакович, В. М. Терещенко. Київ : УЦОЯО, 2017. 123 с. URL: http://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09/PISA_Reading.pdf.

5 клас

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності (рекомендовані)
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ВЗАЄМОДІЄМО УСНО»		
<u>Учень / учениця:</u> уважно слухає та розуміє мовлення співрозмовника в різних формах (монолог, діалог, полілог) на відомому й нескладну нову тематику; розрізняє види мовленнєвої діяльності; відповідає на типові запитання за змістом почутого повідомлення, якщо мовлення чітко артикульоване; уточнює почуте в мовленні; визначає та називає тему й мету усного повідомлення; переказує фактичний зміст почутого повідомлення (зокрема невеликого художнього тексту, медіатексту або уривка з нього) на знайому тему, якщо інформація проста, добре структурована, подана повільно та чітко; перифразовує окремі прості репліки в діалозі;	Сприймання усної інформації. Загальне уявлення про спілкування та мовлення; адресат мовлення, основні правила спілкування; види мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо), їхні особливості. Загальне уявлення про стилі мовлення. Поняття про розмовний, науковий і художній стилі мовлення. Поняття про типи мовлення: розповідь, опис, роздум. Аудіювання. Слухання – розуміння текстів діалогічного й монологічного характеру, розмовного, художнього, наукового стилів; різних типів текстів: розповіді, опису, роздуму; жанрів мовлення: оповідання, замітки,	Складання речень за опорними словами. Складання висловлювання за ілюстрацією або коміксом. Усна відповідь на запитання за змістом прослуханого. Пояснення прослуханого тексту. Обговорення й коментування (усно) прослуханого тексту. Переказування текстів різних стилів. Складання усного твору-розповіді. Інсценування діалогу (телефонних розмов) між однолітками, з використанням формул етикету (привітання, прощання, вибачення, подяка тощо).

складає простий план почутого повідомлення (зокрема невеликого художнього тексту, медіатексту або уривка з нього) самостійно або за допомогою вчителя чи інших осіб; перефразовує окремі прості репліки в діалозі; віднаходить у почутому повідомленні (медіатексті) відповіді на запитання, що стосуються повсякденних тем; розрізняє відому та частково нову для себе інформацію; визначає ключові слова в почутому повідомленні (тексті, медіатексті) на знайомі теми; аргументує свої думки під час висловлювання; формулює з використанням типових фраз основну мету почутих повідомлень (текстів, медіатекстів) на повсякденні теми; формулює типові запитання для уточнення розуміння почутого повідомлення (зокрема невеликого художнього тексту, медіатексту або уривка з нього); визначає повноту інформації, у разі потреби звертаючись до відповідних джерел, доречно цитуючи окремі	статті, казки, легенди, вірша, переказу, пісні, колядки. Усний переказ розповідного тексту з елементами опису людини, окремих предметів, тварин у художньому стилі. Перетворення інформації з почутого повідомлення в різні форми повідомлень. Усний твір-розповідь з використанням словосполучень, різних за метою висловлювання речень. Усний твір-роздум на основі власного життєвого досвіду, за картиною з уживанням слів у переносному значенні, однозначних та багатозначних слів. Виокремлення усної інформації. Аналіз та інтерпретація усної інформації (розкриття змісту почутого). Вимоги до мовлення (змістовність, послідовність, правильність, точність, багатство, доречність, виразність), мовленнєві помилки й недоліки. Оцінювання усної інформації.	Розігрування діалогу відповідно до запропонованої ситуації спілкування, пов'язаний із життєвим досвідом учнів. Розігрування діалогу (за опорними словами, за поданим початком) про правила поведінки в школі, вдома, на вулиці, у транспорті з використанням складних речень, звертань тощо. Участь у дискусії на актуальні теми сьогодення. Робота з аудіофайлами (прослуховування чужих аудіофайлів і запис власних). Ідентифікація стилів і типів мовлення прослуханих текстів. Інсценування вивченого тексту з української літератури, що містить пряму мову або діалог. Аргументування власної думки щодо почутої інформації. Декламування художніх творів чи невеликих художніх текстів, медіатекстів або уривків із них.
---	---	---

невеликі фрагменти почутого повідомлення (тексту, медіатексту); характеризує з використанням типових мовленнєвих засобів почуте з погляду основних правил спілкування, дотримується їх; ініціює та підтримує діалог на відому тематику в типових ситуаціях спілкування; виявляє доброзичливе ставлення до думок інших учасників комунікації; аргументує та наводить приклади для підтвердження власної позиції, використовуючи типові мовленнєві засоби; логічно структурує власне повідомлення; уживає в процесі спілкування правильні форми звертань, слів, що виражають прохання, побажання, пропозицію, вибачення; дотримується основних мовленнєвих норм під час типових ситуацій комунікації; використовує типові засоби художньої виразності у власному мовленні та пояснює простими фразами доцільність їх використання;	Висловлення та обстоювання власних поглядів, ідей, переконань. Діалог етикетного характеру відповідно до запропонованої ситуації спілкування (вітання, знайомство та представлення). Усна розповідь на основі власного досвіду, опису людини, окремих предметів, тварин. Особливості побудови розповіді. Особливості побудови опису. Використання вербальних та невербальних засобів під час представлення своїх думок. Особливості побудови роздуму. Регулювання власного емоційного стану. Використання виражальних засобів мови. Аудіозапис декламування творів, власних висловлювань з використанням етикетних формул привітання, звертання з метою вдосконалення правильної вимови звуків і звукосполучень, наголошування слів, інтонування фрази.	
--	---	--

виражає своє ставлення (описує, пояснює) стосовно почутого чи побаченого; критично ставиться до власного мовлення, усвідомлює необхідність використання мовних словників.		
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ДОСЛІДЖУЄМО МЕДІА»		
<u>Учень / учениця:</u> сприймає/читає нескладні в мовному плані невеликі тексти (зокрема художні тексти, медіатексти або уривки з них) різних функціональних стилів і мовленнєвих жанрів на відомому й частково нову тематику, у яких значення незнайомих слів розкривається контекстно та/або через ілюстративний матеріал; відповідає на запитання щодо функцій основних складників друкованого чи цифрового текстового джерела інформації (заголовок, змісту, анотації, бібліографічних даних тощо), розрізняє частини структури нескладного в мовному плані невеликого тексту (медіатексту); зіставляє інформацію про прочитане із власним досвідом, у разі потреби	Сприймання тексту. Поняття про текст (медіатекст), поділ тексту (медіатексту) на абзаци; план готового тексту (простий). Класифікація медіа: візуальні, аудіо, аудіовізуальні. Ознайомлення з мовними засобами зв'язку речень у тексті (медіатексті) (сполучники, займенники, прислівники, використання синонімів тощо). Аналіз та інтерпретація тексту. Тема й основна думка текстів. Збагачення естетичного та емоційно-чуттєвого досвіду. Виразне читання текстів різних жанрів із дотриманням правил орфоєпії.	Налаштування швидкості читання. Добирання заголовка до тексту. Складання (кооперативного) колективно та самостійно простого плану готового тексту. Читання між рядками (інтерпретація прихованого змісту), передбачення та моделювання того, що буде далі в тексті. Класифікація виду медіа: «Почуй і вгадай», «Почуй і перекажи», «Подивись і відтвори». Ідентифікація прочитаного/ почутого із власним досвідом (інформація для себе/ інформація для світу). Опрацювання медіатекстів (повідомлення електронною

перечитуючи нескладний у мовному плані невеликий текст (зокрема медіатекст); віднаходить відому й нову інформацію в нескладному в мовному плані невеликому тексті; розуміє фактичний зміст прочитаного й очевидні судження, розрізняє факти і судження; формулює тему та основну думку нескладного в мовному плані невеликого тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту або уривка з нього) на знайому тему або тему, що стосується індивідуальних інтересів; поєднує інформацію, подану в різні способи (словесно, графічно тощо) у межах одного або кількох нескладних у мовному плані невеликих текстах (медіатекстах) знайомої тематики; розрізняє нескладні в мовному плані невеликі тексти різних стилів, типів і жанрів; окреслює з використанням типових фраз характерні ознаки будови нескладних у мовному плані невеликих текстів (медіатекстів) різних стилів, типів і жанрів мовлення;	Правильне наголошування слів у своєму мовленні та мовленні інших людей. Оцінювання тексту. Вибір текстів для читання. Читання мовчки текстів діалогічного та монологічного характеру різних жанрів мовлення (медіаповідомлення, графічні тексти, пости відомих сучасних особистостей, оповідання, замітки, статті, казки, легенди, вірші тощо), визначення їх теми й основної думки. Обговорення літературних творів, прочитаних мовою оригіналу та в перекладі українською. Перетворення текстової інформації у графічну за допомогою схем, таблиць тощо. Читання творчо. Складання сенканів до прочитаних текстів. Виявлення впливу медіапродуктів на власні думки та погляди. Твір-міркування за прочитаним твором.	поштою, телефоном тощо) за схемою «Аналізуй-прогнозуй-приймай рішення». Пошук у запропонованих медіатекстах фактів та суджень. Пояснення прочитаних/почутих висловлень, відповіді на запитання за змістом прочитаного/почутого. Декодування інформації в текстах (аудіофайли (подкасти/музика/ художні твори/ інтерв'ю тощо), схеми, таблиці, інфографіка, ілюстрації, піктограми тощо) Читання мовчки текстів різних типів і стилів (схеми, графіки, інфографіка, тексти, ілюстрації тощо) Перефразування важливої інформації: створення схем, таблиць, ілюстрацій, коміксів до прочитаного/почутого тексту Робота з кількома текстами, поданими в різні способи (словесно, графічно тощо): порівняльний аналіз текстів за їхніми змістовими та формальними ознаками.
--	--	---

пропонує дослівне тлумачення прочитаного; пояснює, чи змінилися під впливом тексту власні уявлення або думки про предмет повідомлення і як саме; висловлює в усній та/або письмовій формі власні почуття, враження, зумовлені прочитаним текстом, ставлення до зображених у нескладному в мовному плані невеликому тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті або уривку з нього) людей, подій, ситуацій, явищ тощо, використовуючи типові фрази; аргументує власну оцінку прочитаного нескладного в мовному плані тексту, наводячи доречні цитати; використовує для виконання завдань актуальні та достовірні текстові/медіатекстові джерела інформації; створює нескладний у мовному плані невеликий текст (зокрема художній текст, медіатекст або уривок із нього) на основі певної графічної інформації (діаграми, графіка тощо).	Складання тлумачного словничка до прочитаного тексту. Колективне складання словника частовживаних слів, у яких трапляються помилки при наголошуванні. Переклад із румунської мови українською невеликих за обсягом нескладних у лексичному і стилістичному аспекті текстів вивчених стилів, типів і жанрів мовлення. Створення простих медіапродуктів (книжечка, реклама тощо).	Робота зі словниками (тлумачними, орфографічними, орфоепічними, перекладними тощо). Складання речень, власних висловлювань як відгуку про прочитане. Практичне засвоєння та використання найпоширеніших інсайтів із текстів. Перегляд фільмів, відеокліпів, прикметних відповідною національно-культурною специфікою. Створення творів-міркувань (есе) для висловлювання власних поглядів. Створення мультимедійних презентацій, буклетів, паспортів літературних персонажів, кросвордів, вікторин, рекламування художніх творів, добір музики, яка б увиразнювала настрій прочитаного твору.
---	---	---

ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ВЗАЄМОДІЄМО ПИСЬМОВО»

<u>Учень / учениця:</u> записує власне мовлення, а також інформацію з інших джерел, якщо вона проста, подана повільно і чітко; створює та в простий спосіб самостійно презентує невеликі типові письмові тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) на відому тематику визначених типів, стилів і жанрів, зважаючи на мету та адресата, спираючись на власний життєвий досвід; складає та оформляє невелике типове власне висловлення згідно з основними мовними нормами; складає лист, правильно надписує конверт відповідно до вимог офіційно-ділового стилю, норм етикету, дотриманням академічної доброчесності; добирає доречні типові засоби художньої виразності для оформлення невеликого типового власного висловлення; пише невеликі типові повідомлення на спеціальних захищених цифрових сервісах і в соціальних мережах;	Створення письмових висловлювань. Складання реклам, сенканів, лепбуків, стіннівок. Написання смс-повідомлення. Переказ розповідного тексту з елементами опису людини, окремих предметів, тварин у художньому стилі. Складання творів-розповідей з використанням словосполучень, різних речень за метою висловлювання. Написання тексту інформаційного характеру про проведення свят у родині. Твір-роздум на актуальні проблеми сьогодення. Взаємодія в режимі реального часу (письмово в цифровому середовищі). Офіційно-діловий стиль. Ділові папери. Лист. Адреса. Електронне листування. Замітка в газету (зі шкільного життя). Диктант.	Створення реклами, сенкану, лепбуку, ментальної карти. Складання творів-мініатюр або речень, слова в яких починалися б на одну й ту саму літеру (майстер слова). Написання різних видів есе. Написання тексту інформаційного характеру про проведення свят у родині. Написання листа до улюбленого письменника, відомої людини (у паперовому та електронному варіантах). Підписання конверта. Введення в монологічне мовлення найпоширеніших етикетних формул спілкування. Написання коментарів, смс-повідомлень, дописів на актуальні теми. Написання докладного переказу тексту. Складання (кооперативного) колективно та самостійно простого плану готового тексту.
--	---	---

дискутує в онлайн-середовищі на відому тематику, пов'язану з власним життєвим досвідом, навчанням, уподобаннями тощо; толерантно обстоює з використанням типових мовних засобів власну позицію, зосереджуючись на спільних і відмінних думках учасників дискусії; дотримується норм етикету під час онлайн-спілкування; взаємодіє з іншими особами в цифровому середовищі, дбаючи про інфобезпеку; дотримується принципів академічної доброчесності під час онлайн-взаємодії; віднаходить і виправляє типові помилки у змісті, будові та мовному оформленні власних висловлень; пояснює зроблені виправлення з урахуванням вивчених; аналізує зміст написаного з погляду цілісності та повноти викладу; доповнює окремі частини написаного відповідно до теми й мети; проектуює (за допомогою вчителя) способи виправлення помилок у власному мовленні.	Переклад із румунської мови українською слів, словосполучень, речень, невеликих за обсягом нескладних у лексичному і стилістичному аспекті текстів вивчених стилів, типів і жанрів мовлення. Редагування письмових текстів. Робота над помилками, допущеними у творах, переказах і диктантах.	Написання диктанту (словникового, вибіркового, навчального, контрольного тощо). Редагування власного та чужого тексту (виправлення лексичних, граматичних, стилістичних, орфографічних і пунктуаційних помилок). Колективне/індивідуальне складання словника частовживаних слів, у яких трапляються орфографічні помилки. Створення мовного портфоліо.
---	---	--

ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ДОСЛІДЖУЄМО МОВНІ ЯВИЩА»

<u>Учень / учениця:</u> виокремлює та розрізняє мовні одиниці кожного з рівнів (звуки, частини слова, лексеми, форми слова, словосполучення, речення, тексти); визначає характерні відмінності між українською мовою та рідною мовою, використовуючи такі відомості для вдосконалення власного мовлення; виокремлює та називає типові мовні явища у своєму та чужому мовленні, пояснює їхню сутність; аналізує нескладні в мовному плані невеликі тексти (зокрема художні тексти, медіатексти або уривки з них) із погляду наявності в них певних мовних явищ (зокрема синонімії, спільнокореневих слів тощо); творчо використовує засвоєні мовні засоби, пояснюючи простими фразами мотиви вибору відповідних засобів; відтворює типові засоби художньої виразності для втілення власних творчих намірів; створює прості відгуки про твори мистецтва, описи за картиною тощо для взаємодії з іншими особами;	Дослідження мовних явищ. Використання знань з мови у мовленнєвій творчості. Значення мови в житті людини й суспільства. Українська мова – державна мова України. Повторення вивченого в початкових класах. Частини мови, основні способи їх розрізнення. Іменник. Прикметник. Голосні у відмінкових закінченнях. Числівник. Займенник. Особові займенники. Дієслово. Неозначена форма дієслова. <i>Не</i> з дієсловами. Правопис особових закінчень дієслів. Прислівник. Правопис вивчених прислівників. Прийменник, написання прийменників окремо з іншими частинами мови. Сполучник. Уживання сполучників <i>і, та, а, але</i> для зв'язку слів у реченні. Кома перед сполучниками.	Повторення термінології, потрібної для роботи з темою, або ознайомлення з новими термінопоняттями. Складання ментальної карти, схем, таблиць. Використання онлайн-опитувальників (Mentimeter). Робота із силуетом людини, закріплення основних правил на «власному тілі». Розгадування квестів на основі QR-кодів. Розуміння теорії через QR-код. Виконання онлайн-завдання на платформах LearningApps, Kahoot тощо. Складання власних історій зі словами-винятками (у формі розповіді або діалогу). Складання словосполучень і речень з вивченими самотійними частинами мови і службовими словами.
--	---	--

виокремлює виразно помітні спільні та різні риси між своїм мовленням і мовленням інших осіб, урізноманітнює власне мовлення завдяки читанню художніх творів, роботі зі словниками та довідковими джерелами; усвідомлює, що без національної мови немає нації, що державна мова забезпечує функціонування всіх сфер суспільного життя, що без належного рівня культури мовлення людина не може вважатися культурною; визначає власні комунікативні потреби та цілі під час вивчення української мови; дотримується норм української літературної мови та мовленнєвого етикету, що є виявом загальної культури людини; ідентифікує частини мови (за загальним значенням, питаннями і вивченими граматичними ознаками); віднаходить вивчені орфограми, пояснює їх за допомогою правил; помічає та виправляє в чужому і своєму текстах помилкове написання слів; правильно пише слова з вивченими орфограмами; створює словосполучення та речення з		
--	--	--

вивченими самостійними частинами мови та службовими словами; користується орфографічним словником; пояснює відмінність між словосполученням та реченням; уміє визначати й позначати головні та другорядні члени речення, у тому числі однорідні члени речення, звертання; знаходить відмінності у визначенні членів речення рідною та державною мовою; розрізняє види простих речень за метою висловлювання; визначає окличні речення; розрізняє прості і складні речення, указує на сполучник як засіб зв'язку в реченнях, знає і застосовує правила вживання коми; правильно ставить розділові знаки в реченні зі звертанням (кому, знак оклику); визначає пряму мову і слова автора, правильно записує речення з прямою мовою; грамотно спілкується в інформаційному просторі, використовуючи різні синтаксичні одиниці;	Відомості з синтаксису і пунктуації. Словосполучення. Головне та залежне слово у словосполученні. Речення, його граматична основа. Види речень за метою висловлювання: розповідні, питальні, спонукальні. Окличні речення. Розділові знаки в кінці речень. Головні члени речення: підмет і присудок. Другорядні члени речення: додаток, означення, обставина. Речення з однорідними членами. Сполучники при однорідних членах речення. Звертання. Непоширені й поширені звертання. Розділові знаки при звертанні. Складні речення. Кома у складному реченні. Пряма мова. Діалог. Розділові знаки при прямій мові та діалозі.	Спостереження за зв'язком слів і засобами їх сполучення. Відновлення або побудова речень із розрізнених слів. Поділ тексту на окремі речення. Поділ деформованого тексту, надрукованого без великих букв і крапок, на окремі речення. Поступове розгортання (поширення) речень за допомогою питань. Об'єднання кількох речень в одне з однорідними членами. Складання речень з конкретними завданнями: з головних членів і одного другорядного, залежного від присудка; із двома однорідними підметами; з двома (або кількома) однорідними присудками; з однорідними другорядними членами, які відповідають на питання <i>яка?</i> тощо. Складання речень: 1) на задану
---	---	--

уміє підтримувати діалог, брати участь у діалозі, записувати діалогічне мовлення; уміє вести міжкультурний діалог, використовуючи прості та складні речення, звертання, пряму мову; складає тексти діалогічного характеру; дотримується правильної інтонації в реченнях зі звертанням; уміє аргументовано, доречно, коректно висловлювати власну думку, використовуючи стилістичні засоби синтаксису; правильно вживає в мовленні речення, різні за будовою та метою висловлювання (у тому числі з прямою мовою); знає загальні відомості про лексичне значення слова, синоніми, антоніми, омоніми, пряме та переносне значення слова, фразеологізми; пояснює (у нескладних контекстах) значення відомих слів, уміє користуватися тлумачним та перекладними (українсько-румунським і румунсько-українським) словниками; постійно поповнює власний словниковий запас;	Лексика і фразеологія. Слово. Лексичне значення слова. Однозначні та багатозначні слова. Вживання багатозначних слів у прямому й переносному значеннях. Синоніми, антоніми, омоніми, пароніми. Власне українська та запозичена лексика. Активна й пасивна лексика української мови: застарілі слова (архаїзми й історизми), неологізми.	тему; 2) за сюжетним малюнком; 3) за 2–3 опорними словами; 4) за опорними словосполученнями; 5) речень-запитань і речень-відповідей; 6) на основі власних спостережень за змінами в природі; 7) на основі переглянутого- фільму чи вистави; 8) складання- різних варіантів речень про те саме. Складання речень за схемою. Робота над засвоєнням інтонаційних особливостей речень різних типів (інтонаційна партитура тексту). Розстановка розділових знаків. Виконання синтаксичного розбору. Розподіл слів за значенням. Тлумачення запозичених лексем за словником іншомовних слів (паперовим/ електронним). Добирання українських відповідників до вжитих у реченнях (текстах) іншомовних слів. Укладання словничка діалектної лексики, добирання світлин або ілюстрацій до етнографізмів. Укладання словничка неологізмів.
--	---	---

добирає до слів синоніми й антоніми та вживає їх у мовленні; використовує слова в переносному значенні; використовує доречно фразеологізми у мовленні; оцінює здібності, уміння, риси вдачі людей, уміє схарактеризувати їх відповідними фразеологізмами; наводить приклади омонімів, уводить їх у нескладні речення; аргументовано доводить належність слова до певної групи лексики; знає, що вивчає фонетика, графіка, орфоепія, орфографія; знає алфавіт, співвідношення звуків і букв; поважає закон та правові норми, зокрема норми українського мовного законодавства; ділить слово на склади; розрізняє в словах ненаголошені й наголошені голосні, дзвінки й глухі, тверді й м'які приголосні; правильно робить фонетичний запис слова, чітко застосовує схему фонетичного розбору; вимовляє звуки і ставить наголос у словах відповідно до норм української	Групи слів за вживанням: загальновживані та стилістично забарвлені слова, діалектні, професійні слова й терміни, просторічні слова. Офіційно-ділова лексика. Фразеологія. Поняття про фразеологізм, його лексичне значення. Фонетика. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Поняття про фонетику. Звуки мовлення. Звуки голосні та приголосні. Приголосні тверді та м'які. Приголосні дзвінки та глухі. Вимова звуків, що позначаються буквами <i>г, з, х</i>. Звуковий запис слів (транскрипція). Фонетичний розбір слова. Знаки письма. Алфавіт. Звукове значення букв <i>я, ю, є, і</i>. Правильна їх вимова. Склад. Основні правила	мів, витлумачення новотворів за електронним словником. Добирання за допомогою фразеологічних словників відповідників фразеологізмів української мови фразеологізмам румунської мови. Ілюстрування фразеологізмів та пояснення їх значення. Запам'ятовування фразеологізмів за методикою «власне тіло». Редагування речень і текстів, у яких допущені лексичні помилки. Розташування за алфавітом слів з орієнтацією на 1, 2, 3, 4 літери. Ідентифікація голосних та приголосних звуків. Запис слів у транскрипції. Передавання звукової мови на письмі. Зіставлення звукового складу слова з його графічним образом. З'ясування назви виявленої орфограми. Обґрунтування правильності написання слова відповідним правилом. Слухання аудіофайлів,
---	--	---

літературної мови; чітко вимовляє українські приголосні звуки, зокрема важкі для вимови носіями румунської мови ([г], [х], [дϕ], [л], [лϕ] та ін.); вміло застосовує вивчені орфоепічні та орфографічні правила; правильно записує слова з вивченими орфограмами; уміє перевірити ненаголошений голосний; знає низку слів із ненаголошеними голосними, правопис яких треба запам'ятати; знає причину спрощення в групах приголосних, приклади спрощення у вимові й на письмі та лише у вимові; знає основні правила написання м'якого знака, апострофа і правила, коли м'який знак чи апостроф не пишуть; уміє записувати фонетично слова з подовженими м'якими приголосними і слова, у яких є збіг однакових приголосних; правильно робить фонетичний розбір таких слів; віднаходить і виправляє орфоепічні та орфографічні помилки відповідно до вивчених правил, уміє користуватися орфоепічним словником;	переносу. Наголос. Ознайомлення з орфоепічним словником. Наголошені та ненаголошені голосні, їх вимова і позначення на письмі. [е], [и], [о] в коренях слів. Вимова й написання слів із ненаголошеним [а]. Вимова приголосних звуків та позначення їх на письмі. Уподібнення дзвінких і глухих приголосних. Спрощення в групах приголосних. Основні випадки чергування [у] з [в], [і] з [й]. Позначення м'якості приголосних знаком м'якшення (ь). Правила вживання м'якого знака. Вимова й написання сполучень <i>йо, ьо</i>. Правила вживання апострофа. Правильна вимова та написання слів з апострофом. Подвоєні букви на позначення подовжених м'яких приголосних та збігу однакових приголосних звуків.	скоромовок із звуками <i>г, з, х</i>. Виконання тестових завдань на визначення кількості звуків і букв. Створення презентацій, малюнків на складні випадки наголошування слів, правопису м'якого знака чи апострофа. Слуховий попереджувальний диктант. Коментований диктант. Зоро-слуховий попереджувальний диктант. Слуховий та слухо-зоровий пояснювальний диктанти. Диктант із письмовим обґрунтуванням. Вибірковий диктант. Словниковий диктант. Вільний диктант. Творчий диктант. Словниковий та вибірковий творчий диктанти. Графічний диктант.
---	---	--

досліджує й відтворює в художніх образах довкілля, використовуючи засоби милозвучності української мови; застосовує практично правила чергування [у] з [в], [і] з [й]; помічає та виправляє орфографічні помилки на вивчені правила; віднаходить вивчені орфограми та пояснює їх за допомогою правил, наводить аналогічні приклади; спостерігає, аналізує, проводить мовні експерименти (вимова звуків в українській та румунській мовах); уміє чітко і грамотно викладати думку, дотримуючись орфоепічних норм української мови; знає визначення основи слова й закінчення змінюваних слів, кореня, префікса, суфікса як значущих частин слова; уміє застосовувати визначення практично: відділяти закінчення слів від основи, виокремлювати значущі частини основи слова; добирає спільнокореневі слова, слова з однаковими префіксами, з однаковими суфіксами, правильно вживає їх у мовленні;	Будова слова. Словотвір. Орфографія. Основа слова і закінчення змінних слів. Корінь, суфікс, префікс, закінчення – значущі частини слова. Найпоширеніші випадки чергування голосних у коренях слів. Чергування приголосних звуків. Основні способи словотворення: суфіксальний, префіксальний, суфіксально-префіксальний,	Спостереження за роллю значущих частин слова (морфем) у слові. Заміна морфем у слові. Добір спільнокореневих слів і використання їх у мовленні. Аналіз слів, сприйнятих зором і на слух. Утворення нових слів вивченими способами. Групування споріднених слів. Розгадування загадок на
---	--	--

знає умови, за яких відбувається чергування голосних і приголосних звуків, наводить приклади, виконує ці чергування у власному мовленні; правильно записує слова з вивченими орфограмами; уміє чітко висловлювати власну громадянську позицію, використовуючи складні слова та стилістичні можливості словотвору; формулює вивчені правила, наводить до них приклади, правильно записує слова з вивченими орфограмами; уміє доброзичливо ставитися до різних поглядів; висловлюється, не принижуючи інших.	основоскладання. Перехід слів з однієї частини мови в іншу. Зміни приголосних при словотворенні. Сполучні голосні <i>о, е</i> в складних словах. Написання складних слів разом і через дефіс. Написання разом і через дефіс слів з <i>нів</i>-. Вимова і написання префіксів <i>з- (зі-, с-); роз-, без-, через-; під-, від-, над-; пре-, при-, прі-</i>. Повторення та узагальнення вивченого у 5 класі.	творення слів. Складання казки за поданим початком зі зменшуваними та згрубілими словами. Створення портретних характеристик улюблених літературних героїв з використанням слів із префіксами та суфіксами, що надають значення збільшеності, пестливості тощо. Повторення вивченої термінології. Складання узагальнювальних ментальних карт, схем, таблиць.
--	---	--

Міжпредметні зв'язки. Композиційні особливості розповіді на основі власного життєвого досвіду. Роль і місце опису людини, тварини, предметів у вивчених творах. Діалог у текстах різних стилів, усна розповідь на основі спостережень та за змістом картини (література (українська, румунська та зарубіжна), історія, природознавство, образотворче мистецтво).

Особливість будови та доречність використання скарбів народної мудрості: загадок, прислів'їв, приказок (українська, румунська та зарубіжна літератури). Порівняння за змістом і будовою скарбів народної мудрості в українській, румунській та зарубіжній літературах.

Складання літературного портрета, описування пейзажів через використання синтаксичних конструкцій, наявних у епітетах, метафорах, гіперболах, порівняннях (українська, румунська та зарубіжна літератури, румунська мова,

природознавство, історія, образотворче мистецтво). Створення висловлювання за допомогою прямої мови, діалогу, звертання (українська, румунська та зарубіжна літератури, румунська мова, історія).

Використання синонімів, антонімів, паронімів, багатозначних слів, омонімів в усній народній творчості (епітет, метафора, гіпербола) та порівняння їх з відповідниками в румунській мові, літературі (українській, румунській та зарубіжній). Доцільне використання багатства лексики української мови в художньому жанрі – літописі (історія, українська, румунська та зарубіжна літератури, румунська мова).

Уміння передавати засобами виразності особливості читання художнього тексту різного типу: опис, роздум, розповідь. Розмаїтість (колеритність) особливостей вимови звуків в українській та румунській мовах (українська література, румунська мова та література, природознавство, історія).

Використання суфіксів, префіксів, спільнокорених слів, складних слів в епітетах, гіперболах, порівняннях для створення оповідання, художнього опису, аналізу художнього твору і його частин (українська, румунська та зарубіжна літератури, румунська мова, природознавство, історія, образотворче мистецтво).

6 клас

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності (рекомендовані)
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ВЗАЄМОДІЄМО УСНО»		
<u>Учень / учениця:</u> уважно слухає монологічні/ діалогічні висловлювання (зокрема невеликі художні тексти, медіатексти або уривки з них) на загальні повсякденні теми; відповідає на типові запитання за змістом почутого повідомлення (зокрема невеликого художнього тексту або уривка з нього), якщо мовлення чітко артикульоване; розуміє та відтворює основний зміст чітко структурованої інформації щодо знайомих питань, толерантно висловлює власне ставлення до почутого з використанням простих формул етикету; у разі потреби перепитує співрозмовника для уточнення деталей, дотримується вивчених мовних норм; помічає типові невербальні засоби (інтонацію, силу голосу, темп, паузи,	Сприймання усної інформації. Повторення вивченого про спілкування та мовлення; види мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо). Загальне уявлення про ситуацію спілкування: той, хто говорить (пише), – адресат мовлення; тема й основна думка висловлювання; мета і місце спілкування (<i>практично</i>). Засоби спілкування (мовленнєві та немовленнєві). Перетворення інформації з почутого повідомлення в різні форми повідомлень. Повторення відомостей про стилі мовлення. Поняття про офіційно-діловий стиль мовлення. Виокремлення усної інформації.	Розігрування готового діалогу з опорою на текст. Відтворення озвученого діалогу. Розігрування діалогу на основі ілюстрації, яка відображає конкретну ситуацію спілкування. Самостійне доповнення реплік діалогу. Складання речень, власних усних висловлювань на актуальні теми. Ідентифікація стилів і типів мовлення прослуханих текстів. Аргументування власної думки Практичне засвоєння та використання найпоширеніших етикетних формул спілкування. Знаходження в тексті ключових слів.

міміку, жести, пози), використані для вираження прихованого змісту повідомлення, і простими фразами відтворює цей зміст; вибірково переказує зміст почутого невеликого художнього тексту, медіатексту або уривка з нього, що стосується типової передбачуваної ситуації, підпорядковуючи намір висловлення темі й основній думці; перифразовує окремі репліки в діалозі; робить нотатки за почутим повідомленням, зокрема визначає ключові слова та фрази в почутому повідомленні, якщо запропонована інформація проста, добре структурована, подана повільно та чітко; самостійно використовує окремі способи та засоби візуалізації почутого повідомлення (тексту, медіатексту) для відтворення основного змісту та окремих важливих деталей, структурування інформації; знаходить у почутому повідомленні (тексті) відповіді на запитання, що стосуються повсякденних тем; визначає ключові слова в почутому тексті, медіатексті на знайомі теми;	Повторення вивченого про типи мовлення. Особливості побудови опису приміщення та природи. Поєднання в одному тексті різних типів мовлення (розповіді й опису, розповіді з елементами роздуму). Аналіз та інтерпретація усної інформації. Аудіювання (слухання та розуміння прослуханого) розповідей, пояснень учителя (чи іншої особи), відповідей учнів; доступних текстів вивчених стилів, типів і жанрів мовлення. Вибіркове аудіювання окремих фрагментів (речень) тексту із завданням (сформулювати відповідь на запитання, відтворити контекст уживання слова). Оцінка усної інформації. Постановка усних запитань до окремих речень і фрагментів тексту. Усний докладний і вибірковий переказ (за простим і складним планом) художніх текстів. Висловлення та обстоювання власних поглядів, ідей, переконань. Монологічне висловлювання – розповіді, опису, роздуму за	Створення конспектів за почутим текстом. Відповідь на запитання за змістом прослуханого. Обговорення й коментування (усно) прослуханого тексту. Переказування текстів докладних і вибірових (за простим і складним планом) Складання усного опису (за простим планом). Складання усного твору-міркування. Перетворення текстової інформації на графічну, фотографічну, схематичну, абстрактну тощо. Створення монологічного висловлювання – розповіді, опису, роздуму за поданим планом і без нього, за опорними словами, словосполученнями, за картиною. Складання й розігрування діалогів (телефонних розмов), що передбачають уникання небажаного й небезпечного спілкування, протистояння маніпулятивним впливам.
---	--	--

формулює простими фразами тему й основну ідею почутого повідомлення (зокрема невеликого художнього тексту, медіатексту або уривка з нього); визначає важливі мікротеми, окремі важливі деталі в добре структурованому усному повідомленні, спільне й відмінне в повідомленнях інших осіб на знайомі повсякденні теми за умови чіткого нормативного мовлення; указує на конструктивні думки, критично та толерантно ставлячись до різних поглядів; указує на виразні особливості форми усного повідомлення, зумовлені його змістом, і типовими фразами пояснює цей зв'язок; розпізнає наявні в почутому основні факти, судження та аргументи, якщо інформація проста, добре структурована, подана повільно та чітко; визначає типовими фразами окремі характерні особливості, що сприяють або заважають ефективній комунікації у відомих життєвих або навчальних ситуаціях; характеризує вплив окремих виразних (чітко артикульованих) деталей, зокрема	поданим планом і без нього, за опорними словами, словосполученнями, за картиною. Усний опис (за простим планом) приміщення, природи на основі особистих вражень і за картиною. Усний роздум про вчинки людей на основі власних спостережень і особистих вражень. Використання вербальних та невербальних засобів під час представлення своїх думок. Діалог (телефонна розмова), що передбачає уникнення небажаного й небезпечного спілкування, протистояння маніпулятивним впливам. Дискусія на актуальну тему. Регулювання власного емоційного стану. Зв'язне висловлювання своїх думок і опис власних емоцій. усвідомлення змісту пройденого, оцінювання ефективності власної роботи на уроці. Аудіозапис декламованих творів, привітань, звернень з метою удосконалення правильної вимови звуків, наголошування слів.	Прослуховування аудіозаписів декламованих творів, привітань, звертань тощо.
---	---	--

художніх деталей, на сприйняття слухачем (адресатом) змісту почутого повідомлення (зокрема невеликого художнього тексту, медіатексту або уривка з нього); ініціює та підтримує діалог на відому тематику в типових ситуаціях спілкування; висловлює (доброзичливо) своє ставлення до думок інших осіб, зважаючи на неповноту або суперечливість почутої інформації чи недостатнє розуміння її; наводить кілька простих аргументів і прикладів для підтвердження власної позиції, використовуючи типові мовленнєві засоби; логічно структурує власне повідомлення; добирає стиль мовлення відповідно до умов спілкування в типових ситуаціях; використовує типові вербальні та невербальні засоби у знайомих ситуаціях для збагачення міжособистісної комунікації позитивними емоціями, створення комфортної атмосфери спілкування, підтримки, заохочення співрозмовників до певних дій.		
--	--	--

ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ДОСЛІДЖУЄМО МЕДІА»

<u>Учень / учениця:</u> читає нескладні в мовному плані невеликі тексти (зокрема художні тексти, медіатексти або уривки з них) різних функціональних стилів і мовленнєвих жанрів на відомому й частково нову тематику, у яких значення незнайомих слів розкривається контекстно та/або через ілюстративний матеріал; відповідає на запитання щодо функцій основних складників друкованого чи цифрового текстового джерела інформації (заголовок, змісту, анотації, бібліографічних даних тощо), розрізняє складники структури нескладного в мовному плані невеликого тексту (медіатексту); використовує заголовок, зміст і анотацію для оптимізації роботи з текстом; співвідносить зміст сприйнятого нескладного в мовному плані невеликого тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту або уривка з нього) із загальним історичним і культурним контекстом;	Сприйняття тексту. Повторення вивченого про текст. Структура тексту: зачин, основна частина, кінцівка. Аналіз та інтерпретація тексту/медіатексту. Складний план готового тексту/медіатексту. Види зв'язку речень у тексті/медіатексті (практично). «Дане» («відоме») і «нове» в реченнях тексту. Мовні засоби організації тексту. Збагачення естетичного та емоційно-чуттєвого досвіду. Читання вголос та мовчки невеликих за обсягом нескладних текстів/медіатекстів вивчених стилів, типів і жанрів мовлення. Оцінка тексту/медіатексту. Контроль розуміння фактичного змісту (вибір правильної відповіді з кількох запропонованих). Вибір тексту/медіатексту для читання. Обговорення літературних творів, прочитаних мовою	Налаштування швидкості читання. Читання між рядками (здогадатися про прихований зміст). Оцінка інформації та медіатекстів. Запитання до автора або героїв (вправа «Авторське крісло»). Підсумовування відомостей із прочитаного тексту/медіатексту (дійові особи, місце подій, проблема, рішення). Пошук ключових слів у тексті/медіатексті. Передбачення того, що буде далі в тексті/медіатексті. Відповіді на запитання за змістом прочитаного, побаченого, почутого. Вдосконалення умінь читати вголос і мовчки, користуватись вивчальним та ознайомлювальним видами читання. Визначення деталей тексту. Перефразування важливої інформації.
--	---	--

визначає головну й важливу другорядну інформацію в нескладному в мовному плані невеликому тексті (медіатексті); виокремлює основні мікротеми в нескладному в мовному плані невеликому тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті або уривку з нього; визначає виразно простежувані спільні й різні елементи змісту подібних за певними ознаками нескладних у мовному плані невеликих текстів; поєднує інформацію, подану в різні способи (словесно, графічно тощо) у межах одного або кількох нескладних у мовному плані невеликих текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів або уривків із них) знайомої тематики; окреслює з використанням типових фраз характерні ознаки будови нескладних у мовному плані невеликих текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів або уривків із них) різних стилів, типів і жанрів мовлення; пропонує буквально тлумачення прочитаного; формулює висновки на основі аналізу нескладних у мовному плані невеликих текстів на знайому тематику;	оригіналу та в перекладі українською. Вибіркове читання. Перетворення текстової інформації. Докладний і вибірковий переказ (за простим і складним планом) прочитаних художніх текстів різних стилів. Міркування про вчинки людей на основі прочитаного твору. Читання творчо. Розвиток умінь сприймати емоційне забарвлення та образну мову художнього (науково-популярного) тексту, уявляти в образах прочитане. Переклад із румунської мови прочитаних невеликих розповідних текстів (у тому числі з елементами опису приміщення та природи) і роздумів.	Інтернет-екскурсії за допомогою гугл-карт. Складання власних висловлювань, речень як відгуку про прочитане, побачене, почуте. Пояснення прочитаних висловлень і його складників. Обговорення й коментування прочитаного тексту. Створення афіш, малюнків, ілюстрацій, фотоколажів до текстів/медіатекстів. Ідентифікація прочитаного з власним досвідом. Перегляд фільмів, відеокліпів, що насичені відповідною культурною специфікою. Аргументування власної думки. Інсценування прочитаного тексту. Створення мультимедійних презентацій, буклетів, бюлетенів, паспортів літературних персонажів, кросвордів, вікторин, буктрейлерів, рекламування художніх творів, добір музики, яка б відповідала настрою прочитаного твору.
---	--	--

висловлює в усній та/або письмовій формі власні почуття, враження, зумовлені прочитаним текстом, ставлення до зображених у нескладному в мовному плані невеликому тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті або уривку з нього) людей, подій, ситуацій, явищ тощо, використовуючи типові фрази; обґрунтовує простими фразами значення інформації, здобутої з прочитаного нескладного в мовному плані тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту або уривка з нього), для виконання завдань; використовує для виконання завдань актуальні та достовірні текстові/медіатекстові джерела інформації; створює нескладний у мовному плані невеликий текст (зокрема художній текст, медіатекст або уривок із нього) на основі певної графічної інформації (діаграми, графіка тощо).		Проведення ток-шоу на тему, що досліджується. Участь у рольових іграх. Написання фанфіків (метод придумування), написання власної строфи або продовження прозового твору (співавтор). Складання музичного меню на день. Створення схем, таблиць, ілюстрацій, коміксів до прочитаного тексту.
--	--	---

ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ВЗАЄМОДІЄМО ПИСЬМОВО»

<u>Учень / учениця:</u> оформляє власне невелике типове висловлення, урахувуючи основні принципи академічної доброчесності; складає та оформляє невелике типове власне висловлювання згідно з основними мовними нормами; добирає доречні типові засоби художньої виразності для оформлення невеликого типового власного висловлювання; пише невеликі типові повідомлення на спеціальних захищених цифрових сервісах і в соціальних мережах; висловлюється в захищеному цифровому середовищі щодо проблем, пов'язаних із власним життєвим досвідом і сферою інтересів; дискутує в онлайн-середовищі на відому тематику, пов'язану з власним життєвим досвідом, навчанням, уподобаннями тощо; порівнює основні позиції учасників дискусії; толерантно обстоює з використанням типових мовних засобів власну позицію,	Створення письмових висловлювань. Побудова зв'язних текстів різних типів (розповідь, опис, міркування). Твір-роздум про вчинки людей на основі власних спостережень і особистих вражень. Допис інформаційного характеру (зі шкільного життя) у газету, сторінку соціальної мережі Докладний переказ художнього тексту розповідного характеру з елементами опису (приміщення, природи) та роздуму. Вибірковий переказ наукового тексту. Твір-опис (приміщення, природи) на основі особистих вражень і за картиною. Диктант. Ділові папери. План роботи. Оголошення. Складання реклам, сенканів, лепбуків, стіннівок. Переклад із румунської мови речень із вивченими частинами мови, діалогів, невеликих	Написання власних висловлювань. Складання творів-мініатюр або речень, слова в яких починалися б на ту саму літеру (майстер слова). Написання дописів інформаційного характеру (зі шкільного життя, на актуальні теми) у газету, сторінку соціальної мережі, на вебсайт. Написання тексту інформаційного характеру (твору-міркування) про вчинки людей. Написання переказів (за простим і складним планом). Складання (кооперативного) колективно та самостійно простого плану готового тексту. Складання письмових творів-описів, роздумів. Написання різних видів диктантів (цифрових, графічних, словникових, текстових тощо). Створення плану роботи за допомогою електронних сервісів Google-календар, Padlet тощо.
---	--	--

зосереджуючись на спільних і відмінних думках учасників дискусії; дотримується норм етикету під час онлайн-спілкування; взаємодіє з іншими особами у цифровому середовищі, дбаючи про безпеку; дотримується принципів академічної доброчесності під час онлайн-взаємодії; пояснює зроблені виправлення з урахуванням вивчених правил; коригує написане на основі проведеного аналізу; змінює окремі частини написаного відповідно до теми і мети; демонструє здатність до конструктивної взаємодії у процесі редагування.	розповідних текстів (у тому числі з елементами опису приміщення і природи) та роздумів. Взаємодія в режимі реального часу (письмово в цифровому середовищі). Редагування письмових текстів.	Перекладання текстів різних стилів з румунської мови українською за допомогою словника (онлайн/паперового). Використання онлайн-дошок для спільної діяльності Padlet, Jambord. Створення онлайн-форумів, чатів для обговорення актуальних питань тощо. Редагування власного та чужого тексту (виправлення лексичних, граматичних, стилістичних, орфографічних і пунктуаційних помилок).
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ДОСЛІДЖУЄМО МОВНІ ЯВИЩА»		
<u>Учень / учениця:</u> виокремлює та розрізняє мовні одиниці кожного з рівнів (звуки, частини слова, слова, форми слова, словосполучення, речення, тексти); визначає характерні відмінності між українською мовою та рідною мовою, використовуючи такі відомості для вдосконалення власного мовлення;	Дослідження мовних явищ. Використання знань з мови в мовленнєвій творчості. Вступ. Краса і багатство української мови Повторення та узагальнення вивченого. Фонетика, графіка, орфографія, орфоепія.	Повторення термінології, потрібної для роботи з темою, або ознайомлення з новими термінопоняттями. Складання ментальних карт, схем, таблиць. Використання онлайн-опитувальників (Mentimeter). Робота із силуетом людини,

виокремлює та називає типові мовні явища у своєму та чужому мовленні, пояснює їх суть; аналізує нескладні в мовному плані невеликі тексти (зокрема художні тексти, медіатексти або уривки з них) з погляду наявності в них певних мовних явищ (зокрема синонімії, спільнокореневих слів тощо); творчо використовує засвоєні мовні засоби, пояснюючи простими фразами мотиви вибору відповідних засобів; відтворює типові засоби художньої виразності для втілення власних творчих намірів; створює прості відгуки про твори мистецтва, описи за картиною тощо для взаємодії з іншими особами; виокремлює виразно помітні спільні та різні риси між своїм мовленням і мовленням інших осіб, урізноманітнює власне мовлення завдяки читанню художніх творів, роботі зі словниками та довідковими джерелами; уміє пояснити, завдяки яким мовним, інтонаційним засобам українська мова багата, мелодійна, самодостатня; використовує українську мову як державну для духовного, культурного й	Співвіднесеність звуків і букв. Наголос. Уподібнення та спрощення приголосних. Правопис слів із м'яким знаком та апострофом. Написання слів іншомовного походження. Основа слова й закінчення змінних слів. Корінь, суфікс, префікс, закінчення – значущі частини слова. Орфограми в них. Написання складних слів разом і через дефіс. Словосполучення та речення. Види речень за метою висловлювання, за інтонацією. Члени речення (у тому числі однорідні члени). Звертання. Розділові знаки у простому реченні. Просте і складне речення. Кома між частинами складного речення. Пряма мова та діалог (полілог). Розділові знаки при прямій мові й діалозі.	закріплення основних правил на «власному тілі». Розгадування квестів на основі QR-кодів. Розуміння теорії через QR-код. Виконання онлайн завдань на платформах LearningApps, Kahoot тощо Складання власних історій зі словами-винятками (у формі розповіді або діалогу).
---	--	---

національного самовияву; виявляє цікавість до способу життя та культури українців; цінує українську мову як державну – чинник національної ідентичності; усвідомлює, що, вивчаючи державну мову, збагачує рідну, готується до міжкультурного діалогу; знає, що вивчають фонетика, графіка, орфоепія, орфографія; уміє співвідносити звуки та букви, вимовляти звуки і ставити наголос у словах відповідно до норм української літературної мови; визначає причину уподібнення та спрощення в групах приголосних; застосовує практично основні правила написання м'якого знака, апострофа і правила, коли м'який знак чи апостроф не пишуть; віднаходить основу слова і закінчення змінюваних слів, корінь, префікс, суфікс; добирає спільнокореневі слова; правильно пише слова із зазначеними орфограмами; складає словосполучення та речення; визначає види речень; розставляє розділові знаки у простому та складному реченнях, у діалозі, при		
--	--	--

прямій мові; порівнює лінгвістичні й культурні явища рідної та державної мов; прагне поглиблювати знання з державної мови, щоб грамотно і безпечно комунікувати в інформаційному просторі, розпізнавати маніпулятивні технології та протистояти їм; ураховує вплив слова на фізичне та психічне здоров'я людини, відповідально використовує мовні виражальні засоби; знає, що вивчає морфологія; вміє розпізнавати самотійні і службові частини мови, вигук; усвідомлює загальне значення іменника, його морфологічні ознаки, правильно відмінює іменники, визнає їхні граматичні ознаки і синтаксичну роль; усвідомлює особливості української мови в уживанні відмінкових форм іменників із прийменниками, відмінність таких форм від форм рідної мови; віднаходить слова з вивченими орфограмами та пояснює їх правилами; записує правильно слова з вивченими	Морфологія. Орфографія. Загальна характеристика частин мови. Іменник: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Іменники, що означають назви істот і неістот (повторення). Загальні та власні назви. Велика буква й лапки у власних назвах. Рід іменників (повторення). Іменники спільного роду. Число іменників (повторення). Іменники, що мають форму тільки	Пошук іменників у тексті, їх характеристика. Спостереження над зміною імені іменника та його закінчень у поєднанні з різними словами. Побудова словосполучень у поєднанні іменника з іншими частинами мови. Пошукова діяльність учнів. Виконання завдань за допомогою опори (конспекту) на теоретичний матеріал. Заповнення слів, речень з пропусками. Переклад словосполучень та
--	---	---

орфограмами, віднаходить і виправляє в чужому і своєму тексті помилки на вивчені правила; характеризує іменники за відмінами; правильно відмінює іменники; визначає способи творення іменників; правильно записує іменники з суфіксами, у яких є букви <i>е, и, і</i>; знаходить в іменниках суфікси, пояснює особливості їх написання; утворює імена по батькові, уміє їх записувати і правильно відмінювати; використовує правильно відмінювані та невідмінювані іменники у мовленні; використовує відмінкові закінчення іменників I–IV відмін, а також незмінювані іменники; уміє утворювати, записувати й відмінювати чоловічі та жіночі імена по батькові; відмінює окремі типи прізвищ; робить повний розбір іменника як частини мови; використовує ефективно засвоєні знання та комунікативні стратегії для співпраці в групі; здійснює самооцінювання результатів власної діяльності, рефлексію; користується різними джерелами довідкової інформації (словники,	однини або тільки множини (загальне ознайомлення). Відмінки іменників. Кличний відмінок в українській мові. Типи відмін іменників. Відмінювання іменників I відміни. Відмінювання іменників II відміни. Особливості відмінювання іменників чоловічого роду в родовому відмінку. Відмінювання іменників III і IV відмін. Особливості відмінювання іменників, що функціонують тільки в множині. Незмінювані іменники іншомовного походження (загальне ознайомлення). Основні способи творення іменників, найчастіше вживані суфікси: <i>-ок-, -ник-, -ар-, -уся-, -іст- (-ист-), -ство (-цтво), -тель, -ець, -ач</i> (на вибір учителя). Букви <i>е, и, і</i> в суфіксах <i>-ечок-, -ечк-, -ичк-, -інн(я), -енн(я), -инн(я), -ив(о), -ев(о)</i>. <i>Не</i> з іменниками. Написання і відмінювання чоловічих та жіночих імен по батькові. Відмінювання окремих типів прізвищ в українській мові.	речень з румунської мови українською. Створення листівок, запрошень, листів із використанням імен, по батькові. Складання словосполучень із незмінюваними іменниками. Створення творчих проєктів. Ведення дискусії на актуальні теми, що потребують уживання звертань до співрозмовника, згадування імен у соціальних мережах. Пошук інформації в мережі Інтернет. Систематизація отриманої інформації. Виконання тестів ЗНО (ДПА) минулих років на дану тему.
---	---	---

енциклопедії, онлайн-ресурси тощо); використовує інтернет-ресурси для отримання нових знань так, щоб не зашкодити здоров'ю; знає визначення прикметника, його морфологічні ознаки, основні способи творення; розпізнає прикметники в тексті, визначає групу прикметників за значенням, його граматичні ознаки, правильно утворює ступені порівняння прикметників, використовує ступеньовані форми в мовленні; визначає роль прикметника в реченні; правильно поєднує прикметники з іменниками, дотримується порядку слів у реченні; віднаходить вивчені орфограми та пояснює їх за допомогою правил, записує суфіксальні форми та складні прикметники відповідно до норм (вивчені орфограми); визначає спосіб творення прикметника, засоби творення, аналізує, від якої частини мови можуть утворюватися прикметники; уміє утворювати прикметники з відповідним емоційним відтінком	Розбір іменника як частини мови. Прикметник: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Якісні, відносні та присвійні прикметники. Повні та короткі форми прикметників. Ступені порівняння якісних прикметників. Утворення вищого ступеня порівняння прикметників за допомогою суфікса <i>-иш-</i> або <i>-иш-</i> чи слів <i>більш</i> або <i>менш</i>, найвищого ступеня порівняння прикметників за допомогою часток (префіксів) <i>най-</i>, <i>як-</i>, <i>що-</i>. Прикметники твердої і м'якої груп, їх відмінювання. Способи творення прикметників: а) творення якісних прикметників від іменників (<i>-н-</i>, <i>-к-</i>, <i>-ат-</i>, <i>-ист-</i>); б) творення якісних прикметників від дієслів (<i>-лив-</i>, <i>-к-</i>, <i>-уч-</i>, <i>-юч-</i>);	Пошук прикметників у тексті, їх характеристика. Пошукова діяльність учнів. Виконання завдань за допомогою опори (конспекту) на теоретичний матеріал. Заповнення слів, речень із пропусками. Переклад словосполучень та речень з румунської мови українською з використанням прикметників. Використання коротких форм прикметників у власному мовленні. Утворення ступенів порівняння від якісних прикметників. Утворення прикметників із певним емоційним відтінком. Використання онлайн-ігор, вікторин. Складання словосполучень, речень із використанням прикметників.
--	--	---

значення; знає прикметники з префіксами <i>ультра-</i>, <i>екстра-</i>, <i>архі-</i>, а також <i>пре-</i>; вивчає морфологію державної мови з використанням спеціальних програмних засобів, ігор, соціальних мереж, створює інформаційні об'єкти українською мовою; пише правильно частку <i>не</i> з прикметниками, <i>н</i> і <i>nn</i> у прикметниках, пояснює правила написання; віднаходить і виправляє помилки відповідно до вивчених правил; робить повний розбір прикметника як частини мови (відповідно до вивчених ознак); оцінює критично результати людської діяльності; користується ефективно навчальними стратегіями для самостійного вивчення тем; використовує комунікативні стратегії для формулювання власних пропозицій і рішень; спостерігає, аналізує, проводить мовні експерименти; спілкується державною мовою за допомогою використання інформаційно-комунікаційних технологій;	в) творення відносних прикметників від іменників (<i>-ськ-</i>; <i>-зьк-</i>; <i>-цьк-</i>; <i>-ан-</i>; <i>-ян-</i>; <i>-н-</i>; <i>-ов-</i>; <i>-ев-</i>). Найпоширеніші префікси при творенні прикметників: <i>без-</i>, <i>не-</i>. Перехід прикметників в іменники. Не з прикметниками. Одна й дві букви <i>н</i> у прикметниках. Написання складних прикметників разом і через дефіс. Розбір прикметника як частини мови.	
---	--	--

застосовує критично інформаційно-комунікаційні технології для пошуку, обробки, аналізу та відбору інформації; усвідомлює загальне значення числівника, його морфологічні ознаки, особливості сполучуваності з іншими словами у реченні; розпізнає числівники, визначає їх граматичні ознаки, правильно вживає числівники для позначення дат; утворює відмінкові форми числівників, зокрема паралельні, й уживає їх у мовленні; розпізнає прості й складні числівники, правильно їх записує; віднаходить вивчені орфограми, пояснює їх за допомогою орфографічних правил, правильно записує числівники з вивченими орфограмами; знаходить і виправляє помилки на вивчені правила; уміє аналізувати родинний бюджет і пропонує варіанти його раціонального розподілу; оцінює економічні ініціативи та екологічну діяльність; відмінює правильно порядкові числівники; зокрема ті, що позначають дати;	Числівник: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди числівників за значенням. Числівники кількісні (на означення цілих чисел, дробові, збірні) і порядкові. Числівники прості, складні і складені. Відмінювання кількісних числівників. Знак м'якшення на кінці числівників та перед закінченням у непрямих відмінках (загальне ознайомлення). Відмінювання порядкових числівників. Правильне вживання числівників для позначення дат, часу (годин) (<i>з двадцять четвертим серпня, вісімнадцяте лютого, п'ята година ранку, сімнадцята година двадцять хвилин, о чотирнадцятій годині тощо</i>). Розбір числівника як частини мови. Диктант.	Пошук числівників у тексті, їх характеристика. Виконання вправ на розрізнення кількісних і порядкових числівників. Написання складних і складених числівників. Написання разом порядкових числівників із -тисячний (загальне ознайомлення). Утворення словосполучень із іменниками та числівниками. Створення листівок-запрошень із зазначенням дати та часу. Перетворення цифрового тексту на буквений. Складання сімейного бюджету. Розв'язування кросвордів, хмаринок слів. Виконання онлайн-вправ. Написання різних видів диктантів.
---	---	--

виконує розбір числівника як частини мови; формулює точні визначення державною мовою та логічно обґрунтовує висловлену думку; розв'язує комунікативні та навчальні проблеми, застосовуючи логічно-математичний інтелект; використовує математичні методи (графіки, схеми) для розв'язання комунікативних завдань; виявляє лідерські якості; знає визначення займенника, його морфологічні ознаки, синтаксичну роль; засоби творення неозначених і заперечних займенників; віднаходить у реченні займенники, визначає їх розряд, граматичні ознаки, правильно вживає займенники в мовленні; усвідомлює появу <i>н</i> в 3-ій особі однини особових займенників; записує правильно неозначені займенники, пояснює їх; знає правила написання займенників, зокрема з прийменниками, послуговується; використовує правильно займенники	Займенник: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди займенників за значенням (загальне ознайомлення). Написання прийменників із займенниками окремо (повторення). Особові та зворотний займенники, їх відмінювання; буква <i>н</i> в особових займенниках 3-ї особи після прийменників (<i>він – його – йому – у нього – на ньому; вона – її – їй – на ній – у неї – з нею</i>). Питальні й відносні займенники, їх відмінювання.	Пошук займенників у тексті, їх характеристика. Створення усних/письмових висловлювань із використанням займенників. Утворення словосполучень прийменник+займенник. Відновлення/редагування словосполучень із займенниками. Виконання завдань на спільних документах . Написання різних видів диктантів. Обговорення кейсів. Групові виконання завдань не на оцінку.
--	--	---

для зв'язку речень у тексті; уживає займенники <i>Ви, Ваш</i> у ввічливо-пошанному значенні; уміє правильно відмінювати займенники кожного розряду; розбирає займенник як частину мови; презентує власні ідеї та ініціативи зрозуміло, грамотно, використовуючи доцільні виражальні засоби; дотримується норм української літературної мови та мовленнєвого етикету, що є виявом загальної культури людини; уміє розпізнавати вивчені частини мови; використовує українську мову в різних життєвих ситуаціях; аналізує орфограми в частинах мови; здійснює самооцінювання досягнень; відповідає за результати учіння, наполегливо, внутрішньо мотивує впевненість в успіхові; уміє розв'язувати конфлікти в комунікативних ситуаціях: переконує, аргументує, досягає взаєморозуміння (компромісу) в ситуаціях міжкультурного спілкування; виконує повний граматичний розбір вивчених частин мови;	Неозначені та заперечні займенники, їх утворення та відмінювання. Дефіс у неозначених займенниках. <i>Ні</i> в заперечних займенниках. Присвійні, вказівні, означальні займенники, їх відмінювання. Розбір займенника як частини мови. Повторення в кінці року. Іменник, прикметник, числівник, займенник. Орфограми в іменних частинах мови.	Повторення вивченої термінології. Складання узагальнювальних ментальних карт, схем, таблиць.
---	---	--

удосконалює мовну інтуїцію, власне мовлення впродовж життя, руйнує власний мовний бар'єр.		
---	--	--

Міжпредметні зв'язки. Роздуми з елементами аналізу художнього твору, усна та письмова порівняльна й групова характеристики літературних персонажів. Інтер'єр і пейзаж у літературному творі (література (українська, румунська та зарубіжна), румунська мова, мистецтвознавство). Власні висловлювання з використанням діалогу (література (українська, румунська та зарубіжна), румунська мова, історія, географія тощо).

Особливості звукової організації художнього тексту. Прислів'я, приказки, співвідносні зі словосполученням і реченням. Звертання, пряма мова, діалог у художніх творах (українська, румунська та зарубіжна літератури). Використання географічних назв під час повторення орфограм (географія).

Слова із суфіксами зменшувально-пестливого значення та суфіксами на позначення згрубілості в художніх творах (українська, румунська та зарубіжна літератури). Велика буква у власних назвах (історія, географія, астрономія).

Використання прикметників для точного опису предметів, явищ і подій (географія, історія, біологія). Прикметники в епітетах і метафорах (українська, румунська і зарубіжна літератури).

Правильне використання форм числівників (література (українська, румунська та зарубіжна), математика, економіка, історія, географія, хімія, фізика).

Використання займенників у відповідях учнів на уроках історії, географії, української, румунської та зарубіжної літератур, предметах природничо-математичного циклу.

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності (рекомендовані)
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ВЗАЄМОДІЄМО УСНО»		
<u>Учень / учениця:</u> застосовує основні прийоми активного слухання; відповідає на різнотипні запитання за змістом почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту), якщо мовлення чітко артикульоване; формулює уточнювальні запитання до почутого повідомлення; переказує почуте повідомлення, що стосується відомої або частково нової тематики, докладно, стисло, вибірково; створює складний план, дає загальну характеристику персонажів літературного твору, складає конспект, тези почутого повідомлення, яке стосується відомої або частково нової тематики й висловлене в повільному темпі, доцільно використовуючи цитування, скорочення, умовні	Сприймання усної інформації. Повторення вивченого про текст і стилі мовлення. Поглиблення поняття про загальні мовні засоби міжфразового зв'язку речень у тексті. Перетворення інформації з почутого повідомлення в різні форми повідомлень. Типи мовлення: розповідь, опис, роздум. Особливості побудови роздуму дискусійного характеру. Публіцистичний стиль мовлення. Аналіз та інтерпретація усної інформації. Аудіювання (слухання – розуміння) текстів діалогічного й монологічного характеру в межах вікової тематики, що належать до різних стилів мовлення	Визначення структурних особливостей тексту. Пояснення доцільності вибору стилю мовлення щодо розкриття теми. Переказування змісту художніх текстів, медіатекстів. Уточнення за змістом почутого. Складання власних усних висловлень, речень про мову. Обговорення й коментування (усно) прослуханого тексту. Зіставлення змісту 2–3-х текстів. Інсценування діалогу (телефонних розмов) між однолітками з використанням формул етикету (привітання, прощання, подяки, вибачення тощо).

позначення, символи тощо (за допомогою вчителя чи інших осіб); фіксує позиції, щодо яких постає потреба в роз'ясненні; формулює типовими фразами тему, основну ідею та основну проблематику повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту) на відомому або частково нову тематику для подальшої його інтерпретації; уточнює з використанням типових фраз своє розуміння основного змісту почутого; формулює основну мету і прогнозує наміри співрозмовника, у разі потреби ставлячи уточнювальні запитання і цитуючи почуте повідомлення (зокрема художній текст, медіатекст), для налагодження комунікативної взаємодії та порозуміння в типових ситуаціях спілкування; пояснює типовими фразами зв'язок почутого тексту на відомому або частково нову тематику із власним і суспільно-історичним досвідом для оптимізації власної діяльності, зокрема в нових обставинах, прийняття рішень у різних ситуаціях;	(художнього, наукового, офіційно-ділового, публіцистичного, розмовного) та типів мовлення (розповіді, опису, роздуму). Аудіювання змісту відеороликів, статей із мережі Інтернет на актуальні теми. Виокремлення усної інформації. Усний докладний переказ тексту-роздуму публіцистичного стилю. Усний докладний переказ тексту наукового стилю на тему, пов'язану із сьогоденням, відповідно до вікових інтересів та запитів. Оцінка усної інформації. Складання плану колективно та самостійно, добір заголовка до тексту. Усне власне висловлювання за самостійно складеним планом. Висловлення і обстоювання власних поглядів, ідей, переконань. Усний твір-розповідь за прочитаною поза програмою художньою книгою, актуальною для сьогодення (за певною проблемою). Усний твір-роздум за прочитаним художнім твором.	Створення усного переказу. Створення інтерв'ю. Проведення дебатів, ток-шоу. Ідентифікація стилів і типів мовлення прослуханих текстів. Прослуховування чужих аудіофайлів, запис власних. Ідентифікація стилів і типів мовлення прослуханих текстів. Створення усного висловлювання за планом. Аргументування власної думки. Побудова усних текстів роздумів, описів, розповідей. Розігрування діалогу відповідно до запропонованої ситуації спілкування в опорі на життєвий досвід учнів. Дискусії з актуальних питань. Перекладання текстів-описів і текстів-роздумів з румунської мови українською (усно). Робота з електронними / друкованими словниками (тлумачними, орфографічними, орфоепічними, перекладними тощо).
--	---	---

коментує типовими фразами інформацію (зокрема дещо неповну) щодо відомої або частково нової тематики, здобуту з одного чи кількох джерел; пояснює типовими фразами свою позицію щодо почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту), посиляючись на власний досвід та джерела, які вважає авторитетними; виокремлює істотні особливості, що сприяють або заважають ефективній комунікації в типових ситуаціях спілкування; логічно та послідовно презентує в доцільній жанровій формі власні погляди, ідеї, переконання, увиразнюючи їх аргументами й наводячи доречні приклади з власного або суспільного досвіду; комунікує на відомі або частково нові теми, визнаючи право на існування іншої думки, з дотриманням принципів етики спілкування, основних норм літературної вимови; логічно структурує власне повідомлення; добирає та використовує необхідні вербальні й невербальні засоби для ефективної комунікації в типових	Усний твір-роздум дискусійного характеру публіцистичного стилю. Усний твір-опис процесу праці за власним спостереженням. Використання вербальних та невербальних засобів під час представлення своїх думок. Монологічне та діалогічне мовлення публіцистичного стилю з урахуванням ситуації спілкування. Діалог про роль мережі Інтернет у формуванні особистості (з використанням різних особових форм дієслова). Діалог без опори на текст з елементами зауважень, пропозицій з використанням часток різних розрядів. Регулювання власного емоційного стану. Диспут з актуальних для учнівського колективу питань. Інтерв'ю з цікавим учнем школи (переможцем олімпіад, конкурсів, спортивних змагань тощо), цікавою особистістю рідного краю (використання стилістичних можливостей безособових дієслів).	
---	---	--

ситуаціях спілкування, пристосовує їх до нових ситуацій спілкування з урахуванням комунікативного наміру, соціального та культурного контексту; використовує доцільні типові засоби художньої виразності залежно від ситуації комунікації; виявляє та передбачає емоційні реакції (свої та інших осіб) у типових і частково нових ситуаціях спілкування; коментує простими фразами особливості вираження емоційних станів у різних культурах на основі аналізу почутого повідомлення (зокрема одного чи кількох художніх текстів, медіатекстів) для розвитку власного емоційного інтелекту.	Прослуховування аудіозапису (перегляд відеозапису) українських народних пісень, що містять вигуки. Усний переклад з румунської мови українською текстів, які містять описи процесів праці, роздуми на морально-етичні теми.	
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ДОСЛІДЖУЄМО МЕДІА»		
<u>Учень / учениця:</u> застосовує різні види критичного читання текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) різних стилів на відому та частково нову тематику; використовує різні складники друкованого чи цифрового текстового джерела інформації (рубрикацію, заголовки, скорочення, виокремлення,	Вибір текстів/медіатекстів для читання. Формування початкових умінь пошукового читання (пошук в Інтернеті та запис основної інформації щодо запропонованої теми). Сприйняття тексту/медіатексту.	Пошук ключових слів у тексті. Добирання заголовка до тексту. Складання (кооперативного) колективно та самостійно простого плану готового тексту. Передбачення сюжету тексту.

розрідження шрифту, пропуск тощо) для оптимізації роботи з текстовою інформацією; характеризує типовими фразами взаємозв'язок між темою, мікротемами та основною думкою тексту; коментує типовими фразами спільне й відмінне в художніх текстах різних культур за тематикою, проблематикою, структурою, часом створення тощо; поєднує інформацію, подану в різні способи з кількох текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів), а також гіпертекстів у цифровому середовищі, на відому і частково нову тематику; обстоює з використанням типових фраз власну думку про роль і місце нескладного для сприйняття тексту у культурно-історичному контексті; використовує для виконання завдань текстові/медіатекстові джерела, інформацію з яких уважає достовірною та надійною, аргументує з використанням типових фраз вибір цих джерел, пропонуючи інші значущі критерії, відповідно до яких дібрано інформацію; передає типовими фразами прочитане з кількох джерел, узагальнюючи,	Читання мовчки текстів різних за обсягом, стилів, типів і жанрів мовлення. Читання вголос творів про життя відомих людей рідного краю, України. Оцінка тексту/медіатексту. Читання й розуміння текстів та структури інструкцій із використання приладів, предметів відповідно до вікових особливостей учнів. Читання творчо. Складання діалогу-дискусії про роль книги в час новітніх комп'ютерних технологій. Збагачення естетичного та емоційно-чуттєвого досвіду. Читання текстів урочистих, жартівливих, нейтрального колориту. Опрацювання статей із тлумачних та орфографічних словників з метою підвищення культури усного й писемного мовлення. Аналіз та інтерпретація тексту. Перетворення текстової інформації.	Створення схем, таблиць, ілюстрацій, коміксів до прочитаного тексту. Пошук нових слів у друкованих / електронних словниках (тлумачних, іншомовних слів, орфоепічних, перекладних тощо). Визначення деталей тексту. Перефразування важливої інформації. Складання речень, власних висловлювань як відгуку про прочитане. Обговорення й коментування прочитаного тексту. Практичне засвоєння та використання найпоширеніших інсайтів із текстів. Виконання вправ «Летючі плакати», «Займи позицію», «Знайди відповідність», «Зроби новину», «Карта ідей», «Інформаційний шум». Інтерв'ю з автором тексту. Використання набутих знань у різних мовних ситуаціях. Ідентифікація прочитаного із власним досвідом.
---	---	---

скорочуючи, доповнюючи словесно інформацію (реферат, тези тощо); створює текст на відому або частково нову тематику на основі кількох графічних джерел інформації, аналізуючи, порівнюючи, систематизуючи, узагальнюючи та оцінюючи її; творчо опрацьовує прочитаний текст (зокрема художній текст, медіатекст) на відому й частково нову тематику, переповідаючи його в іншому культурно-історичному контексті, створюючи фанфіки, буктрейлери тощо.		Аргументування власної думки. Читання мовчки й уголос текстів, визначення їхньої теми й основної думки. Написання фанфіків (метод придумування), творче продовження медійного тексту іншому культурно-історичному контексті (співавтор). Інсценування прочитаного тексту. Створення мультимедійних презентацій, буклетів, бюлетенів, кросвордів, вікторин, рекламування художніх творів, добір музики, яка б відповідала настрою прочитаного твору. Рольові ігри, перевтілення.
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ВЗАЄМОДІЄМО ПИСЬМОВО»		
<u>Учень / учениця:</u> записує власне або чуже мовлення, використовуючи в разі відповідні прийоми оптимізації викладення думки (різні графічні прийоми, скорочення, вокремлення тощо);	Створення письмових висловлювань. Докладний письмовий переказ тексту з елементами опису процесу праці.	Складання плану колективно та самостійно, добір заголовка до тексту. Записування власного або чужого мовлення. Написання переказів різних типів та стилів.

зіставляє власну думку, зафіксовану письмово, з міркуваннями інших осіб; оформляє власне висловлювання, дотримуючись принципів академічної доброчесності (зокрема авторського права); складає та оформляє власні тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) різних типів, стилів і жанрів згідно з основними словотвірними, лексичними, орфографічними, граматичними, пунктуаційними нормами; виконує різні ролі в груповій онлайн-комунікації, обирає потрібні стратегії співпраці в різних ситуаціях спілкування; толерантно коментує різні погляди на проблему, узагальнює їх, обстоюючи власну позицію, використовує в онлайн-спілкуванні типові формули етикету, зважає на культурне різноманіття; спілкується в цифровому середовищі, дотримуючись безпеки та принципів академічної доброчесності; ідентифікує різні види помилок на рівні змісту, структури й мовного оформлення висловлення, якщо тематика відома;	Докладний письмовий переказ розповідного тексту з елементами роздуму. Складання власного висловлювання за самостійно складеним планом. Есе про красу пір року за картиною (з використанням безособових дієслів). Створення висловлювання власного ставлення до подій, персонажів та їхніх вчинків. Твір-розповідь з описом улюбленого літературного персонажа. Текст-розповідь про історію рідного краю, школи з використанням прислівників різних розрядів. Твір-опис процесу праці за власним спостереженням. Оповідання в художньому стилі за поданим початком. Взаємодія письмово в режимі реального часу (у цифровому середовищі). Пам'ятка «Безпечне використання інтернету» з	Складання власного висловлювання. Написання есе про красу осінньої пори за картиною. Написання творів різних типів. Складання пам'яток. інструкцій тощо. Практичне засвоєння та використання найпоширеніших етикетних формул спілкування. Написання коментарів, смс-повідомлень, заміток в газету, допису у соціальну мережу, на веб-сайт, блог тощо. Написання смс-повідомлення з використанням формул етикету. Написання тексту інформаційного характеру. Написання диктантів (словникового, вибіркового, навчального, контрольного тощо). Складання акровіршів із використанням службових частини мови. Написання рецепту улюблених страв, ураховуючи
---	--	---

виправляє та обґрунтовує зроблені виправлення, спираючись на засвоєні норми; аналізує та вдосконалює зміст написаного відповідно до теми й мети висловлювання; виправляє помилки у структурі тексту, ураховуючи його стилістичні та жанрові особливості; формулює власні навчальні цілі, планує власний навчальний прогрес, спираючись на аналіз допущених помилок; демонструє толерантність і здатність до конструктивної взаємодії у процесі редагування.	використанням наказових та безособових дієслів. Запис пропозицій щодо проведення класних учнівських зборів. Замітка для шкільного веб-сайта/допису в соціальну мережу на різну тематику. Редагування письмових текстів. Диктант. Письмовий переклад із румунської мови українською текстів, які містять описи процесів праці, роздуми на морально-етичні теми.	особливості вживання прийменників з іменниками. Написання фанфіків (метод придумування), написання власної строфи або продовження прозового твору (співавтор). Редагування власного та чужого тексту (виправлення лексичних, граматичних, стилістичних, орфографічних та пунктуаційних помилок).
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ДОСЛІДЖУЄМО МОВНІ ЯВИЩА»		
<u>Учень / учениця:</u> розрізняє, характеризує та доречно використовує мовні одиниці різних рівнів; виявляє типові закономірності функціонування мовних одиниць на основі узагальнення власних спостережень за мовою та мовленням;	Дослідження мовних явищ. Використання знань з мови у мовленнєвій творчості. Основні етапи історії розвитку української мови. Повторення та узагальнення вивченого. Частини мови (іменник, прикметник, числівник, займенник).	Повторення термінології, потрібної для роботи з темою, або ознайомлення з новими термінопоняттями. Складання ментальних карт, схем, таблиць. Використання онлайн-опитувальників (Mentimeter, Google Forms Telegram). Робота із силуетом людини,

використовує знання про системність мовних явищ у різних мовах для вдосконалення власного мовлення; творчо використовує типові мовні засоби, обираючи із запропонованих варіантів нестандартні рішення, виявляючи художньо-образне, асоціативне мислення; імпровізує з текстом (зокрема художнім текстом, медіатекстом), обстоюючи свою позицію у творчості і право на самовираження; взаємодіє з іншими особами через власний продукт творчості (зокрема текст, постер, відеоролик тощо); використовує різноманітні стратегії (зокрема вільний запис асоціацій, «карти знань», складання списків дивних ідей тощо) для продукування нових мистецьких ідей, використовує ідеї інших і доопрацьовує їх із урахуванням принципів академічної доброчесності; досліджує власне мовлення, аналізує основні риси авторського стилю тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) для вдосконалення власного стилю мовлення; визначає основні етапи розвитку української мови;		закріплення основних правил на «власному тілі». Розгадування квестів на основі QR-кодів. Розуміння граматичної теорії через QR-код. Виконання онлайн-завдання на платформах LearningApps, Kahoot, НаУрок тощо. Складання власних історій зі словами-винятками (у формі розповіді або діалогу). Складання словосполучень і речень із вивченими самостійними частинами мови та службовими словами. Створення власних відеороликів, постерів тощо. Спільна діяльність через документи, презентації з доступом редагування.
--	--	---

вдосконалює комунікативні вміння щодо володіння українською мовою; розрізняє вивчені частини мови; вміє робити граматичні розбори іменника, прикметника, числівника, займенника; користується на практиці вивченими орфограмами; знає частини мови, визначає граматичні ознаки слів, що належать до певних частин мови; уміє віднаходити вивчені орфограми, пояснювати їх за допомогою правил, правильно писати слова з вивченими орфограмами; знає визначення дієслова як частини мови, його морфологічні ознаки; розрізняє в реченні дієслова, визначає їх граматичні ознаки; розрізняє основні форми дієслова; способи творення часових форм дієслів дійсного способу; уміє утворювати форми умовного й наказового способів; віднаходить вивчені орфограми та пояснює їх за допомогою правил; правильно вживає особові та часові форми дієслів, знає складні випадки дієвідмінювання;	Дієслово: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Форми дієслова: неозначена форма (інфінітив); особові форми; безособові форми; особливі форми. <i>Не</i> з дієсловами. Доконаний і недоконаний вид дієслова. Практичне засвоєння дієслівних словосполучень, у яких допускають помилки у формі залежного слова. Способи дієслів (дійсний, умовний, наказовий). Творення дієслів умовного способу.	Розпізнавання дієслів у різних текстах, визначення їхніх морфологічних ознак. Конструювання речень із дієсловами в усіх часових й особових формах. Виконання тестів ЗНО (ДПА) минулих років із зазначеної теми. Створення словосполучень дієслово + іменник. Перефразування тексту з однієї часової форми дієслова в іншу. Редагування в тексті орфографічних і граматичних
--	--	---

правильно вживає способів, часові, особові форми дієслів; визначає дієвідміни, правильно пише <i>е, и</i> в особових закінченнях I і II дієвідмін; правильно пише <i>не</i> з дієсловами; розуміє в тексті вживання форм одного способу дієслова замість іншого, пояснює доцільність такого вживання; уміє ставити перед собою цілі та досягати їх, використовуючи стилістичні можливості морфології; правильно дієвідмінює дієслово <i>їсти</i> в теперішньому часі, <i>дати</i> – в простому майбутньому; доцільно застосовує формотворчі частки <i>би, б, хай, нехай</i>; уміє розбирати дієслово як частину мови, визначає синтаксичну роль; правильно записує слова з вивченими орфограмами, знаходить і виправляє помилки відповідно до вивчених правил; уміє реагувати відповідними мовними засобами на соціальні та культурні явища в суспільстві; застосовує набуті знання для досягнення навчальної мети; знає загальне значення дієприкметника, його морфологічні ознаки, синтаксичну	Формотворчі частки <i>би, б</i>. Творення дієслів наказового способу. Формотворчі частки <i>хай, нехай</i>. Буква <i>ь</i> у дієсловах наказового способу. Уживання інфінітива в значенні різних способів. Часи дієслова. Минулий час. Зміна дієслів у минулому часі. Наголос у деяких дієсловах минулого часу (<i>була́, несла́, бра́ла</i>). Правопис <i>-ться, -ися</i> в кінці дієслів. Теперішній час. Майбутній час. Дієвідмінювання дієслів у теперішньому часі. Дієслова I та II дієвідмін. Букви <i>е, и</i> в особових закінченнях I та II дієвідмін. Практичне засвоєння особових форм дієслів, у тому числі з чергуванням кінцевого приголосного основи. Складні випадки вживання дієслів. Безособові дієслова. Розбір дієслова як частини мови. Дієприкметник як особлива форма дієслова: значення,	помилки (за потреби з використанням електронних словників). Читання інструкцій щодо використання побутового приладу. Складання гасел, руханок із використанням дієслів наказового способу. Написання різних видів диктантів. Створення мнемонічних фраз, віршів, речень для засвоєння складних випадків уживання дієслова. Складання ментальної карти, схем, таблиць. Робота з електронними тренажерами. Розпізнавання дієприкметників у різних текстах,
--	--	--

роль, особливості творення; розпізнає дієприкметники в тексті (зокрема, відрізняє їх від прикметників і дієприслівників), визначає їхні граматичні ознаки, правильно використовує в мовленні; усвідомлює взаємозв'язок між життєвим успіхом і знанням мови; визначає дієприкметникові звороти, уміє будувати речення з такими зворотами, виокремлює комами дієприкметникові звороти, обґрунтовує вживання розділових знаків; уміє віднаходити вивчені орфограми, пояснювати їх за допомогою правил, грамотно писати слова з вивченими орфограмами; використовує набуті знання для обрання дієвих стратегій, важливих рішень; знає та правильно застосовує вивчені орфографічні й пунктуаційні правила; робить розбір дієприкметника як форми дієслова, що має ознаки і дієслова, і прикметника; аргументовано відстоює свою позицію; аналізує твори мистецтва, розуміє логіку художньої форми, використовуючи безособові дієслова; уміє утворювати від дієприкметників	морфологічні ознаки, синтаксична роль. Відмінювання дієприкметників. Дієприкметниковий зворот. Виокремлення комами дієприкметникових зворотів. Правильна побудова речень із дієприкметниковими зворотами. Активні й пасивні дієприкметники. Творення активних і пасивних дієприкметників теперішнього та минулого часів. <i>Н</i> у дієприкметниках та <i>ни</i> у прикметниках дієприкметникового походження. Написання <i>не</i> з дієприкметниками. Розбір дієприкметника як особливої форми дієслова. Творення безособових дієслівних форм на <i>-но</i>, <i>-то</i>; їхня граматична і стилістична роль. Уживання в усному й писемному мовленні безособових дієслівних форм на <i>-но</i>, <i>-то</i>.	визначення їхніх граматичних ознак. Конструювання речень із дієприкметниковими зворотом. Виконання тестів ЗНО (ДПА) минулих років із зазначеної теми. Редагування в тексті орфографічних, пунктуаційних та граматичних помилок (за потреби з використанням електронних словників). Виконання різнорівневих індивідуальних та групових завдань (звіт, презентація, проєкт, відеозапис тощо). Індивідуальна, групова словникова робота. Обґрунтування власної позиції. Написання різних видів диктантів. Складання ментальної карти, схем, таблиць. Робота з електронними тренажерами.
---	--	---

форми на <i>-но, -то</i>, правильно визначати стилістичну роль таких форм, уводити їх у речення; знає загальне значення дієприслівника, його морфологічні ознаки, синтаксичну роль, основні способи творення, орфографічні та пунктуаційні правила щодо дієприслівника та дієприслівникових зворотів; розпізнає дієприслівники, визначає їхні граматичні ознаки; віднаходить вивчені орфограми та пояснює їх за допомогою правил; правильно використовує дієприслівники в мовленні, структурує речення з дієприслівниковими зворотами, перебудовує (якщо це можливо) такі речення у складні, знає про можливі помилки в побудові речень із дієприслівниковими зворотами; уміє застосовувати дієприслівникові звороти відповідно до мети й ситуації спілкування без порушення змісту та логіки висловлення; уміє правильно писати <i>не</i> з дієприслівниками; відокремлює комами дієприслівникові звороти й одиничні дієприслівники,	Дієприслівник як особлива форма дієслова (значення, морфологічні ознаки – час, вид; синтаксична роль). <i>Не</i> з дієприслівниками. Дієприслівниковий зворот. Коми при дієприслівниковому звороті і при одиничному дієприслівнику. Дієприслівники недоконаного й доконаного виду. Творення дієприслівників недоконаного та доконаного виду. Правильне використання дієприслівників у побудові речень. Використання дієприслівникового звороту як засобу зв'язку речень у тексті, дотримання інтонації речень з дієприслівниковими зворотами. Синонімія складних речень і речень з дієприслівниковими зворотами. Розбір дієприслівника як особливої форми дієслова.	Конструювання речень із дієприслівниковим зворотом. Виконання тестів ЗНО минулих років із зазначеної теми. Редагування в тексті орфографічних. пунктуаційних та граматичних помилок (за потреби з використанням електронних словників). Написання різних видів диктантів. Виконання індивідуальних завдань для заохочення, отримання додатковий балів. Робота в парах, групах, ротаційних трійках. Робота з інтерактивним плакатом, з електронними тренажерами. Складання ментальної карти, схем, таблиць.
---	---	--

віднаходить і виправляє помилки відповідно до вивчених правил; обґрунтовує вживання розділових знаків; робить граматичний розбір дієприслівника; формує вміння грамотно, впевнено і безпечно комунікувати в інформаційному; знає загальне значення прислівника, його морфологічні ознаки, синтаксичну роль; визначає особливості творення прислівників; вивчені орфографічні правила; розпізнає прислівник у реченні, визначає його граматичні ознаки, правильно наголошує прислівники та використовує їх у мовленні; визначає синтаксичну роль прислівника; віднаходить вивчені орфограми і пояснює їх за допомогою правил; правильно записує прислівники з вивченими орфограмами, віднаходить і виправляє помилки відповідно до вивчених правил; уміє утворювати ступені порівняння відповідних прислівників; робить граматичний розбір прислівника;	Прислівник: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди прислівників за значенням. Ступені порівняння прислівників. Використання прислівників як засобу зв'язку речень у тексті, а також для увиразнення мовлення. <i>Н і nn</i> у прислівниках. <i>Не і ні</i> з прислівниками. Дефіс у прислівниках. Написання прислівників разом та окремо. Розбір прислівника як частини мови.	Розпізнавання прислівників у різностильових текстах, визначення їхніх морфологічних ознак. Виконання тестів ЗНО (ДПА) минулих років із зазначеної теми. Робота з електронними орфографічними та тлумачними словниками. Написання тексту про прислівник з використанням технології сторітелінг. Використання онлайн-дошок для спільної діяльності Padlet, Jambord. Використання онлайн-опитувальників (Mentimeter). Використання рольових ігор, симуляцій під час презентування
--	--	---

використовує потенціал української мови та відповідні комунікативні вміння для розв'язання нестандартних завдань; знає граматичні ознаки прийменника, сполучника, частки, вивчені орфографічні правила щодо написання складних прийменників, сполучників, окремих часток; розпізнає службові частини мови, правильно використовує їх в усному й писемному мовленні; уміє встановлювати причиново-наслідкові зв'язки, використовуючи сполучники прості та; робить граматичний розбір службових частин мови; спостерігає, аналізує, проводить мовні експерименти, словесно формулює методи та результати досліджень; знає граматичні ознаки вигука, його стилістичні можливості;	Службові частини мови. Прийменник. Особливості прийменника як службової частини мови. Непохідні та похідні прийменники. Правопис похідних прийменників. Правильне вживання прийменників з іменниками. Особливості вживання прийменників в українській і румунській мовах. Сполучник як службова частина мови. Сполучники сурядності та підрядності, їх види. Уживання сполучників у простому і складному реченнях. Написання сполучників. Частка як службова частина мови. Формотворчі, заперечні, модальні частки (підсилювально-видільні, вказівні, уточнювальні). Розбір службових частин мови. Вигук як особлива група слів. Групи вигуків за значенням. Дефіс у вигуках. Кома і знак оклику при	власних напрацювань. Розпізнавання службових частин мови в різних текстах, визначення їхніх морфологічних ознак. Конструювання речень із використанням службових частин мови. Редагування речень, у яких допущені помилки в уживанні прийменників; прийменникових засобів милозвучності. Складання інструкції/ схеми/ пам'ятки «Як відрізнити сполучники й однозвучні з ними інші частини мови з прийменниками та частками». Добирання контекстів, що уможливають використання синонімічних та антонімічних прийменників, сполучників, часток. Вираження в усній і письмовій формі власних переживань за допомогою
---	---	---

розпізнає вигуки в тексті, правильно пише вигуки і ставить при них розділові знаки; застосовує правила написання речень з вигуками на практиці; віднаходить і виправляє помилки відповідно до вивчених; уміє дотримуватися естетичних норм у віртуальному інформаційному просторі, використовуючи вигуки як засоби виразності культури мовлення; відрізняє службові частини мови, вигук, знає їхні визначення, роль у реченні; визначає граматичні ознаки повнозначних і службових частин мови, пояснює за допомогою правил усі орфограми, правильно записує слова; робить розбір як частини мови кожного слова у реченні; відбирає й застосовує потрібні знання для досягнення навчальної мети; уміє доводити правильність власної думки або визнавати помилковість, уміло використовуючи стилістичні можливості морфології; визначає власні комунікативні потреби та цілі під час вивчення української мови.	вигуках. Роль вигуків в оформленні змісту речення. Розбір вигуків за характером вираження емоцій, за будовою. Правильне читання речень з вигуками. Уживання вигуків, що виражають волевиявлення, етикет, емоції. Узагальнення та систематизація вивченого з морфології та орфографії. Частини мови (самостійні, службові, вигук). Дієслово і його особливі форми. Орфограми в дієслові, дієприкметнику та дієприслівнику. Прислівник. Орфограми в прислівнику. Службові частини мови. Орфограми в службових частинах мови. Вигук. Орфограми у вигуках.	вигуків. Виразне читання текстів з вигуками. Складання речень, творів-мініатюр із звуконаслідувальними словами. Повторення вивченої термінології. Складання узагальнювальних ментальних карт, схем, таблиць. Використання квест-технологій, онлайн- та офлайн-ігор. Розпізнавання та редагування орфографічних і граматичних помилок. Виконання онлайн завдань на платформах LearningApps, Kahoot тощо.
--	---	---

Міжпредметні зв'язки. Роль дієслова в художніх засобах (тропах): метафорі, уособленні, персоніфікації (українська література, румунська література, образотворче мистецтво, музичне мистецтво).

Використання стилістичних можливостей дієприкметника в побудові текстів різних стилів (українська література, румунська мова і література, історія, фізика, хімія, біологія, математика).

Використання стилістичних можливостей безособових дієслів для творення художніх образів, описів, роздумів тощо (українська література, румунська мова та література, образотворче мистецтво, географія, музичне мистецтво).

Використання речень із дієприслівниками та дієприслівниковими зворотами для створення художнього опису, власного висловлювання, текстів різних стилів (українська література, румунська мова та література, хімія, біологія, історія, математика, географія, фізика).

Доцільне вживання прислівників, ступенів порівняння означальних прислівників в описах, портретних характеристиках, передавання власних думок, ідей (українська література, румунська мова та література, історія, математика, хімія, географія, образотворче мистецтво).

Правильне поєднання прийменника з іменником у текстах різних стилів, діалогах, у передаванні інформації, зокрема в офіційно-діловому стилі, у перекладах текстів, написаних румунською мовою, українською мовою. Доречне вживання синонімічних та антонімічних сполучників, часток різних розрядів для створення портретних характеристик, письмових та усних висловлювань, складання таблиць та схем (українська література, румунська мова та література, історія, математика, хімія, фізична культура, географія, іноземна мова, фізика).

Значення вигуків для передавання інформації, емоційного стану та волевиявлення мовця, толерантного спілкування, використання формул ввічливості. Вигук як засіб виразності при читанні текстів різних стилів, створенні власних висловлювань (українська література, румунська мова та література, музичне мистецтво, фізична культура).

8 клас

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності (рекомендовані)
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ВЗАЄМОДІЄМО УСНО»		
<u>Учень / учениця:</u> доречно реагує на почуте повідомлення на відому й частково нову тематику, демонструючи розуміння комунікативних намірів співрозмовника в типових ситуаціях спілкування; вирізняє невербальні засоби, що сприяють розумінню прихованого змісту почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту); переказує почуте повідомлення, що стосується відомої або частково нової тематики, докладно, стисло, вибірково; застосовує окремі прийоми творчого переказування, якщо тематика спілкування знайома; самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб складає конспект, тези почутого повідомлення, яке стосується відомої або частково нової тематики та висловлене в повільному темпі, доцільно	Сприймання усної інформації. Повторення відомостей про текст, стилі й типи мовлення. Аудіювання уривків текстів (аудіо- та відеозаписів) з елементами опису місцевості. Аудіювання текстів, що безпосередньо містять виражену спонукальну інформацію. Особливості орієнтування в ситуації спілкування в інтернет-просторі, зокрема в соцмережах. Аудіювання поетичних текстів, аналіз ролі неповних речень у них. Аудіювання уривків (аудіо- та відеозаписів) із побутових розмов (у розмовному стилі), із виступів відомих ораторів (у публіцистичному стилі), з літературних творів (у художньому стилі), у яких ужито звертання.	Прослуховування чужих аудіофайлів, запис власних. Обговорення й коментування структурно-змістової специфіки прослуханих текстів / медіафайлів й особливостей вираження емоційних станів мовця. Використання набутих знань у різних мовних ситуаціях (комунікативні завдання). Створення усного переказу. Удосконалення роботи щодо визначення структурних особливостей тексту. Створення за прослуханими текстами текстової, графічної, звукової (підбір музики), відеонформації. Переказування текстів із відтворенням найважливіших

використовуючи цитування, скорочення, умовні позначення, символи тощо; відтворює значущі факти, думки, що послідовно розкривають зміст почутого повідомлення; обирає важливі деталі в добре структурованому та чітко артикульованому повідомленні (зокрема художньому тексті, медіатексті) для ілюстрування власного розуміння почутого повідомлення; аналізує з використанням типових фраз основні стильові та жанрові особливості почутого тексту, медіатексту і визначає виразні мовні риси почутого, якщо тематика відома або частково нова, а темп мовлення відносно повільний; формулює основну мету та прогнозує наміри співрозмовника, у разі потреби ставлячи уточнювальні запитання і цитуючи почуте повідомлення (зокрема художній текст, медіатекст), для налагодження комунікативної взаємодії та порозуміння в типових ситуаціях спілкування; розпізнає ключові факти і судження про них, вирізняє авторські інтерпретації, основні аргументи в почутому повідомленні (тексті, медіатексті), що	Перетворення інформації з почутого повідомлення в різні форми повідомлень. Докладний переказ тексту розповідного тексту з елементами опису місцевості. Побудова опису місцевості та пам'яток історії та культури. Усний твір-опис пам'яток історії та культури на основі особистих спостережень і вражень у художньому стилі. Виокремлення усної інформації. Стислий усний переказ розповідного тексту з елементами опису місцевості в художньому стилі. Стислий усний переказ текстів наукового стилю. Вибірковий усний переказ текстів наукового та публіцистичного стилів. Аналіз та інтерпретація усної інформації. Усний переклад із румунської мови українською текстів, що містять елементи опису (місцевості, пам'яток історії та культури). Оцінка усної інформації.	фактів та думок, спостереження над нормативністю власного мовлення, урізноманітненням засобів його виразності. Побудова усних творів, есе. Ідентифікація стилів і типів мовлення прослуханих текстів. Пояснення доцільності вибору стилю мовлення щодо розкриття теми. Виокремлення ключових слів, фраз у текстах, медіатекстах, аудіо-, відеофайлах. Акцентування ключових слів голосом у власному мовленні. Добирання аргументів власної думки, їх систематизація у формі схем, таблиць. Рефлексія щодо власної діяльності. Офлайн- / онлайн-дискусії, ток-шоу, дебати тощо. Створення інтерв'ю. Складання й розігрування діалогів на відомі або частково нові теми, оцінювання достовірності, новизни, несутвердливості повідомлюваної інформації, її
--	--	---

стосується відомої або частково нової тематики; визначає достовірність, новизну, несуперечливість інформації, відповідність її своїм переконанням, поглядам у типових комунікативних ситуаціях; визначає позицію співрозмовника/мовця та ступінь досягнення мети комунікації (за умови чіткого, нормативного мовлення); характеризує роль і вплив на слухача (адресата) виразних важливих деталей, зокрема художніх деталей, почутого тексту; логічно та послідовно презентує в доцільній жанровій формі власні погляди, ідеї, переконання, увиразнюючи їх аргументами й наводячи доречні приклади з власного або суспільного досвіду; комунікує на відомі або частково нові теми, визнаючи право на існування іншої думки, з дотриманням принципів етики спілкування, основних норм літературної вимови; спілкується державною мовою за допомогою використання інформаційно-комунікаційних технологій;	Обговорення важливості володіння рідною, державною та іноземними мовами. Усне повідомлення на тему про мову, що спричинює зіставлення й узагальнення матеріалу. Висловлення та обстоювання власних поглядів, ідей, переконань. Дискусія на актуальні теми. Інтерв'ю в публіцистичному стилі. Використання вербальних та невербальних засобів під час представлення своїх думок. Розігрування діалогів (полілогів), що передбачають уникання небажаного й небезпечного спілкування, протистояння маніпулятивним впливам. Складання й розігрування діалогів відповідно до запропонованої ситуації спілкування, пов'язаної з особистими враженнями від зразків матеріальної та духовної культури українців або враженнями від телепередач (матеріалів відеохостинга YouTube), при-	відповідності переконанням, поглядам кожного комуніканта. Інсценування діалогу між однолітками з використанням найпоширеніших етикетних формул спілкування. Спостереження за роллю звертань у діалогічному спілкуванні. Складання та виголошення власних усних висловлювань, що уяскравлюють емоційний інтелект оратора. Перекладання з румунської мови українською текстів-описів з використанням друкованих / електронних словників.
--	--	---

навчається активно користуватися українською мовою в усіх царинах життя; розуміє роль комунікативних умінь для успішної професійної кар'єри; формує вміння міжкультурної комунікації; доречно використовує цитати для увиразнення та конкретизації власних поглядів, ідей, переконань; знає визначні постаті української історії; логічно структурує власне повідомлення; контролює використання невербальних засобів в умовах реалізації типових стратегій спілкування; обґрунтовує з використанням типових фраз доцільність використаних мовленнєвих засобів у відомих і частково нових ситуаціях спілкування; пояснює з використанням типових фраз очевидні та окремі приховані причини емоційних станів у різних життєвих ситуаціях; коментує простими фразами особливості вираження емоційних станів у різних культурах на основі аналізу почутого повідомлення (зокрема одного чи кількох художніх текстів, медіатекстів) для розвитку власного емоційного інтелекту.	свячених вивченню та збереженню пам'яток історії та культури. Складання й розігрування діалогів відповідно до запропонованої ситуації спілкування (<i>Театр. Кіно-мистецтво. Відомі українські та зарубіжні режисери, актори</i>). Уживання неповних речень у діалозі. Регулювання власного емоційного стану. Редагування власного мовлення, з урахуванням засобів виразності. Усне власне висловлення.	
---	---	--

ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ДОСЛІДЖУЄМО МЕДІА»

<u>Учень / учениця:</u> співвідносить загальний зміст сприйнятого тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) з історичним і соціокультурним контекстом, світоглядною позицією автора; виразно читає відповідно до орфоепічних та інтонаційних норм, виражаючи за допомогою темпу, тембру, гучності читання, логічного наголосу, особливості змісту, стилю тексту авторський задум; розпізнає прихований підтекст, якщо тематика тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) відома, а розуміння підтексту не пов'язане зі специфічними мовними знаннями, та коментує його; віднаходить спільне та відмінне в нескладних для сприйняття текстах різних культур за тематикою, проблематикою, стилем, структурою, часом створення тощо; цікавиться світовими культурними здобутками; оцінює текст щодо його змісту, форми, авторського задуму й мовного оформлення;	Сприйняття тексту/медіатексту. Аналіз та інтерпретація тексту/медіатексту. Читання (мовчки і вголос) текстів різних стилів та жанрів. Читання графічної інформації (схем, таблиць, інфографіки тощо). Вивчальне читання (мовчки) розповідного тексту з елементами опису пам'яток історії та культури. Ознайомлювальне читання науково-популярного тексту. Вибіркове читання щоденникових записів та уривків із листування відомих людей, аналіз ролі неповних речень у них. Вибіркове читання тексту наукового стилю на лінгвістичну тему. Оцінка тексту/медіатексту. Власне висловлення/ анотація/ відгук за прочитаним твором. Вибір текстів для читання. Перетворення текстової інформації. Читання творчо.	Передбачення за ключовими словами, ілюстраціями того, про що далі буде йти в тексті. Виконання вправ для розвитку критичного мислення: опис (відтворення) прочитаної інформації, добір тексту до ілюстрації, самостійне складання описової загадки до тексту/медіатексту. Визначення в тексті/ медіатексті фактів, вигадок, суджень. Перегляд фільмів, передач соціокультурного змісту. Перегляд кіноверсії або театральної постановки твору, що вивчається за програмою з української літератури. Застосування сінквейн-інструменту для синтезування складної інформації. Проведення дебатів, телемосту, ток-шоу на тему, що досліджується. Інтернет-екскурсії за допомогою гугл-карт.
---	---	---

аналізує, інтерпретує, критично оцінює тексти різних видів; поєднує інформацію, подану в різні способи з кількох текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів), а також гіпертекстів у цифровому середовищі, на відому і частково нову тематику; формулює логічні та послідовні висновки на основі аналізу та інтерпретації кількох прочитаних текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) на відому і частково нову тематику; характеризує особливості структури тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) на відому і частково нову тематику, визначає функції та роль змістовно важливих мовних засобів у ньому ; використовує для виконання завдань текстові/медіатекстові джерела, інформацію з яких вважає достовірною і надійною, аргументує з використанням типових фраз вибір цих джерел, пропонуючи інші значущі критерії, відповідно до яких дібрано інформацію; систематично працює зі словниками, енциклопедіями універсального характеру і науковою, різноплановою довідковою літературою;	Переклад текстів наукового та публіцистичного стилів, що містять речення, ускладнені відокремленими членами.	Оцінка інформації та медіатекстів. Створення журналів та кіножурналів за творчістю письменника. Написання статті, рецензії, анотації. Ідентифікація прочитаного з власним досвідом. Використання набутих знань у різних мовних ситуаціях. Унаочнення тексту перед читанням, під час і після читання. Створення схем, таблиць, презентацій до прочитаного тексту/теоретичного матеріалу. Створення афіш, малюнків, ілюстрацій, коміксів, фотоколажів, буклетів, буктрейлерів, тематичних телеграм-чатів тощо. Робота в малих групах: у парах, змінних трійках тощо. Робота зі словниками (тлумачними, орфоепічними, перекладними тощо). Використання онлайн-словників, онлайн-перекладача тощо.
--	---	---

використовує різні ресурси, зокрема цифрові, для розширення кола читацьких інтересів, демонструючи навички критичного мислення; використовує програмні засоби для перекладу текстів, критично оцінюючи результати перекладу; передає типовими фразами прочитане з кількох джерел, узагальнюючи, скорочуючи, доповнюючи словесно інформацію (реферат, тези тощо); створює текст на відому або частково нову тематику на основі кількох графічних джерел інформації, аналізуючи, порівнюючи, систематизуючи, узагальнюючи та оцінюючи її; створює власний або колективний медійний продукт на основі прочитаного тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту).		
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ВЗАЄМОДІЄМО ПИСЬМОВО»		
<u>Учень / учениця:</u> створює та презентує тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) різних типів, стилів і жанрів на актуальну самотійно визначену тематику;	Створення письмових висловлювань. Вибірковий/докладний переказ (за складним планом) розповідного	Складання самотійно складного плану готового тексту. Складання/написання власних висловлювань/ творів/ есе.

пише диктанти, аналізує помилки, добирає правила; відтворює готові тексти різних стилів, переказуючи їх за самостійно складеним простим і складним планом детально, вибірково і стисло; доводить, доречно використовуючи типові прийоми мовної виразності, власну позицію щодо порушеної проблеми, аналізуючи та узагальнюючи різні погляди й ідеї; оформлює власне висловлювання, дотримуючись принципів академічної доброчесності (зокрема авторського права); знає заповідні та мальовничі місця України, розуміє важливість їх збереження; складає та оформляє власні тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) різних типів, стилів і жанрів згідно з основними словотвірними, лексичними, орфографічними, граматичними, пунктуаційними нормами; створює самостійно типові тексти (зокрема художні тексти, медіатексти), використовує різні форми їх презентації для досягнення відповідної комунікативної мети;	тексту з елементами опису пам'яток історії та культури/ місцевості. Власне висловлення про важливість ґрунтового знання державної мови. Есе на морально-етичну чи суспільну тему. Власне висловлення з елементами роздуму про екологічний стан в Україні з використанням самостійно дібраних вставних слів. Твір-опис місцевості (вулиці, села, міста) на основі особистих спостережень і вражень (за складним планом) з використанням односкладних речень. Конспект прочитаного науково-навчального тексту; тематичні виписки. Диктант. Ділові папери. Протокол. Взаємодія письмово в режимі реального часу (у цифровому середовищі). План роботи над проєктом. Оформлення рубрик, стислих описів етапів роботи, аналіз результатів діяльності.	Написання інструкцій. Написання тексту інформаційного характеру: статті, допису, запрошення тощо. Написання диктантів різних видів (словникового, вибіркового, навчального, контрольного тощо) і типів (словесний, графічний, цифровий). Виконання проєктів на актуальну тематику. Складання діалогів (полілогів), що передбачають уникання небажаного й небезпечного спілкування, протистояння маніпулятивним впливам у документах зі спільним доступом (Google). Складання тексту-фентезі у формі листування електронною поштою. Перекладання текстів різних типів і стилів з румунської мови українською, спостереження над використанням засобів міжкультурної комунікації. Використання онлайн-дошок Padlet, Jambord, Google Документ
---	---	---

виконує різні ролі в груповій онлайн-комунікації, обирає потрібні стратегії співпраці в різних ситуаціях спілкування; толерантно коментує різні погляди на проблему, узагальнює їх, обстоюючи власну позицію, використовує в онлайн-спілкуванні типові формули етикету, зважає на культурне різноманіття; вирізняє типові вияви маніпулятивних впливів у цифровому середовищі й уникає їх; спілкується в цифровому середовищі, дотримуючись безпеки та принципів академічної доброчесності; знає, якому із засобів спілкування – листу, телефону чи електронній пошті – надати перевагу в конкретній ситуації та чому; ідентифікує різні види помилок на рівні змісту, структури й мовного оформлення висловлення, якщо тематика відома; виправляє та обґрунтовує зроблені виправлення, спираючись на засвоєні норми; аналізує та вдосконалює зміст написаного відповідно до теми й мети висловлювання; уміє створювати письмово твір-опис; віднаходить і виправляє недоліки в	Діалог. Редагування письмових текстів. Редагування власного та чужого тексту (виправлення лексичних, граматичних, стилістичних, змістових, орфографічних та пунктуаційних помилок). Переклад текстів різних типів і стилів.	для організації спільної діяльності. Редагування словосполучень, речень, текстів (словесних/графічних), у яких допущено орфографічні, пунктуаційні, лексичні, граматичні, стилістичні, змістові помилки за допомогою онлайн-словників і довідників.
---	--	--

змісті, побудові й мовному оформленні висловлювання; правильно використовує цитати, удосконалює написане виправляє помилки у структурі тексту, урахувуючи його стилістичні та жанрові особливості; формулює власні навчальні цілі, планує індивідуальний навчальний прогрес, спираючись на аналіз допущених помилок; демонструє толерантність і здатність до конструктивної взаємодії у процесі редагування; перекладає тексти з румунської мови, що містять елементи опису місцевості та пам'яток культури; використовує програмні засоби для перекладу текстів, критично оцінюючи результати перекладу.		
--	--	--

ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ДОСЛІДЖУЄМО МОВНІ ЯВИЩА»

<u>Учень / учениця:</u> розрізняє, характеризує та доречно використовує мовні одиниці різних рівнів; виявляє типові закономірності функціонування мовних одиниць на основі узагальнення власних спостережень за мовою та мовленням; використовує знання про системність мовних явищ у різних мовах для вдосконалення власного мовлення; творчо використовує типові мовні засоби, обираючи із запропонованих варіантів нестандартні рішення, виявляючи художньо-образне, асоціативне мислення; імпровізує з текстом (зокрема художнім текстом, медіатекстом), обстоюючи свою позицію у творчості та право на самовираження; взаємодіє з іншими особами через власний продукт творчості (зокрема текст, постер, відеоролик тощо); використовує різноманітні стратегії (зокрема вільний запис асоціацій, «карти знань», складання списків дивних ідей тощо) для продукування нових	Дослідження мовних явищ. Використання знань з мови у мовленнєвій творчості. Українська мова серед інших мов світу. Повторення та узагальнення вивченого. Самостійні частини мови, їхнє значення та граматичні ознаки (іменник, прикметник, числівник, займенник, дієслово (дієприкметник, дієприслівник), прислівник. Службові частини мови. Вигук.	Складання ментальних карт (майндмеппінг), схем, таблиць. Створення автоматизованих тестів для самоконтролю та взаємоконтролю на онлайн-сервісах. Ведення щоденника «Успіху». Робота із силуетом людини, закріплення основних правил на «власному тілі». Виконання різнорівневих індивідуальних та групових завдань (звіт, презентація, проєкт, відеозапис тощо). Робота з електронними орфографічними та тлумачними словниками. Використання рольових ігор, симуляцій під час презентування власних напрацювань.
--	---	---

мистецьких ідей, використовує ідеї інших і доопрацьовує їх із урахуванням принципів академічної доброчесності; досліджує власне мовлення, аналізує основні риси авторського стилю тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) для вдосконалення власного стилю мовлення; поціновує українську мову як державну, як чинник національної ідентичності; використовує українську мову як державну для духовного, культурного й національного самовияву; висловлює судження щодо значення ґрунтового знання державної мови; володіє інформацією про українську діаспору у світі; вчиться грамотно й безпечно комунікувати в інформаційному просторі; добирає відповідно до ситуації спілкування стиль мовлення; знає загальне значення самотійних частин мови, їхні граматичні ознаки, синтаксичну роль; правильно використовує в мовленні службові частини мови; осмислює та запам'ятовує почуте і прочитане;		
--	--	--

віднаходить і виправляє орфографічні помилки у власному і чужому мовленні; володіє загальними відомостями про види й будову словосполучень і речень; визначає головне та залежне слова в словосполученні, вид словосполучення за характером головного слова, синтаксичний зв'язок у словосполученні; знає вивчені пунктуаційні правила; розрізняє типи речень за метою висловлювання, характером граматичної основи, кількістю граматичних основ, наявністю інших членів речення, окрім підмета і присудка; уважно слухає і сприймає державною мовою розповіді, лекції, повідомлення тощо; правильно будує і використовує в мовленні словосполучення і речення вивчених типів, вміє виділяти слова логічним наголосом; правильно ставить розділові знаки в кінці речення; обґрунтовує вживання розділових знаків за допомогою вивчених правил); висловлює судження щодо самовдосконалення заради позитивних змін свого життя та життя України;	Синтаксис. Пунктуація. Словосполучення. Будова й види словосполучень за способами вираження головного слова (іменникові, прикметникові, числівникові, займенникові, прислівникові, дієслівні). Речення. Види речень за метою висловлювання та за інтонацією; окличні речення (повторення). Логічний наголос і порядок слів як засоби точності й виразності мовлення. Дотримання інтонації спонукальних і окличних речень для передавання різних емоційних відтінків значення. Риторичні запитання. Спілкування за допомогою запитань і відповідей як засіб виразності мовлення.	Поділ деформованого тексту, надрукованого без великих букв і крапок, на окремі речення. Складання речень за конкретними завданнями. Складання речень за схемою. Написання статті з використанням різних за метою висловлювання видів речень. Читання речень із дотриманням інтонації (інтонаційна партитура тексту). Виконання тестів ЗНО (ДПА) минулих років на дану тему.
---	--	---

знаходить і виправляє помилки на вивчені пунктуаційні правила; пояснює будову простого двоскладного речення; визначає структуру простого двоскладного речення (віднаходить його головні та другорядні члени); знає вивчені пунктуаційні правила; правильно використовує в мовленні головні і другорядні члени речення; правильно ставить розділові знаки, коли відсутній зв'язок між підметом і присудком, при поширеній прикладці, порівняльному звороті; правильно будує висловлення на певну соціокультурну тему, використовуючи вивчені засоби зв'язку речень; обґрунтовує вживання розділових знаків за допомогою правил; правильно виконує синтаксичний розбір речення за членами речення, уміє їх підкреслювати; знаходить і виправляє помилки на вивчені правила:	Двоскладне просте речення. Підмет і присудок як головні члени двоскладного речення. Способи вираження підмета. Простий і складений присудок (іменний і дієслівний). Тире між підметом і присудком. Правильне вживання форм присудка при підметі, вираженому словосполученням або складноскороченим словом. Означення, додаток і обставина як другорядні члени речення (повторення відомого). Прикладка як різновид означення. Написання непоширених прикладок через дефіс; прикладки, що беруться в лапки. Види обставин (за значенням). Порівняльний зворот. Виокремлення порівняльних зворотів комами. Обставини часу як засіб зв'язку речень в описових і розповідних текстах, їх синоніміка. Стилїстична роль означень і порівняльних зворотів у розмовному та художньому мовленні.	Визначення основи речення, шляхом встановлення зв'язків між підметом і присудком. Відшукування залежних слів від підмета/присудка. Установлення залежності між іншими другорядними членами речення. Добирання до іменників прикладок. Складання тексту запрошення на урок-захист проєктів з уживанням речень із простими та складеними підметами і присудками. Створення та обговорення простів в чатах на форумах із використанням онлайн-опитувальників (Mentimeter, GoogleForms, Viber Telegram). Застосування мобільних додатків для фронтальної, групової або індивідуальної роботи з теоретичним матеріалом. Організація роботи з QR-
---	--	---

визначає вивчені види односкладних речень; розрізняє означено-особові й неозначено-особові речення, узагальнено-особові та безособові; конструює односкладні речення вивчених видів; правильно будує текст на соціокультурну тему, використовуючи виражальні можливості односкладних речень; правильно використовує в мовленні вивчені види односкладних речень (зокрема у складних реченнях); усвідомлено залучає можливості Інтернету, не вдаючись до списування без посилання; володіє загальними відомостями про неповні речення, установлює пропущений член речення; розрізняє односкладні й неповні речення; віднаходить неповні речення в тексті, правильно використовує їх у мовленні;	Синтаксичний розбір речення за членами речення. Односкладні прості речення з головним членом у формі присудка (означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові) і підмета (називні). Правильне вживання безособових речень в українській мові. Речення двоскладні й односкладні різних видів як синтаксичні синоніми. Уживання в описах називних речень для позначення часу й місця подій. Повні й неповні речення. Тире в неповних реченнях. Уживання неповних речень у діалозі, а також у складних реченнях для уникнення невиправданих повторень (тавтології). Дотримання інтонації неповних речень.	кодами (організація квестів, систематизація теорії). Створити мнемонічну картку, де записати всі види односкладних речень (5 пальців руки). Складання висловлювань із безособовими реченнями. Перетворення односкладних речень на двоскладні. Складання інструкції з використанням безособових речень для учнів початкових класів «Як у мережі Інтернет розшукати потрібну інформацію». Виконання онлайн-завдань на платформах «Мова – ДНК нації», LearningApps, Kahoot, Classtime тощо Складання діалогів, написання власних висловлень, творів з використанням неповних речень. Створення власного портфолію. Складання власних історій
--	---	--

обґрунтовує вживання тире в неповних реченнях; правильно записує неповні речення; уміє коректно вести діалог з адресатом (знайомим і незнайомим, безпосередньо та по телефону) за визначеною соціокультурною проблематикою; формує вміння досягати комунікативної мети, аргументувати висловлені тези, спростовуючи помилкові висловлювання співрозмовника; знає визначення однорідних членів речення, правила вживання розділових знаків при однорідних членах речення; знаходить однорідні члени речення (непоширені й поширені), визначає різні ряди однорідних членів в одному реченні, узагальнювальні слова при однорідних членах; обґрунтовує вживання розділових знаків за допомогою правил; використовує у мовленні речення з однорідними членами, виразно читає їх; правильно ставить розділові знаки при однорідних членах речення, зокрема в реченнях з узагальнювальними словами; віднаходить і виправляє помилки на вивчені правила;	Однорідні члени речення (зі сполучниковим, безсполучниковим і змішаним зв'язками). Речення з кількома рядами однорідних членів. Кома між однорідними членами. Однорідні й неоднорідні означення. Узагальнювальні слова в реченнях з однорідними членами. Двокрапка і тире при узагальнювальних словах у реченнях з однорідними членами. Правильна побудова речень із сполучниками <i>не лише...</i>, <i>але й...</i>; <i>як...</i>, <i>так і...</i> Інтонція речень з однорідними членами (зокрема з узагальнювальними словами).	(сторітелінг) зі словами-винятками (у формі розповіді або діалогу). Виконання тестів ЗНО (ДПА) минулих років на дану тему. Побудова речень з однорідними членами речення. Написання графічних диктантів. Складання переліку необхідних для родини закупівель (продуктів харчування, промислових товарів тощо) на поточний місяць із використанням узагальнювальних слів при однорідних членах речення. Редагування речень із пунктуаційними помилками. Створення кросвордів, ребусів за допомогою конструктора кросвордів (childdevelop.com.ua)
--	--	--

розв'язує комунікативні та навчальні проблеми, застосовуючи логічно-математичний інтелект; формулює точні визначення державною мовою та логічно обґрунтовує висловлену думку; використовує математичні методи (графіки, схеми) для розв'язання комунікативних завдань; уміє аналізувати родинний бюджет і пропонує варіанти його раціонального розподілу; оцінює економічні ініціативи та екологічну діяльність; виявляє лідерські якості; відтворює відомості про відокремлені та уточнювальні члени речення; знає правила вживання розділових знаків при відокремленні та уточнювальних членах речення; віднаходить відокремлені й уточнювальні члени речення, пояснює мету, причину відокремлення; використовує правильно в мовленні речення з відокремленими й уточнювальними членами речення, виразно читає їх;	Поняття про відокремлення. Відокремлені другорядні члени речення, у тому числі уточнювальні. Розділові знаки при відокремлених членах речення. Правильна побудова речень з дієприкметниковими і дієприслівниковими зворотами, уточнювальними членами речень. Дієприслівникові звороти як засіб зв'язку речень у тексті. Інтонація речень з відокремленими і уточнювальними членами.	та україномовного генератора ребусів. Виконання тестів ЗНО (ДПА) минулих років на дану тему. Складання речень з відокремленими членами речення. Редагування речень з граматичними та пунктуаційними помилками. Індивідуальна, групова словникова робота. Виконання індивідуальних завдань для заохочення, отримання додатковий балів. Робота в парах, групах, ротаційних трійках.
--	--	--

обґрунтовує вживання розділових знаків за допомогою засвоєних правил; правильно ставить розділові знаки при відокремлених і уточнювальних членах речення; дає визначення що таке звертання, вставне слово (словосполучень, речень); знає найчастіше вживані вставні слова і словосполучення; застосовує на практиці вивчені пунктуаційні правила; віднаходить звертання, вставні слова (словосполучення, речення), пояснює їх роль у змісті та структурі речення, тексту; використовує правильно звертання, вставні слова (словосполучення, речення) у мовленні, виразно читає речення зі звертаннями; обґрунтовує вживання розділових знаків за допомогою правил, ставить правильно розділові знаки при звертаннях, вставних словах (словосполученнях, реченнях); віднаходить і виправляє помилки на вивчені правила; пояснює будову речень з прямою і непрямою мовою, з цитатами, особливості діалогу;	Звертання непоширені й поширені. Розділові знаки при звертанні. Вставні слова (словосполучення, речення), розділові знаки при них. Використання звертань для передавання ставлення до адресата і вставних слів для надання реченню різних смислових відтінків. Синоніміка вставних слів і речень. Використання вставних слів як засобу зв'язку речень у тексті. Інтонація речень зі звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями). Пряма і непряма мова як способи передавання чужого мовлення. Розділові знаки при прямій мові.	Робота з інтерактивним плакатом. Виконання тестів ЗНО (ДПА) минулих років на дану тему. Написання різних видів диктантів. Складання речень із вставними словами та звертаннями з метою вираження власного емоційного стану, ставлення до співрозмовника тощо. Добирання синтаксичних синонімів до вставних слів і речень. Написання власного висловлювання з використанням вставних слів та словосполучень. Організація роботи над деформованим текстом із помилками та пропусками. Виконання тестів ЗНО (ДПА) минулих років на дану тему. Створення діалогів, монологів з використанням прямої та непрямої мови.
---	--	--

знаходить слова автора і пряму мову, розпізнає речення з непрямою мовою; знає правила розстановки розділових знаків при прямій мові, цитуванні, діалозі; замінює пряму мову непрямою; використовує правильно в писемному тексті пряму мову і цитати; виразно читає тексти з цитатами, прямою мовою, діалогом; обґрунтовує вживання розділових знаків за допомогою правил, правильно ставить розділові знаки при прямій мові, діалозі, цитаті; конструює речення із прямою; будує висловлювання, використовуючи виражальні можливості речень із прямою і непрямою мовою в усному й писемному мовленні; віднаходить і виправляє помилки на вивчені правила; вчиться грамотно й безпечно комунікувати в інформаційному просторі, розпізнавати маніпулятивні технології та протистояти їм; знає вивчені відомості із синтаксису й пунктуації, правильно використовує їх у власному мовленні;	Цитата як спосіб передавання чужого мовлення. Розділові знаки при цитуванні. Діалог і полілог. Розділові знаки при діалозі та полілозі (повторення). Синоніміка різних способів передавання прямої мови. Заміна прямої мови непрямою. Інтонація речень з прямою мовою, діалогом. Повторення в кінці року. Узагальнення та систематизація вивченого із синтаксису та	Використання цитат з метою обґрунтування власної позиції. Створення опорних схем. Перефразування речень із прямою мовою в непряму й навпаки. Написання графічних диктантів. Виконання тестів ЗНО (ДПА) минулих років на дану тему. Повторення вивченої термінології.
--	--	--

доцільно застосовує виражальні можливості синтаксичних засобів для досягнення комунікативної мети.	пунктуації.	Складання узагальнювальних ментальних карт, схем, таблиць. Складання діалогів-рефлексій на основі аналізу власних навчальних досягнень. Пошук інформації в мережі Інтернет. Систематизація отриманої інформації. Організація квестів, брейн-рингів, спільних проєктів тощо.
--	-------------	---

Міжпредметні зв'язки. Інверсія в художньому творі (українська, румунська і зарубіжна літератури).

Епітет і порівняння як художні прийоми (українська, румунська і зарубіжна літератури).

Односкладні речення як виражальний засіб у публіцистичних (соціальна комунікація) і художніх творах (українська, румунська і зарубіжна літератури).

Неповні речення як виражальний засіб у художніх творах (українська, румунська і зарубіжна літератури) і ознака повсякденного розмовного мовлення.

Ряди різних за характером слів у ролі однорідних членів речення як засіб художньої виразності (українська, румунська і зарубіжна літератури).

Відокремлення як засіб художнього зображення (українська, румунська і зарубіжна літератури); використання конструкцій із відокремленням у текстах наукового стилю (історія, географія, хімія, фізика; українська, румунська і зарубіжна літератури тощо).

Звертання, вставні слова як засіб художнього зображення (українська, румунська і зарубіжна літератури); використання вставних слів (словосполучень і речень) у текстах наукового стилю (історія, біологія, географія, математика, фізика; українська, румунська і зарубіжна літератури тощо).

Діалог і полілог у художніх творах. Мова персонажа в діалозі та словах автора (українська, румунська і зарубіжна літератури).

Цитата в художніх, публіцистичних і наукових текстах (українська, румунська і зарубіжна літератури; соціальна комунікація; історія, біологія, географія, математика, фізика тощо).

9 клас

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності (рекомендовані)
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ВЗАЄМОДІЄМО УСНО»		
<u>Учень / учениця:</u> обговорює з використанням типових фраз актуальність, жанрово-родову належність, ідейно-тематичні особливості тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту), зв'язок тексту із ситуацією спілкування, певною епохою, творчістю митця; тлумачить своїми словами основний прихований зміст, виражений невербально; переказує почуте повідомлення, що стосується відомої або частково нової тематики, докладно, стисло, вибірково; акцентує увагу на окремих важливих деталях чи на фрагментах почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту) на відомому і частково нову тематику відповідно до мети й ситуації спілкування;	Сприймання усної інформації. Повторення вивченого про мовлення та спілкування, про текст, стилі й типи мовлення. Аудіювання учнівської доповіді про значення мови в житті людини і суспільства/про етапи формування української нації: роль мови в цьому процесі. Аудіювання радіотексту (перегляд відеоривків телепрограм / фільмів) про видатних діячів української, румунської та світової культур. Аудіювання уривків (аудіо- та відеозаписів) про географічне положення України, природу різних її регіонів. Аудіювання уривків (аудіо- та відеозаписів) класичних та сучасних музичних творів.	Удосконалення роботи щодо визначення структурних особливостей тексту. Пояснення доцільності вибору стилю мовлення щодо розкриття теми. Аргументування власної думки. Робота з аудіофайлами (прослуховування записів чужих і власних). Ідентифікація стилів і типів мовлення прослуханих текстів. Усна відповідь на запитання за змістом прослуханого. Обговорення й коментування (усно) прослуханого тексту. Конструювання (запис) відео та аудіофайлів власних усних виступів.

самостійно створює складний план, дає загальну характеристику персонажів літературного твору, складає конспект, тези почутого повідомлення, яке стосується відомої або частково нової тематики й висловлене в повільному темпі, доцільно використовуючи цитування, скорочення, умовні позначення, символи тощо; передає за допомогою різних способів та засобів візуалізації основний зміст і важливі деталі почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту), послідовність розгортання інформації, власні враження, якщо тематика відома або частково нова; віднаходить потрібну інформацію, що стосується відомої або часткової нової тематики, в одному чи кількох джерелах (зокрема художніх текстах, медіатекстах); пов'язує фрагменти здобутої з одного чи кількох джерел інформації, яка стосується відомої або частково нової тематики, для формування цілісного уявлення; пояснює типовими фразами, як зміна форми впливає на зміст повідомлення (зокрема художнього тексту,	Перетворення інформації з почутого повідомлення в різні форми повідомлень. Складання й розігрування діалогів – обговорень музичних уподобань (наприклад, «Мій улюблений композитор» (співак, музикант тощо). Усний переказ тексту наукового стилю. Оцінка усної інформації. Діалог-обговорення питань, пов'язаних із функціями мови. Виокремлення усної інформації. Диспут (наприклад, про заповідні місця України, особливості географічного положення краю за місцем проживання). Аналіз та інтерпретація усної інформації. Дискусія «Чому багато людей обирає професію юриста (програміста, економіста...), але з часом перестає її любити?», «Наука школи і наука життя», «Як відшукати свій шлях у житті» тощо. Дискусія про вплив засобів масової інформації.	Інсценування діалогу між однолітками з використанням формул етикету (привітання, прощання, подяка, вибачення тощо). Розігрування діалогу відповідно до запропонованої ситуації спілкування, пов'язаний із життєвим досвідом учнів. Створення усного переказу. Переказування текстів із відтворенням найважливіших фактів та думок. Створення за прослуханими текстами текстової, графічної, звукової (підбір музики), відеоінформації. Проведення дебатів, диспутів, ток-шоу, прес-конференцій, розрізнення окремих елементів маніпуляції. Створення ситуативних вправ для вибору позиції. Створення усного висловлювання за почутим текстом, медіатекстом. Віднаходження ключових слів, фраз у текстах,
---	---	---

медіатексту) і як зміна змісту впливає на форму, якщо тематика відома або частково нова; розрізняє окремі елементи маніпуляції та пропаганди, якщо тематика почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту) відома або частково нова; розпізнає ключові факти і судження про них, вирізняє авторські інтерпретації, основні аргументи в почутому повідомленні (зокрема художньому тексті, медіатексті), що стосується відомої або частково нової тематики; коментує окремі виразні аспекти форми почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту) (відповідність ситуації спілкування, основним соціокультурним нормам), що стосується типових комунікативних ситуацій; враховує думки інших осіб, демонструючи готовність до зміни власної позиції за умови отримання достатньої аргументації; характеризує роль і вплив на слухача (адресата) виразних важливих деталей, зокрема художніх деталей, почутого	Усний переказ тексту наукового стилю. Висловлення і обстоювання власних поглядів, ідей, переконань. Власне висловлення, есе як спосіб рефлексії. Усний твір у публіцистичному стилі на суспільну тему («Народ – творець національної мови»; «Багатоголоса моя Україна»); Використання вербальних та невербальних засобів під час представлення своїх думок. Регулювання власного емоційного стану.	медіатекстах, аудіо-, відеофайлах. Виокремлення ключових слів, фраз голосом у власному мовленні. Добирання аргументів для увиразнення власної думки, емоційного стану. Рефлексія щодо власної діяльності.
--	--	---

повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту); уміє обґрунтувати судження, готовий до дискусії щодо змісту матеріалу, обізнаний із культурою ведення дискусії; логічно та послідовно презентує в доцільній жанровій формі власні погляди, ідеї, переконання, увиразнюючи їх аргументами й наводячи доречні приклади із власного або суспільного досвіду; комунікує на відомі або частково нові теми, визнаючи право на існування іншої думки, із дотриманням принципів етики спілкування, основних норм літературної вимови; наводить аргументи й приклади для ілюстрації позицій, відмінних від своєї, зіставляє їх із власною позицією; логічно структурує власне повідомлення; доречно використовує типові мовленнєві засоби, зокрема інтонаційні, залежно від комунікативної ситуації; обґрунтовує з використанням типових фраз доцільність використаних мовленнєвих засобів у відомих і частково нових ситуаціях спілкування;		
--	--	--

здійснює емоційну саморегуляцію, доцільно використовуючи вербальні та невербальні засоби (зокрема під час виступу перед аудиторією); позитивно впливає на емоційний стан учасників групової комунікації, цінуючи власну культурну традицію та виявляючи повагу до інших осіб; коментує простими фразами особливості вираження емоційних станів у різних культурах на основі аналізу почутого повідомлення (зокрема одного чи кількох художніх текстів, медіатекстів) для розвитку власного емоційного інтелекту.		
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ДОСЛІДЖУЄМО МЕДІА»		
<u>Учень / учениця:</u> розмежовує в тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті) на відомому та частково нову тематику фактичну інформацію, суб'єктивні судження, наводить аргументи для спростування або доведення суджень, наводить приклади з особистого та суспільного досвіду;	Сприйняття тексту/медіатексту. Читання мовчки та вголос текстів різних стилів і жанрів. Вибіркове читання вголос тексту/медіатексту публіцистичного стилю. Читання й коментування висловлень відомих людей про розвиток української мови. Аналіз та інтерпретація тексту/медіатексту.	Читання між рядками (здогадатися про прихований зміст). Визначення мети читання. Інтерв'ю з автором. Підсумовування відомостей із прочитаного тексту. Визначення деталей тексту. Передбачення того, що буде далі в тексті.

виявляє виразні ознаки мовного оформлення текстів різних стилів (зокрема художніх текстів); характеризує взаємозумовленість між компонентами змісту, структури та окремими виразними особливостями мовного оформлення текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) на відому і частково нову тематику, різної структури, типів, стилів і жанрів, епох і національних культур, зважаючи на культурно-історичний контекст; формулює логічні та послідовні висновки на основі аналізу та інтерпретації кількох прочитаних текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) на відому і частково нову тематику; коментує простими фразами власні почуття під час читання тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) і враження від прочитаного повідомлення, аналізує вплив часто вживаних виражальних засобів на емоційно-естетичне сприймання тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту); обґрунтовує естетичну і мистецьку цінність прочитаних нескладних у	Читання й аналіз цифрових та графічних текстів. Читання й коментування висловлень відомих людей про розвиток української мови. Ідентифікація різних видів маніпуляцій (у заголовках, фото, відео, соціологічних даних тощо) та проявів пропаганди і мови ворожнечі. Безпечне комунікування в соціальних мережах. Журналістські стандарти. Вміння відрізнити факти від суджень. Читання творчо. Ознайомлювальне читання текстів наукового та публіцистичного стилів. Читання газетного тексту інформаційного жанру про матеріальну й духовну культуру українського народу. Вибіркове читання мовчки тексту художнього стилю. Збагачення естетичного та емоційно-чуттєвого досвіду. Читання науково-публіцистичних статей про основні	Відповіді на запитання за змістом прочитаного. Пояснення прочитаних висловлень. Декодування інформації в текстах. Створення схем, таблиць, ілюстрацій, коміксів до прочитаного тексту. Робота зі словниками (тлумачними, орфоепічними, перекладними тощо). Перефразування важливої інформації. Добирання та використання деяких способів творчого експериментування з художнім текстом або медіатекстом, зважаючи на власні потреби й мету комунікації. Складання власних висловлень, есе як відгуку про прочитане. Використання на практиці найпоширеніших інсайтів із текстів. Ідентифікація прочитаного із власним досвідом.
---	--	---

мовленнєвому плані текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) у культурно-історичному контексті, зважаючи на взаємозв'язки української та інших національних культур; обстоює з використанням типових фраз власну думку про роль і місце нескладного для сприйняття тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) у культурно-історичному контексті; пропонує варіанти інтерпретації образів, подій і ситуацій у нескладних у мовному плані текстах (зокрема художніх текстах, медіатекстах), зважаючи на прочитання в різних контекстах; використовує для виконання завдань текстові/медіатекстові джерела, інформацію з яких вважає достовірною і надійною, аргументує з використанням типових фраз вибір цих джерел, пропонує інші значущі критерії, відповідно до яких дібрано інформацію; представляє текстову інформацію з одного або кількох джерел (зокрема художніх текстів, медіатекстів), комбінуючи різні способи і засоби візуалізації змісту;	етапи формування української нації та її мови. Оцінка тексту. Власне висловлення/ анотація/ відгук за прочитаним твором. Читання й коментування науково-публіцистичних статей про освіту та вибір професій. Вибір текстів для читання. Читання газетного тексту інформаційного жанру та репортажів про українських співаків, композиторів і музикантів. Перетворення текстової інформації. Переклад із румунської мови українською невеликих завершених текстів публіцистичного стилю.	Перегляд фільмів, відеокліпів, що насичені відповідною культурною специфікою; обґрунтування їхньої емоційно-естетичної цінності. Робота з телеграм-ботом «ФактЧекінгBot». Робота з пам'ятками «Як розпізнати бота», «Як перевірити справжність акаунту в соціальній мережі», «Як протидіяти пропаганді на особистому рівні», «Поради ефективного онлайн пошуку» тощо. Проектування змісту прочитаного на ситуації сучасного життя. Перекладання текстів публіцистичного стилю з румунської мови українською за допомогою словника (онлайн/друкованого). Робота з інклюзивним словником «Як правильно спілкуватися з людьми з інвалідністю».
---	--	---

створює текст на відому або частково нову тематику на основі кількох графічних джерел інформації, аналізуючи, порівнюючи, систематизуючи, узагальнюючи та оцінюючи її; самостійно добирає та використовує деякі способи творчого експериментування з текстом (зокрема художнім текстом, медіатекстом), зважаючи на власні потреби і мету та усвідомлюючи ризик несприйняття створеного.		
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ВЗАЄМОДІЄМО ПИСЬМОВО»		
<u>Учень / учениця:</u> створює та презентує тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) різних типів, стилів і жанрів на актуальну самостійно визначену тематику; навчається робити тематичні виписки; доводить, доречно використовуючи типові прийоми мовної виразності, власну позицію щодо порушеної проблеми, аналізуючи та узагальнюючи різні погляди та ідеї; оформлює власне висловлення, дотримуючись принципів академічної	Створення письмових висловлень. Складання висловлення з використанням простих неускладнених та ускладнених речень про заповідні місця України, красу рідного краю. Тези статей на суспільні теми. Стаття для шкільного сайту до Дня захисника України «Визначні особистості української історії» з використанням різних за будовою речень.	Створення реклами, сенкану, лепбуку, ментальної карти. Складання творів-мініатюр або речень, слова в яких починалися б на ту саму літеру (майстер слова). Складання есе на морально-етичні та суспільні теми. Написання докладного переказу тексту. Написання тез, тематичних виписок, дописів до веб-сайту.

доброчесності (зокрема авторського права); складає та оформлює власні тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) різних типів, стилів і жанрів згідно з основними словотвірними, лексичними, орфографічними, граматичними, пунктуаційними нормами; добирає доречні виражальні мовні засоби для досягнення комунікативної мети; створює самостійно типові тексти (зокрема художні тексти, медіатексти), використовує різні форми їх презентації для досягнення відповідної комунікативної мети; пише в цифровому середовищі типові повідомлення, медіатексти тощо різних жанрів (дописи, коментарі, статті, замітки тощо) із застосуванням гіпертекстових посилань для обговорення особистісно й соціально важливих питань; виконує різні ролі в груповій онлайн-комунікації, обирає потрібні стратегії співпраці в різних ситуаціях спілкування; організовує та проводить онлайн-дискусію за типовою моделлю, бере	Тези статей на морально-етичну тему. Тематичні виписки як спосіб засвоєння і запам'ятовування почутого і прочитаного. Вибірковий переказ тексту наукового стилю Докладний переказ тексту публіцистичного стилю на морально-етичну тему. Твір у публіцистичному стилі на морально-етичну тему з використанням складносурядних речень. Твір у публіцистичному стилі на суспільну тему з використанням складних речень з різними видами зв'язку. Складання твору-фентезі «Людина майбутнього», «Професія майбутнього», «Я через 25 років». Власне висловлення (наприклад, «Без минулого немає майбутнього»). Власне висловлення (за складним планом) у публіцистичному стилі на морально-етичні та суспільні теми.	Введення в монологічне мовлення найпоширеніших етикетних формул спілкування. Написання фанфіків (метод придумування), написання власної строфи або продовження прозового твору (співавтор). Створення репортажу про інтелігентну людину. Написання листа / твору-фентезі собі в майбутнє. Написання заяви, автобіографії, резюме. Створення резюме за допомогою сервісу Canva/ Написання різних видів диктантів (цифрових, графічних, словникових, текстових тощо) Написання коментарів, смс-повідомлень, дописів, заміток на актуальні теми із застосуванням гіпертекстових посилань. Використання онлайн-дошок для спільної діяльності Padlet, Jambord. Створення онлайн-форумів, чатів для обговорення
---	--	---

участь в обговоренні основних суспільно важливих проблем; вирізняє типові вияви маніпулятивних впливів у цифровому середовищі та уникає їх; спілкується у цифровому середовищі, дотримуючись безпеки та принципів академічної доброчесності; ідентифікує різні види помилок на рівні змісту, структури і мовного оформлення висловлення, якщо тематика відома; виправляє та обґрунтовує зроблені виправлення, спираючись на засвоєні норми; виправляє помилки у структурі тексту, ураховуючи його стилістичні та жанрові особливості; уміє перекладати з румунської мови українською фрагменти текстів, різних за стилем і жанром; для перекладу текстів, критично оцінюючи результати; формулює власні навчальні цілі, планує власний навчальний прогрес, спираючись на аналіз допущених помилок; демонструє толерантність і здатність до конструктивної взаємодії у процесі редагування.	Взаємодія письмово в режимі реального часу (у цифровому середовищі). Створення репортажу про людину, яку вважаєте взірцем інтелігентності з поясненням, які чесноти цієї особи є, на вашу думку, найціннішими для суспільства. Створення допису до шкільного веб-сайту «Світ професій». Ділові папери. Заява. Автобіографія. Резюме. Диктант. Редагування письмових текстів. Переклад з румунської мови невеликих завершених текстів публіцистичного стилю. Переклад з румунської мови фрагментів текстів.	актуальних суспільних і морально-етичні питань тощо. Спілкування в цифровому середовищі з огляду на принципи академічної доброчесності й безпеки щодо маніпулятивних впливів. Перекладання фрагментів текстів різних стилів з румунської мови українською за допомогою словника (онлайн/паперового). Редагування тексту (виправлення лексичних, граматичних, стилістичних, орфографічних та пунктуаційних помилок) власного та чужого. Робота зі словниками (тлумачними, орфографічними, фразеологічними, перекладними тощо).
--	--	--

ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ДОСЛІДЖУЄМО МОВНІ ЯВИЩА»

<u>Учень / учениця:</u> розрізняє, характеризує та доречно використовує мовні одиниці різних рівнів; виявляє типові закономірності функціонування мовних одиниць на основі узагальнення власних спостережень за мовою та мовленням; використовує знання про системність мовних явищ у різних мовах для вдосконалення власного мовлення; творчо використовує типові мовні засоби, обираючи із запропонованих варіантів нестандартні рішення, виявляючи художньо-образне, асоціативне мислення; імпровізує з текстом (зокрема художнім текстом, медіатекстом), обстоюючи свою позицію у творчості та право на самовираження; взаємодіє з іншими особами через власний продукт творчості (зокрема текст, постер, відеоролик тощо); використовує різноманітні стратегії (зокрема вільний запис асоціацій, «карти знань», складання списків дивних ідей тощо) для продукування нових	Дослідження мовних явищ. Використання знань із мови в мовленнєвій творчості. Функції мови. Значення мови в житті людини та суспільства. Повторення та узагальнення вивченого. Речення та словосполучення. Просте речення. Ускладнене просте речення.	Повторення термінології, потрібної для роботи з темою. Виконання онлайн-завдань на платформах «Мова – ДНК нації», LearningApps, Kahoot, Classtime тощо. Складання власних історій (сторітелінг) з різними видами речень (у формі розповіді або діалогу). Створення та обговорення проєктів у чатах, на форумах тощо. Віднаходження інформації в мережі Інтернет. Систематизація та оцінювання отриманої інформації.
--	--	--

мистецьких ідей, використовує ідеї інших і доопрацьовує їх із урахуванням принципів академічної доброчесності; досліджує власне мовлення, аналізує основні риси авторського стилю тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) для вдосконалення власного стилю мовлення; висловлює судження про роль мови в житті людини і суспільства, пояснює функції мови (мова – засіб пізнання, називання, спілкування, звернення до адресата; має етичну й естетичну функції тощо); застосовує різні стратегії для вдосконалення майстерності щодо володіння державною мовою; виявляє повагу до закону та правових норм, зокрема до норм українського мовного законодавства; пояснює, у чому полягає сакральна роль слова й мови загалом; використовує українську мову як державну для духовного, культурного й національного самовияву. знає, чим може бути ускладнене просте речення (однорідними членами речення, звертаннями, вставними словами, відокремленими членами речення);		
--	--	--

уміє виокремити з речення словосполучення, знає, коли слово чи словосполучення буває реченням; висловлює думки, почуття та погляди в різних комунікативних ситуаціях, дотримуючись норм української мови; використовує комунікативні стратегії для формулювання власних пропозицій і рішень та виявлення лідерських якостей; утверджує право кожного мати власну думку; долає стрес, використовуючи виражальні засоби мови; обґрунтовує вживання розділових знаків за допомогою правил; висловлює судження щодо самовдосконалення заради позитивних змін свого життя та життя України. відтворює відомості про складне речення, типи складних речень (сполучникові й безсполучникові), засоби зв'язку між простими реченнями у складному; розрізняє складні речення різних типів, визначає їхню структуру та засоби зв'язку між їх частинами; віднаходить і виправляє недоліки в змісті, побудові й мовному оформленні	Синтаксис. Пунктуація. Складне речення. Поняття про складне речення (удосконалення знань).	Виокремлення (віднаходження) у тексті складних речень, їх комплексна характеристика. Складання висловлень із використанням складних речень. Створення ментальної карти/схеми/таблиці. Виокремлення граматичної основи кожної частини складного речення.
--	---	---

висловлення; правильно використовує цитати, удосконалює написане; знає особливості будови складносурядного речення; знаходить у тексті складносурядні речення, встановлює смислові зв'язки між його частинами; обґрунтовує вживання розділових знаків за допомогою правил, правильно ставить розділові знаки між частинами складносурядного речення; використовує правильно складносурядні речення у власному усному і писемному мовленні; віднаходить і виправляє помилки на пунктуаційні правила складносурядних речень; виконує синтаксичний розбір складносурядного речення; використовує інтернет-ресурси для отримання нових знань; відтворює відомості про складнопідрядні речення (зокрема з кількома підрядними); знає типи підрядних речень;	Складносурядне речення, його будова і засоби зв'язку в ньому. Смислові зв'язки між частинами складносурядного речення. Розділові знаки між частинами складносурядного речення. Інтонація складносурядного речення. Складнопідрядне речення; його будова і засоби зв'язку в ньому. Розділові знаки між головними та підрядними частинами речення.	Виконання тестів ЗНО минулих років на зазначену тему. Виокремлення в тексті/ медіатексті складносурядних речень, їх комплексна характеристика. Створення висловлювань із використанням складносурядних речень, добирання синонімічних конструкцій до них. Виконання онлайн-завдань на платформах «Мова – ДНК нації», LearningApps, Kahoot, Classtime тощо. Робота з електронними тренажерами. Віднаходження інформації в мережі Інтернет. Систематизація отриманої інформації. Виконання синтаксичного розбору складносурядного речення. Виконання завдань за допомогою опори (конспекту) на теоретичний матеріал.
---	--	---

знає правила вживання коми між підрядними та головними частинами речення; розпізнає складнопідрядні речення в тексті; уміє будувати складнопідрядне речення, використовувати їх у мовленні; визначає головну й підрядну частини речення, вид підрядної частини; розрізняє сполучники та сполучні слова; правильно ставить і пояснює розділові знаки між підрядною та головною частинами речення, віднаходить і виправляє в чиемусь і своєму тексті помилки на вивчені правила; аналізує та порівнює виражальні можливості складнопідрядних речень та інших синонімічних конструкцій у текстах різних типів і стилів; виконує синтаксичний розбір складнопідрядного речення, у т.ч. з кількома підрядними, складає схему таких речень; перетворює інформацію з однієї форми в іншу (текст, таблиця, схема); знає та пояснює визначення безсполучникового складного речення;	Основні види підрядних частин: означальні, з'ясувальні, обставинні (місця, часу, способу дії, міри і ступеня, порівняльні, причинові, наслідкові, мети, умовні, допустові). Складнопідрядне речення з кількома підрядними (з однорідною і неоднорідною супідрядністю, послідовною та комбінованою підрядністю). Розділові знаки в складнопідрядному реченні. Інтонація складнопідрядного речення. Безсполучникове складне речення. Смислові відношення між частинами (умовно простими	Віднаходження інформації в мережі Інтернет. Систематизація отриманої інформації. Розпрацювання алгоритму розрізнення підрядних сполучників і сполучних слів. Створення мультимедійних презентацій, буклетів, бюлетенів, кросвордів, вікторин. Організація роботи з QR-кодами (організація квестів, систематизація теорії). Виконання тестових завдань ЗНО (ДПА) минулих років на зазначену тему. Робота з електронними тренажерами. Виконання синтаксичного розбору складнопідрядного речення (у т.ч. із кількома підрядними). Створення до теми мультимедійних презентацій, буклетів, бюлетенів, кросвордів,
--	--	---

знає правила вживання розділових знаків між простими реченнями у складі безсполучникового складного; віднаходить безсполучникові складні речення і визначає в них смислові відношення (однотипні, різнотипні) між простими реченнями; правильно використовує безсполучникові речення в мовленні; дотримується правильної інтонації; обґрунтовує вживання розділових знаків за допомогою пунктуаційних правил, правильно ставить розділові знаки між частинами в безсполучниковому складному реченні; віднаходить і виправляє помилки на вивчені правила; виконує синтаксичний розбір безсполучникового складного речення; висловлюється точно, логічно та послідовно; уміє пояснити, чому без мови немає нації, а без нації – немає держави; розуміє будову складного речення з різними видами зв'язку; знає та вільно	реченнями) в безсполучниковому складному реченні. Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні. Інтонація безсполучникового складного речення. Складне речення з різними видами сполучникового та безсполучникового зв'язку.	вікторин. Виконання синтаксичного розбору безсполучникового складного речення. Створення статті до Вікіпедії. Віднаходження інформації в мережі Інтернет. Систематизація отриманої інформації. Створення та обговорення простів в чатах на форумах із використанням онлайн-опитувальників (Mentimeter, GoogleForms, Viber Telegram). Виконання тестових завдань ЗНО (ДПА) минулих років на зазначену тему. Віднаходження інформації в мережі Інтернет. Систематизація отриманої інформації.
--	--	--

відтворює вивчені пунктуаційні правила; розпізнає складні речення з різними видами зв'язку, пояснює характер засобів зв'язку, має певні знання про синонімію цих засобів; правильно використовує їх у мовленні; обґрунтовує вживання розділових знаків у цих реченнях, правильно ставить у них розділові знаки, віднаходить і виправляє в чиємусь і своєму текстах помилки на вивчені правила; уміє робити синтаксичний розбір речень різних видів та пояснювати розділові знаки; пояснює способи зв'язку між частинами у складному реченні; складає схеми складних речень; обґрунтовує вживання розділових знаків за допомогою вивчених правил; виявляє лідерські якості; вчиться конструктивно спілкуватися в різних соціальних середовищах задля свободи особистості, досягнення соціальної захищеності, сімейного щастя, можливості кар'єрного зростання;	Розділові знаки в сполучникових і безсполучникових складних реченнях. Інтонація складних речень з різними видами зв'язку. Синоніміка складних речень зі сполучниками, без сполучників і простих речень.	Виконання завдань за допомогою опори (конспекту) на теоретичний матеріал. Створення статті до Вікіпедії, добирання складних речень зі сполучниками, без сполучників і простих речень. Виконання тестових завдань ЗНО (ДПА) минулих років на зазначену тему. Виконання синтаксичного розбору з різними видами зв'язку. Конструктивне спілкуватися в різних соціальних середовищах задля свободи особистості, досягнення соціальної захищеності, сімейного щастя, можливості кар'єрного зростання... Редагування текстів із граматичними та пунктуаційними помилками.
--	--	--

уміє створювати текст, пояснювати його будову, правильно визначати абзаци, застосовувати різні варіанти засобу зв'язку між частинами тексту; уміє аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати тексти різних видів, генерувати й упорядковувати інформацію для створення текстів різного призначення; презентує власні ідеї та ініціативи зрозуміло, грамотно, використовуючи доцільні виражальні засоби; розуміє роль комунікативних умінь для створення власного іміджу й успішної професійної кар'єри; дотримується норм української літературної мови та мовленнєвого етикету, що є виявом загальної культури людини;	Текст і його основні ознаки. Будова тексту. Мікротема й абзац. Ключові слова в тексті й абзаці. Засоби зв'язку між частинами тексту.	Обґрунтування теми й ідеї тексту. Визначення мікротеми художнього тексту або медіатексту, поділ його на абзаци із застосуванням різних варіантів засобу зв'язку між частинами тексту. Віднаходження ключових слів у тексті. Висновкування відомостей із прочитаного тексту. Визначення деталей тексту. Творче передбачення того, що буде далі в тексті, для уяскравлення мовленнєвого іміджу та лідерських здібностей. Опрацювання змісту прочитаного тексту за алгоритмом «запитання – відповіді». Пояснення прочитаних висловлень. Декодування інформації в текстах. Перефразування важливої інформації.
---	--	---

володіє орфографічними правилами щодо написання частин мови; знає правила написання слів разом, через дефіс й окремо; правильно пише слова з часткою <i>не</i>; правильно розставляє розділові знаки при звертаннях, вставних словах (словосполученнях, реченнях), обґрунтовує їх; уміє застосовувати правила пунктуації в реченнях із відокремленими означеннями, з відокремленими додатками й обставинами; усвідомлено пише в простому та складному реченнях кому, крапку з комою, тире, двокрапку; правильно оформлює речення з прямою мовою; користується різними джерелами довідкової інформації (словниками, енциклопедіями, онлайн-ресурсами тощо).	Систематизація та узагальнення вивченого. Складні випадки написання частин мови. Написання <i>н, nn</i> у різних частинах мови. Правопис слів разом, окремо, через дефіс. <i>Не</i> з різними частинами мови. Члени речення та слова, граматично не зв'язані з членами речення (звертання, вставні слова та речення). Розділові знаки при них. Розділові знаки при відокремлених означеннях і прикладах. Розділові знаки при відокремлених додатках і обставинах. Кома і крапка з комою в складних реченнях. Двокрапка у простому і складному реченнях. Тире у простому і складному реченнях. Розділові знаки при прямій мові, діалозі, цитуванні. Синонімія простих і складних речень, певних їх видів (зі стилістичним коментуванням).	Повторення вивченої термінології (за словниками лінгвістичних термінів, довідниками, енциклопедіями, онлайн-ресурсами тощо). Складання узагальнювальних ментальних карт, схем, таблиць. Проектування змісту прочитаного на ситуації сучасного життя. Складання діалогів-рефлексій на основі аналізу власних навчальних досягнень. Віднаходження інформації в мережі Інтернет. Систематизація отриманої інформації. Робота в проектних групах із метою узагальнення синонімічних виявів простих і складних речень, певних їх видів (зі стилістичним коментуванням). Редагування текстів із граматичними та пунктуаційними помилками. Складання різних видів інструкції з використанням складних речень.
--	--	--

		Виконання тестів ЗНО (ДПА) минулих років на зазначену тему. Виконання онлайн-завдань на платформах «Мова – ДНК нації», LearningApps, Kahoot тощо. Розгадування квестів на основі QR-кодів.
--	--	---

Міжпредметні зв'язки. Опис у художньому творі (українська, румунська і зарубіжна літератури, образотворче мистецтво).

Наукові визначення, установлення причинно-наслідкових зв'язків між явищами (історія, географія, хімія, біологія, математика, фізика, інформатика).

Використання різнотипних складних речень у художніх описах (українська, румунська і зарубіжна літератури, образотворче мистецтво, риторика).

Засоби зв'язку між частинами тексту художнього твору (українська, румунська і зарубіжна літератури; соціальна комунікація, риторика).

Правильна побудова речень, тексту для передавання власних думок, ідей (українська, румунська і зарубіжна літератури, румунська мова, історія, математика, хімія, географія, образотворче мистецтво). Використання складних речень у художніх описах (українська, румунська і зарубіжна літератури) та текстах-роздумах (соціальна комунікація).

ДОДАТКИ

Додаток А

ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Таблиця 1

Основні етапи уроку української мови та види навчальної діяльності учнів в умовах змішаного навчання

	Офлайн-діяльність	Онлайн-діяльність
Попередня підготовка	• опитування; • вхідний контроль; • використання онлайн-опитувальників (Mentimeter).	• ознайомлення або повторення термінології, потрібної для роботи з темою; • короткі промовідео / аудіо; • інфографіки; • діагностичне тестування.
Подання нової інформації	• презентація; • пошук відповідей на запитання; • обговорення кейсів; • робота зі словником; • розуміння теорії через QR-код; • сконструйоване відео; • майндмеппінг; • мобільні додатки для фронтальної, групової або індивідуальної роботи з теоретичним матеріалом.	• відеозапис; • аудіозапис; • різностильові тексти; • відеоконференція; • робота з кейсами; • віднаходження відповідей на запитання; • електронний тлумачний словник.
Тренування	• обговорення; • дебати; • запитання-відповіді;	• питання для самоперевірки; • обговорення (чат, форум); • виконання інтерактивних вправ;

	• групові виконання завдань не на оцінку; • практичні завдання не на оцінку; • спостереження за явищем; • рольові ігри, симуляції; • інтерактивні вправи; • завдання через QR-код.	• віртуальні тренажери; • спостереження за явищем; • робота з кейсами; • пошук відповідей на запитання; • перегляд фільмів.
Виконання практичного завдання	• завдання, рекомендовані для практичних і лабораторних занять; • мобільні додатки для фронтальної, групової або індивідуальної роботи з практичним матеріалом; • індивідуальна, групова словникова робота; • робота в ротаційних трійках; • робота з інтерактивним плакатом.	• пошук відповідей на запитання; • віртуальні лабораторні роботи; • інтерактивні практичні завдання; • різнорівневі індивідуальні та групові завдання (звіт, презентація, проєкт, відеозапис тощо); • робота над спільними документами; • мобільні додатки для фронтальної, групової або індивідуальної роботи з практичним матеріалом; • інтерактивні вправи засобами конструктора learningapps.org.
Оцінювання	• контрольна робота; • опитування; • виконання практичного завдання; • індивідуальні завдання для заохочення, отримання додатковий балів.	• інтерактивне тестування; • усна відповідь; • виконання практичного завдання (відеозапис); • письмова робота.
Рефлексія	• діалог, групове обговорення; • короткі усні / письмові відповіді на питання.	• розроблення нотаток до лекцій; • карти пам'яті; • підготовка мультимедійних презентацій;

		• відповіді на рефлексивні питання; • портфоліо учня; • ведення щоденника.
Зворотний зв'язок	• групові та індивідуальні консультації; • коментарі під час заняття від педагога.	• автоматизовані тести для самоконтролю; • чат, форум, опитування; • аудіо-, відео- або текстові повідомлення з коментарем; • завдання взаємного оцінювання знань; • оцінювання педагогом результатів групової співпраці.

Додаток Б

ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ВИДІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Педагогічне колесо Алана Керрінгтона (<http://surl.li/quvpr>)

Цифрова доба змінює всі сфери життя людини, зокрема, пропонує нові інструменти для навчання. У цьому аспекті завдання вчителя – розумітися на сучасних технологіях та ефективно інтегрувати їх у навчальний процес. Зокрема, у процесі встановлення освітніх цілей засвоєння інших мов варто використати принципи добору та використання онлайн застосунків (applications) Алана Керрінгтона, австралійського професора та розробника Педагогічного колеса.

Вправне володіння державною українською мовою передбачає наявність в румунськомовного учня/учениці низки сформованих компетенцій. Як зазначено в Державному стандарті базової середньої освіти, формування цих компетенцій і є цілями навчання, що їх окреслено в модельних навчальних програмах.

В основі структурування процесу навчання та навчальних цілей лежить концепція Бенджаміна Блума (1956 р.), що обґрунтовує ієрархічність засадничих когнітивних процесів учня/учениці – від мисленнєвих навичок вищого порядку до нижчого в ході опанування мови.

Lower order thinking skills – до цієї групи входять три навички базового характеру, які опановує учень / учениця під час занять із мовної практики:

- запам'ятовування (remembering);
- розуміння (understanding);
- застосування (applying).

Higher order thinking skills – компетенції вищих щаблів, реалізацію яких зумовлює особливий професіоналізм учителя та відповідні умови навчального середовища для учня/учениці:

- аналізування (analyzing);
- оцінювання (evaluating);
- створення (creating).

Поєднання принципів поступового розвитку когнітивних навичок учня/учениці з використанням відповідних цифрових додатків представлено в Педагогічному колесі Алана Керрінгтона. Колесо розвивається навколо навичок та характеристик учня/учениці. У такий спосіб вчитель/вчителька, насамперед, орієнтується на особливості учня/учениці, для якого/якої, рухаючись колесом, підбирає відповідні інструменти для навчання і розвитку мисленнєвих навичок.

Таксономія Бенджаміна Блума

Оскільки компетентнісний підхід, що його нині активно запроваджують у школі, заснований саме на оцінці (а отже проєктуванні) вчителем результатів, досягнутих учнями, то таксономія Б. Блума – практичний інструмент проєктування уроку (<http://surl.li/qdgo>).

Таксономія Блума охоплює шість рівнів цілей (результатів). Зокрема, перші три з них – знання, розуміння, застосування – цілі нижчого порядку (продукують в учнів мислення низького рівня), а наступні три – аналіз, синтез, оцінювання – мисленнєві операції високого рівня.

В умовах компетентнісного підходу результатами навчання визнаються знання, уміння і ставлення (цінності, мотивація), які учні застосовуватимуть з огляду на запити сьогодення – навчальні або життєві ситуації.

До методів, що ґрунтуються на таксономії Б. Блума, уналежнено «кубик Блума» – прийом розвитку критичного мислення учнів, який можна використовувати на початку уроку у вступній частині, у разі переходу до основної частини уроку або в завершальній частині для остаточного осмислення матеріалу учнями. Питання на гранях кубика учитель може

варіювати за власним бажанням, утім, вони обов'язково мають стосуватися різних аспектів виучуваної теми. Окрім того, замість стандартних запитань варто використовувати пізнавальні завдання, що починаються з дієслів-імперативів:

- **назви** (форму, розмір, колір, героїв тощо);
- **поясни** (розкажи своїми словами, подай власне визначення, уточни, про що йдеться і як це пов'язано з тим, що ти вже знаєш);
- **застосуй** (наведи приклади використання або продемонструй застосування);
- **проаналізуй** (із чого це складається, як зроблено; порівняй предмет або явище з подібними, установи спільне та відмінне);
- **запропонуй** (як можна поєднати це з іншим, як можна поміняти щось і отримати нове: назву, якість, предмет та ін.; що буде, якщо);
- **оціни** (установи всі «плюси» й «мінуси», розкажи, як ти до цього ставишся).

Мобільні додатки та веб-ресурси для вчителя української мови та літератури

Мобільний додаток «Український правопис», Мобільний додаток «Правила української мови», Мобільний додаток «Мова – ДНК нації». Джерело для завантаження мобільних додатків: PlayМаркет або мережа Інтернет.

Варіанти застосування мобільних додатків: 1) фронтальна, групова або індивідуальна робота з теоретичним матеріалом; 2) виконання домашнього завдання.

Тренажер з правопису української мови. Адреса веб-ресурсу: <http://webpen.com.ua/> Поєднує теоретичний виклад і практичні завдання з орфографії та пунктуації, що сприяє засвоєнню граматики української мови й вдосконаленню правописних навичок учнів. Навчальні матеріали додатково містять різноманітну пізнавальну інформацію.

Варіанти застосування: 1) теоретичний матеріал для вивчення нового матеріалу на уроці; 2) тестування на етапах актуалізації, вивчення та закріплення навчального матеріалу; 3) індивідуальні завдання для заохочення, отримання додатковий балів; 4) виконання домашнього завдання.

Інтерактивні вправи. Адреса веб-ресурсу: <https://learningapps.org/> Універсальний інструмент використання мобільного гаджета на всіх етапах уроку, не залежно від навчального предмета. Сайт уміщує велику колекцію напрацьованих завдань, яку можна застосовувати в навчальній діяльності, або скористатися конструктором і створити власні вправи.

Варіанти застосування: 1) індивідуальні завдання для заохочення, отримання додатковий балів; 2) тестування за варіантами: підготувати 2 варіанти тестів, зробити QR-коди й їх надати учням, у кінці зафіксувати оцінки за результатами роботи; 3) актуалізація опорних знань; 4) закріплення нового матеріалу; 5) виконання домашнього завдання.

Відео на уроках української словесності. Важко уявити сучасний урок без відеофрагментів, що допомагають зацікавити учнів, якісніше формувати їхню мовну, мовленнєву та орфографічну компетенції.

Варіанти застосування: 1) колективний перегляд відео на етапі вивчення, актуалізації або повторення навчального матеріалу; 2) індивідуальні випереджувальні завдання для обдарованих учнів; 3) індивідуальне навчання для підготовки до предметних олімпіад, творчих конкурсів та інших масових заходів із різних напрямів позашкільної освіти; 4) виконання домашнього завдання; 5) перегляд екранізованої версії художнього твору, виконання порівняльного аналізу з друкованим виданням.

Віртуальна стіна (дошка) Padlet

Сервіс створений для організації колективної роботи з учнями класу, оскільки надає змогу прикріплювати фото, файли, покликання на сторінки інтернет, замітки тощо. Учитель може запропонувати кільком учасникам створити приватний проєкт (наприклад, заповнювати віртуальну стіну інформацією) або чисельній групі – майданчик для обміну інформацією, доступний для читання і редагування будь-яким користувачем.

Google Forms

Під час упровадження змішаного навчання часто постає потреба у проведенні тестування. У цьому разі на допомогу вчителю приходять онлайн-сервіси для розв'язання тестових завдань. Один з найпростіших і зручних сервісів – GoogleForms. Інструкція: http://phys.ippo.kubg.edu.ua/?page_id=1725 (конструктор кросвордів; конструктор власних логічних ігор наступних категорій: слова з літер, ребуси, загадки, фрази з літер, шукання в тексті).

Онлайн-карта з теоретичним та практичним матеріалами

– із теми «Іменник як частина мови»

– із теми «Прикметник як частина мови»	
– із теми «Числівник як частина мови»	
– із теми «Займенник як частина мови»	
– із теми «Дієслово як частина мови»	
– із теми «Прислівник як частина мови»	

– із теми «Службові частини мови»

Додаток В

СЛОВНИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИКОГРАФІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНЯ

Відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти першою з ключових компетентностей є вільне володіння державною мовою всіма учасниками освітнього процесу. Зокрема, пріоритетне завдання для учнів, які здобувають освіту в закладах загальної середньої освіти з румунською мовою навчання, – це вміння віднайти й опрацювати інформацію з різних (друкованих і цифрових, зокрема аудіовізуальних) джерел у різних освітніх галузях і контекстах, критично осмислювати її та використовувати для комунікації в усній і письмовій формі, для обстоювання власних поглядів, переконань, суспільних і національних цінностей.

Реалізація цієї мети актуалізує потребу формування *лексикографічної компетенції* учня, тобто вміння працювати з паперовими й електронними лінгвістичними словниками для виконання пізнавальних і комунікативних завдань, отримувати повну й різнобічну інформацію про слово, перекладати тексти з рідної мови українською та навпаки для оволодіння навичками міжкультурного спілкування.

Лексикографічна компетенція охоплює навички двох типів: 1) *базові* – здатність користуватися допоміжними міні-словниками, що їх уміщено в підручниках з української мови; здатність уважно читати вступну статтю до лексикографічного джерела й знати його структурні елементи; здатність працювати з алфавітним покажчиком, умовними позначками, ремарками, символами, скороченнями; 2) *спеціальні* – знати різні типи словників (загальномовні чи спеціальні, одномовні або перекладні), їхні призначення та функції; опанувати вміння працювати з орфографічним словником для підвищення правописної вправності; здатність працювати з кількома словниками в ході самоконтролю та

редагування творчих робіт із розвитку зв'язного мовлення (твір, есей, переказ); уміти укласти короткі тлумачні або орфографічні словники тощо.

Учні/учениці п'ятих класів уже мають досвід роботи з навчальними словниками з початкової школи, тому вчителям-україністам треба докласти зусиль, щоб формування лексикографічної компетенції школярів у базовій середній школі було не епізодичною, а систематичною, спланованою, педагогічно доцільною працею під час вивчення всіх розділів мовознавства. Зокрема, в умовах змішаної форми навчання все більшої ваги набуває комп'ютерна лексикографія. Електронні словники на уроках української мови мають значний лінгвометодичний потенціал, оскільки «в електронному корпусі словникової статті може подаватися транскрипція слова, озвучення правильної вимови заголовного слова статті, інформація про синоніми, антоніми, відмінювання заданого слова, приклади його слововживання в контексті» (О. Кучерук). До того ж сучасні мультимедійні словники, побудовані на ґрунті інформаційної теорії лексикографічних систем, мають здатність постійно оновлюватися актуальним матеріалом, ілюстраціями, відеофрагментами, аудіосупроводом, що паралельно відкриває можливості для поглиблення компетентності медіаграмотності учнів (самостійний пошук інформації; перевірка достовірності мовних фактів; здатність застосовувати раціональні та оперативні методи віднаходження мовної інформації; готовність самостійно створювати словникові статті й нескладні медіаграмотні продукти). У цьому аспекті вчителеві стане в пригоді інтернет-ресурс Бібліотека Академії української преси (https://www.aup.com.ua/category/library/?fbclid=IwAR0IKt6ez_fq4gaKlDSBManIzEzHuBRBZtEw5zUnuv9wZZnZAh9-m_LVgNU), де педагоги можуть ознайомитися з новинками науково-публіцистичної та методичної літератури з актуальних проблем інфомедіаграмотності, словникарства, викладання предметів мовно-літературної галузі, завантажити цікаві видання.

На офіційному сайті Українського мовно-інформаційного фонду НАН України (<https://www.ulif.org.ua/slovniki-ukrayini>) відкрите у вільному доступі електронне видання «Словники України online» (<https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>), призначене для надання користувачам достовірної лексикографічної інформації про слова української мови. Ця система охоплює п'ять словникових підсистем-модулів (функцій) – словозміни, транскрипції, синонімії, фразеології та антонімії. Окрім того, на сторінці «Ресурси Українського мовно-інформаційного фонду НАН України» (<https://lcorp.ulif.org.ua/LSlist>) удоступнено для широкого кола користувачів уже 11 томів Тлумачного словника української мови (загалом заплановано видати 20 томів), Словник української мови за ред. Бориса Грінченка, «Словники України» (версія диску 4.0 (мережева)), Нова редакція Українського правопису.

Практичні рекомендації щодо розпрацювання вправ і завдань, які стимулюватимуть учнів використовувати електронні ресурси Українського мовно-інформаційного фонду НАН України на заняттях з української мови,

представлено в навчальному посібнику: Надутенко М., Пономаренко Н., Семеног О. Електронні словники Українського мовно-інформаційного фонду Національної академії наук України в освітньому процесі. Київ . Український мовно-інформаційний фонд Національної академії наук України. 2020. 50 с. Текстовий матеріал видання відповідає Державному стандарту базової середньої освіти (2020), зорієнтовує на активізацію пізнавальної діяльності учнів, розвиток мовного смаку і мовного чуття рідного слова.

Корисним для вчителя української мови є портал Litcentr, що містить «Список словників української мови» (<https://litcentr.in.ua/index/0-55>). Чотири істотні за обсягом списки друкованих лексикографічних праць структуровано за схемою української словникарки й бібліотекарки Т. Ю. Кульчицької (за типом словника, за хронологічним принципом) та доповнено електронними й оцифрованими виданнями.

Стане в пригоді вчителю й мобільний додаток «Український словник» – безкоштовний електронний тлумачний словник української мови, який містить понад 200 тисяч слів. Додаток працює в онлайн і офлайн, що досить практично, якщо в освітньому закладі немає Wi-Fi. Крім часто вживаних слів, у словнику наведено основні терміни сучасної науки і техніки, а також слова, що визначають явища й реалії виробничого, культурного та побутового життя. Варіанти застосування мобільного додатка:

- індивідуальна, групова словникова робота на уроках і позаурочний час;
- індивідуальне навчання для підготовки до предметних олімпіад, творчих конкурсів та підсумкових атестацій;
- виконання домашнього завдання.

Паралельне використання різнотипних словників на уроках української мови дасть змогу педагогу ефективно планувати навчальну роботу й дібрати вправи й завдання – тренувальні, пізнавальні і творчо-дослідницькі.

Додаток Г

PISA-2022: КОМП'ЮТЕРНЕ ТЕСТУВАННЯ УЧНІВ ІЗ ЧИТАННЯ

Програма ОЕСР із міжнародного оцінювання учнів / студентів PISA – один з механізмів, який може допомогти нам побудувати таку освітню політику в школі. Програма спрямована на оцінювання освітніх систем у всьому світі й визначає, якою мірою 15-річні учні, які якраз закінчують здобуття базової освіти, набули ключових знань і вмінь для повноцінної участі в житті суспільства.

Дослідження PISA сфокусоване на «змістовому ядрі» таких освітніх галузей, як читання, математика та природничо-наукові дисципліни. Воно не ставить на меті з'ясувати, чи здатні учні/студенти репродукувати певну суму знань із відповідних галузей. Навпаки, воно спрямоване на оцінювання того, наскільки ефективно 15-річний підліток може використати знання та вміння, здобуті в закладі освіти, для розв'язання життєвих проблем і подолання викликів у незнайомих умовах.

З огляду на те, що в циклі 2018 р. читання є провідною предметною галуззю, PISA переглянула засади оцінювання читацької грамотності, репрезентувавши їх в оновленому рамковому документі. У цьому документі зокрема зазначено, що тести із читання містять різні типи й види текстів (зокрема множинні, перервані тощо) і передбачають виконання різних типів завдань до них, що спрямовані на виявлення здатності учнів/студентів знаходити, інтегрувати, аналізувати, інтерпретувати інформацію, оцінювати зміст і форму текстів тощо (дет.: <https://nus.org.ua/articles/pisa-2022-porady-vchytelyam-shhodo-chytannya/>).

Успішність учня/студента в кожній із цих трьох галузей можна тлумачити з погляду рівнів сформованості його грамотності за шкалою PISA, де Рівень 6 – найвищий, а Рівень 1 (і нижчі) – найнижчий. Рівень 2 – особливий, оскільки він співвідносний із базовим рівнем сформованості тієї чи тієї грамотності. На цьому рівні учні/студенти починають демонструвати вміння, що дають їм змогу брати більш ефективну й продуктивну участь у житті суспільства, зокрема надалі вже в ролі студентів, працівників і громадян.

Відмінність в успішності українських учнів / студентів порівняно із середніми значеннями успішності по країнах ОЕСР із читання становить 23 бали. Тепер важливо ефективно скористатися отриманими результатами для вдосконалення системи освіти в Україні. (Дет. https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/12/PISA_2018_Report_UKR.pdf)

Додаток Д

ТРАЄКТОРІЯ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

UNESCO проголосило XXI століття «Ерою освіти», підґрунтям для якої є ключові ціннісні орієнтири: дитиноцентризм, гуманізація та відповідність вимогам глобалізованого світу. У цьому аспекті реформування національної системи освіти відбувається в нових реаліях, коли відкриті кордони між країнами, здійснюється інтеграція освітніх систем до європейського простору та з огляду на ринок праці, спроектовано перехід від знаннєвої до компетентнісної парадигми, забезпечено свободу вчителів і створено умови для саморозвитку й самовираження учнів.

З огляду на перехід України до інформаційного суспільства постає необхідність скоординувати вимоги до набутих у ЗЗСО знань, умінь і навичок. Вивчення особливостей зарубіжного досвіду засвідчує, що освітній процес має орієнтуватися не лише на формування в учнів базових предметних компетенцій («hard skills»), а й універсальних, не пов'язаних з конкретною предметною сферою, «м'яких» навичок («soft skills»), необхідних у майбутній професійній діяльності молодшої людини та її міжособистісній комунікації.

Таблиця 2

Зміни в освітньому просторі загальних закладів середньої освіти, що актуалізують м'які навички учнів

Наскрізнi в усіх ключових компетентностях вміння (Державний стандарт, 2020)	Очікувані результати навчання	Роль сформованих м'яких навичок
Розв'язувати проблеми та приймати ефективні рішення, грамотно висловлювати власну думку в усній і письмовій формі	– висувати гіпотези, практично їх перевіряти та обґрунтовувати, презентувати й аргументувати рішення; – обирати способи розв'язання проблем на основі розуміння причин та обставин, що зумовлюють їх появу; – досягати поставлених цілей із прогнозуванням можливих ризиків та наслідків; – провадити діяльність, пов'язану з аналізом проблемних ситуацій і надійності джерел інформації, із творенням (зокрема перекладом) і оцінюванням письмових та усних текстів різних жанрів і стилів, організацією успішної комунікації різними мовами з опорою на відповідні мовленнєві стратегії.	Сприяють ефективній і неконфліктній міжособистісній комунікації, співпраці з іншими людьми через довіру та взаємодопомогу, керувати колективом / командою на основі соціального та емоційного інтелекту. ТОП-10 навичок 2025 року (Світовий Економічний Форум): – аналітичне мислення; – активне навчання та навчальні стратегії; – комплексне розв'язання проблем;

Мислити критично, системно та креативно	– визначати характерні ознаки явищ, подій, ідей, їх взаємозв'язки; – уміти аналізувати й оцінювати доказовість і вагомість аргументів у судженнях, зважаючи на протилежні думки та контраргументи; – розрізняти факти, їх інтерпретації, розпізнавати спроби маніпулювання даними, використовуючи різноманітні ресурси і способи оцінювання якості доказів, надійності джерел і достовірності інформації; – логічно обґрунтовувати власну позицію щодо подій, явищ і процесів; – діяти творчо, продукувати й випробовувати нові ідеї, за потреби добровільно використовувати чужі думки.	– критичне мислення та аналіз; – креативність, оригінальність та ініціативність; – лідерство та соціальний вплив; – використання технологій, моніторинг і контроль; – дизайн технологій та програмування; – стресостійкість та гнучкість; – вміння аргументувати погляди, розв'язувати проблеми та генерувати ідеї.
Читати з розумінням, тобто ефективно реагувати на постійні зміни в інформаційному суспільстві	– здатність до емоційного, інтелектуального, естетичного сприймання і усвідомлення прочитаного; – розуміння інформації (уміння виявляти очевидну, приховану й деформовану інформацію, висловлювати припущення, доводити надійність аргументів, увиразнюючи власні висновки фактами та цитатами з прочитаного тексту); – висловлювати ідеї, пов'язані з розумінням тексту після його аналізу і добору контраргументів.	

Ефективна взаємодія з іншими людьми на основі співпраці і співтворчості	– виявляти ініціативу під час активного пошуку і пропонування рішень для розв’язання проблем, а також активну участь у різних видах діяльності, їх ініціювання, прагнення до лідерства, уміння брати на себе відповідальність; – конструктивно керувати емоціями (здатність розпізнавати власні емоції та емоційний стан інших, сприймати емоції без осуду, адекватно реагувати на конфліктні ситуації, розуміти, як емоції можуть допомагати і заважати в діяльності, налаштовуючи себе на пошук внутрішньої рівноваги, конструктивну комунікацію, зосередження уваги, продуктивну діяльність).	
---	---	--

Як засвідчує аналіз таблиці 2, до нових цільових координат навчання учнів у ЗЗСО відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти належить раціональне поєднання теоретичних знань (у т. ч. і в мовно-літературній галузі) із практичними вміннями та м’якими навичками – міжособистісними й соціальними; навичками спілкування та співпраці в команді; здатність адекватно реагувати на стресові ситуації, виявляти ініціативність, адаптивність, критичне й аналітичне мислення, емоційний інтелект; уміння розв’язувати комплексні проблеми та здійснювати інновації відповідно до мінливих умов соціального середовища, ефективно реагувати на постійні зміни в інформаційному суспільстві тощо.

За результатами досліджень українських учених, роботодавці цілком усвідомлюють відсутність досвіду у випускників і ґрунтовних практичних навичок, але вони готові бути лояльними до цих недоліків у разі наявності у випускника школи високого рівня здатності до навчання та орієнтації на результат у процесі роботи (Тілікіна, Н. В., Кримова, М. О. (2020). Навички ХХІ століття як умова виходу молоді на ринок праці. *Інвестиції: практика та досвід*, 5–6, 21–28).

Оскільки процес набуття учнями м'яких навичок є тривалим у часі, під час опанування української мови необхідно планувати системну роботу:

- удосконалити навчальну програму з української мови для 5–9 класів з навчанням румунською мовою закладів загальної середньої освіти, щоб охопити широкий спектр розвитку м'яких навичок в учнів під час навчання, зокрема підвищити загальний рівень їхнього інтелектуального розвитку, розширити світогляд, мотивувати до пізнання світу, до постійного саморозвитку, створити умови для формування особистісних якостей (уміння системно мислити, аналізувати, ефективно комунікувати, гнучко підходити до розв'язання проблемних ситуацій, бути впевненим, переконливим, сформувати почуття відповідальності, бути спроможним керувати власною поведінкою й емоціями тощо);

- використовувати інноваційні й активні методи навчання (практичні кейси, дослідницькі / навчальні та дизайнерські проєкти, ситуативні вправи, рольові ігри, групові дискусії, презентації, мозкові атаки тощо), які спонукають учнів бути активними суб'єктами процесу навчання;

- розвивати учнівські ініціативи в позаурочний час (гуртки української мови, наукові товариства, виставки-конкурси етнолігвістичних проєктів, патріотичні флешмоби, зустрічі з успішними людьми тощо);

- мотивувати учнів до самоосвіти й саморозвитку (розвиток креативного мислення, опанування техніки швидкісного читання, стратегічне планування тощо).

В умовах сьогодення soft skills не тільки доповнюють hard skills, а й відкривають перспективи самореалізації учня в конкурентному середовищі.

Додаток Е

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

Упровадження методик розвитку критичного мислення на уроках сприяє активізації роботи учнів, стимулюванню міркувань, застосуванню здобутих знань у розв'язанні життєвих завдань, розвитку творчої особистості. Використання сучасних інноваційних технологій інтерактивного навчання дає змогу перетворити традиційний урок на інтерактивний, що, зі свого боку, зумовлює позитивну динаміку засвоєння учнями програмового матеріалу. До того ж інтерактивні методики активізують творчий процес пізнання світу, спонукають до формулювання проблеми та пошуку способів їх розв'язання, а не зазубрювання матеріалу.

Щоб сформувати в учнів вміння вчитися впродовж життя, раціонально оволодівати знаннями, важливо виробити в них цілий комплекс різноманітних організаційних та інтелектуальних умінь, зумовлених процесом самонавчання.

Сучасний підхід до вивчення української мови передбачає передовсім формування в школярів комунікативної компетентності – здатності спілкуватися за допомогою мови в будь-якій життєвій ситуації, користуватися мовою не тільки як засобом спілкування, а й навчання, пізнання навколишньої дійсності.

Розвиток комунікативної компетентності відбувається за допомогою впровадження нетрадиційних методів навчання, що охоплюють дискусію, сенкан, обери позицію, метод прес, асоціативний куш, мозковий штурм, голосування ногами, рюкзак, круги Венна, добре чи погано, «Криголам».

Мета розвитку комунікативної компетентності – формування культури усного та писемного мовлення як засобу вільного спілкування та самовираження. Наприклад, для підвищення ефективності усного спілкування варто використовувати такі методи:

- розігрування діалогів;
- складання монологів;
- сюжетно-рольові ігри;
- інсценування казок, оповідань;
- усний опис на основі пережитого, побаченого, почутого, творчої уяви;
- розширення словникового запасу школярів;
- використання інтерактивних технологій;
- проведення бібліотечних уроків.

Інтерактивні технології при формуванні комунікативних компетентностей

Технологія «Мікрофон»:

- Для чого людям потрібна мова?
- Назвіть правила усного мовлення.
- Як повинна звернутися до оточення ввічлива людина?

Технологія «Незакінчене речення»:

- Слова ввічливості ...
- Тепер я точно знаю ...
- Я знаю, що з великої букви пишуться ...

Технологія «Прес», що відкриває можливості доводити, чітко висловлювати свої думки, обґрунтовувати свої міркування за певним алгоритмом: «Я вважаю, що ...», «тому що...», «наприклад...», «отже ...».

Технологія «Займи позицію», що спонукає учнів висловити позицію щодо актуальних проблем за допомогою висловлень «Так», «Ні», «Не знаю», аргументувати свій вибір або після обговорення змінити свою думку.

Додаток Ж

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОСОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ 5-9 КЛАСІВ

Впровадження проєкту модельної навчальної програми неможливий без урахування вікових та індивідуальних особливостей школярів 5-9 класів, яких у віковій психології іменовано як молодших підлітків (5-6 класи) і старших підлітків (7-9 класи) та означено як середній шкільний вік.

Ранній підлітковий вік (5-7 класи) – найскладніший період у розвитку дитини. У цей час спостережено різкі якісні зміни, що стосуються всіх сфер функціонування особистості: відбувається бурхливий фізичний і розумовий розвиток, етичне та соціальне дорослішання, учень/учениця має підвищену збудливість, імпульсивність.

Важливою особливістю психіки дітей раннього підліткового віку є розвиток довільності усіх психічних процесів. Учні-підлітки уже можуть самостійно концентрувати увагу, розвивати пам'ять і мислення, регулювати власні емоційно-вольові процеси тощо.

Здатність **сприйняття** своєрідна: діти сприймають навколишні предмети і явища неточно, тобто виокремлюють випадкові ознаки й особливості, що з якихось причин привернули їхню увагу. Учням бажано пропонувати завдання на спостережливість, виявлення істотних ознак предметів, встановлення зв'язків між кількома об'єктами тощо.

Пам'ять учнів молодшого підліткового віку має здебільшого наочно-образний характер. Учні краще запам'ятовують зовнішні ознаки предметів, ніж їх логічну змістову сутність. У пам'яті учнів цього віку зв'язки між окремими частинами виучуваного явища є нестійкими. Учні погано уявляють собі загальну структуру явища, його цілісність і взаємозв'язок компонентів. Запам'ятовування зазвичай має механічний характер, заснований на враженнях та багаторазовому повторенні. Тому процес відтворення вивченого вирізняється неточністю, великою кількістю помилок та недовго утримується в пам'яті. Але цей віковий період характеризується переходом від механічної пам'яті до смислової, яка формується під впливом навчання та має вирішальне значення в здобутті знань. Учні вже починають робити перші спроби, щоб запам'ятати доступний для них матеріал не дослівно, а свідомо.

Необхідно систематично, упродовж тривалого часу, повторювати з учнями пройдений навчальний матеріал. Важливо пам'ятати і про дослівне запам'ятовування та відтворення, яке є присутнім засобом поповнення словникового запасу і формування культури мовлення, розвитку довільної пам'яті та самоконтролю, вміння помічати помилки у відтвореному тексті і їх виправляти. З цією метою учням потрібно пропонувати багато завдань і вправ, призначених для усного виконання.

В учнів 5-7 класів переважає мимовільна (короткотривала) **увага**, вони легко відволікаються на будь-який подразник, активно реагують на все нове, яскраве та незвичне. Зосередження уваги на тому самому об'єкті дається нелегко, що спричиняє швидку стомлюваність, а отже, перешкоджає процесу навчання.

Усвідомлення учнями значущості навчального матеріалу та важливості його засвоєння – умова стійкості довільної уваги. Наприкінці навчання в 7 класі обсяг і стійкість уваги зростають. Учні можна пропонувати більші за обсягом тексти для самостійного читання. З метою активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів бажано пропонувати їм самостійно складати завдання і ставити однокласникам запитання, які стосуються вивчення теоретичного матеріалу. Така практика розвиває пам'ять і увагу в учнів.

Щоб сформулювати прийоми довільної уваги, доцільно паралельно зі звичайною діяльністю пропонувати учням завдання з її перевірки, а також завдання на складання плану діяльності та її контролю. Стійкість уваги посилюється, коли зміст діяльності зумовлює зацікавленість учнів, коли в об'єктів, що їх вивчають, вони постійно виявляють нові особливості.

Від стилю **мислення** багато в чому залежить успішність підлітків у навчанні та подальшому житті. Тому навчальний процес має підтримувати довготривале мислення. З цією метою важливо заохочувати учнів до роботи з підручником, систематично працювати над розвитком усної та писемної мови школярів (коментування дій, усні вправи, складання учнями завдань і запитань), пропонувати учням творчі завдання, пов'язані з опрацюванням різних видів інформації.

Крім того, що відбуваються зміни в когнітивній сфері, у цьому віці змінюється й основна діяльність школярів. В учнів раннього підліткового віку на перше місце виходить міжособистісне спілкування з дорослими й однолітками, суспільно корисна праця, що позитивно впливає на розвиток психіки й особистості загалом.

Навчання для дітей цієї вікової категорії є важливим, але пізнавальний інтерес до навчання перебуває на стадії зацікавленості: легко з'являється і легко згасає. Здебільшого він спрямований на процес навчання, а не на його зміст. Це стимулює школярів прагнути до успіху, до досягнення мети, що є рушійною силою навчально-виховного процесу. Найважливішим мотивом для учнів є перспектива використання лінгвістичного й соціокультурного матеріалу в практичній діяльності. Успішна діяльність на уроці безпосередньо пов'язана з умінням спілкуватися українською мовою

на рівні з рідною мовою. Якщо учень / учениця на кожному уроці переконується у власних можливостях (починати і підтримувати бесіду, розуміти традиційні висловлювання), це створює загальну перспективу оволодіння українською мовою як засобом спілкування у всіх сферах життя.

Навчальні труднощі молодших підлітків багато в чому залежать від емоційного аспекту навчання, інтересу, заохочення, похвали вчителя чи їх нестачі. Якщо вчитель не стимулює самостійність та ініціативу в учнів, а лише наставляє і контролює результати навчальної діяльності, то учні зазвичай втрачають інтерес до навчання. Тому на уроках у 6 класі варто приділяти значну увагу ігровим технологіям.

Підлітковий вік – складний відповідальний період становлення особистості, у якому формується соціальна спрямованість і моральна свідомість: погляди, судження, оцінки, уявлення про норми поведінки, запозичені у дорослих.

Важливе психічне новоутворенням підліткового віку – це розвиток довільності всіх психічних процесів, спричинений передусім новими, вищими вимогами до них з боку навчальної діяльності.

У підлітковому віці продовжується інтелектуалізація всіх психічних процесів. Стрімко розвивається теоретичне мислення, активно формується абстрактне мислення, що спирається на поняття не пов'язані з конкретними уявленнями. До того ж поглиблюється як уміння висувати гіпотези й перевіряти їх на практиці, так і розумові операції класифікувати явища, установлювати аналогії та узагальнення; виявляється здатність формулювати складні умовиводи. Спостережено вияв рефлексивного характеру мислення, схильність до міркування, здатність до самоаналізу, особлива емоційність і вразливість.

В учнів 7-9 класів активно розвивається **логічна пам'ять**, тоді як розвиток механічної пам'яті уповільнюється. Процес запам'ятовування інформації передовсім зводиться до встановлення логічних зв'язків.

Відчуття і сприймання підлітка розвиваються та функціують в органічному взаємозв'язку: удосконалення чутливості відбивається на повноті й детальності сприймань. Тоншими й диференційованими стають відчуття, водночас більш змістовними – сприймання.

Важливою умовою тривалості уваги підлітка є цікавість. Констатовано помітний прогрес у зосередженні уваги на об'єктах, не увиразнених різними засобами унаочнення.

Характерним для підлітків є прагнення виховувати в собі здатність бути уважним і виявляти волюву активність, унаслідок чого в них розвиваються елементи самоконтролю та саморегуляції, увага стає більш контрольованою.

Прикметно, що в підлітковому віці активізується комунікативна діяльність, що зумовлює інтенсивне вдосконалення зв'язного мовлення через уживання слів складної морфологічної структури, складних синтаксичних конструкцій, варіантних лексико-граматичних засобів вираження думки.

У підлітковому віці збільшується здатність вільно, своїми словами відтворювати прочитане, запам'ятовувати словесний, а не наочний матеріал. За допомогою ускладнювальних синтаксичних конструкцій (вставних і вставлених компонентів, пояснювально-уточнювальних зворотів, відокремлених членів речення тощо) школярі мають змогу логічно структурувати мислення, виокремлювати основну й додаткову інформацію, виявляти власну оцінку до повідомлюваного в усній або письмовій формах відповідно до комунікативної ситуації.

У силу вікових особливостей (орієнтованість на комунікацію з однолітками, конформізм, зв'язок уяви з теоретичним мисленням, прагнення до творчості тощо) підліток здатен варіювати своє мовлення залежно від стилю спілкування, вікових, гендерних та ін. особливостей співрозмовника.

Саме в учнів 8-9 класів відбувається інтенсивний розвиток самосвідомості: з'являється інтерес до свого внутрішнього світу, що зумовлює поглиблення та ускладнення процесу самопізнання. Підліткова рефлексія спрямована на розуміння самого себе, свого внутрішнього «Я».

Психоемоційна стабільність румунськомовних учнів 5-9 класів на уроках української мови пов'язана із зменшенням емоційної тривоги та напруженості.

Вправи для зняття стресу та емоційної напруги в учнів

Щоб ефективно зняти м'язове напруження, спочатку треба його посилити. Цю вправу учні можуть виконувати, сидячи за партою та слухаючи команди вчителя:

1. Так сильно, як можете, напружте пальці ніг. Потім розслабте їх.
2. Напружте й розслабте ступні ніг.
3. Напружте й розслабте гомілки.
4. Напружте й розслабте коліна.
5. Напружте й розслабте стегна.
6. Напружте й розслабте сідничні м'язи.
7. Напружте й розслабте живіт.
8. Розслабте спину й плечі.
9. Розслабте кисті рук.
10. Розслабте передпліччя.
11. Розслабте шию.
12. Розслабте лицьові м'язи.

13. Посидьте спокійно кілька хвилин, насолоджуючись повним спокоєм.

14. Коли вам здається, що повільно пливете, – ви цілком розслабилися.

Учні після виконання вправи мають спокійно кілька секунд насолодитись повним спокоєм.

Вправа «Піджак на вішалці»

Мета – зняти м'язове напруження. Для цього учні мають уявити себе «без кісток», зробленими ніби з гуми, або уявити своє тіло піджаком, що висить на вішалці. Опісля, запропонуйте учням порухати тілом, яке наче вільно висить на хребті, відчути, як вільно гойдаються руки, плечі, тазовий пояс під час руху хребта.

Вправа «Струшування»

Тіло розслаблене, ноги на ширині плечей. Запропонувати учням встати на носки – вдих; різко опуститись, стукаючи п'ятками об підлогу – видих. Подумки розслабитися та струсити всі негативні емоції з себе (щонайменше 10 раз). Завершивши вправу, зупинитися – відчути внутрішній стан. Коли людина хвилюється, її дихання пришвидшується і стає поверхневим. Щоб не допустити надмірної емоційної реакції під час стресових ситуацій, емоційних навантажень потрібно стежити за тим, щоб дихання залишилося глибоким і повільним. Запропонуйте учням дихальні вправи.

Вправа «Ритмічне дихання»

Розпочніть разом із учнями дихати за таким принципом: вдихаючи, рахуйте до трьох, видихаючи, також рахувати до трьох. Потім спробуйте зробити видих іще тривалішим: видихаючи, рахуйте до п'яти, до семи тощо.

Вправа «Рахунок»

Для виконання вправи, потрібно сісти зручніше, скласти руки на колінах, поставити ноги на підлогу й знайти очима предмет, на якому можна зосередити свою увагу.

Почати рахувати від 10 до 1, на кожному рахунку роблячи вдих і повільний видих. (Видих має бути помітно довше вдиху).

Заплющити очі. І знову почати рахунок від 10 до 1, затримуючи подих на кожному рахунку й уявляючи, що видихуване повітря пофарбоване в теплі пастельні тони. З кожним видихом кольоровий туман стає густішим, і з кожним видихом зменшується й нарешті зникає напруження.

Вправа «Лимон»

Мета: зменшення м'язове напруження та розслаблення. Запропонувати учням сісти зручно: руки вільно покласти на коліна (долонями вгору), плечі та голова щоб були опущені, очі закриті. Подумки учні мають уявити, що в правій руці у них – лимон. Запропонувати повільно його стискати до тих пір, поки не відчують, що «вичавили» весь сік. Опісля діти

мають розслабитися та запам'ятати свої відчуття. Далі необхідно повторити вправу з лимоном у лівій руці. Запропонувати дітям насолодитися станом м'язового спокою.

Вправа «Стирання інформації»

Запропонувати учням розслабитись і замружити очі. Опісля уявити, що перед вами лежить чистий аркуш паперу, олівці, гумка. Подумки спробувати намалювати на аркуші негативну ситуацію (реальну або уявну картинку), що спричиняє тривогу. Запропонуйте дітям подумки взяти гумку й послідовно «стерти» з аркуша цю негативну інформацію, доки картинка не зникне. Знову запропонувати заплющити очі й уявити той самий аркуш паперу. Якщо картинка з'явилася знов, намагатися «стирати» її до повного зникнення. Такий метод використовують також задля зниження концентрації уваги на стресогенному чиннику.

Комплекс вправ «Розслаблення м'язів обличчя»

Мета: дати учневі / учениці змогу усвідомити й запам'ятати відчуття розслаблених м'язів за контрастом із їх напруженням. Кожна вправа складається з двох фаз – початкової (напруження) і наступної (розслаблення). Напруження обраного м'яза чи групи м'язів повинне збільшуватися плавно – «скидання» напруження здійснюється різко. Повільне напруження м'язів має супроводжувати повільний глибокий вдих. Розслаблення синхронне з вільним повним видихом. Кожну вправу варто повторити 2–3 рази.

«Маска подиву». Заплющити очі. Одночасно з повільним вдихом максимально високо підняти брови, вимовивши про себе: «М'язи чола напружені». Затримати на секунду подих і з видихом опустити брови. (Пауза триває 15 секунд).

«Піжмурки» (вправа для очей). З повільним видихом, м'яко опустити повіки. Вдихаючи повітря, поступово нарощувати напруження м'язів очей і, нарешті, замружити їх так, начебто в них потрапило мило, мружитися якнайсильніше. Вимовити про себе: «Повіки напружені». Потім – секундна затримка подиху, вільний видих і розслаблення м'язів повік. Залишаючи повіки опущеними, вимовити про себе: «Повіки розслаблені».

«Обурення» (вправа для носа). Округлити крила носа й напружити їх, начебто ви дуже сильно чимось обурені, зробити вдих і видих. Вимовити про себе: «Крила носа напружені». Зробити вдих, на видиху розслабити крила носа. Вимовивши про себе: «Крила носа розслаблені».

«Маска поцілунку». Одночасно з вдихом поступово стискати губи, начебто для поцілунку, довести це зусилля до межі й зафіксувати його повторюючи: «М'язи рота напружені». На секунду затримати подих, із вільним видихом розслабити м'язи. Вимовити: «М'язи рота розслаблені». Після деякого тренування легко вдається подумки керувати розслабленням всіх мімічних м'язів.

Вправа «Малювання лабіринтів/спіралей»

Запропонувати учням намалювати лабіринт чи спіраль у довільній формі та провести пальцем по намальованому лабіринту, показати в такий спосіб мозку, що вихід є!

Вправа «Постукування» (для відновлення психічного рівноваги)

Запропонувати учням скласти долоньки метеликом, і покласти свого «метелика» долонями на груди та почати постукувати свою грудину в темпі один удар в одну секунду, чергуючи постукування правою долонею, потім лівою тощо. Виконувати можна одну чи дві хвилини.

Вправа «Три добрі події»

Запропонувати учням записати, що доброго і приємного сталося впродовж дня і спричинило хороші емоції, а також що вони відчувають, коли про це згадують. Учні після виконання вправи мають спокійно декілька секунд насолодитись повним спокоєм.

Отже, наведені вище та інші кінезіологічні вправи допомагають учням / ученицям подолати стресові ситуації, поліпшити роботу мозку і сприяють гармонійному розвитку особистості та її творчої самореалізації.

Вони вдосконалюють механізми адаптації дитячого організму до зовнішнього середовища, знижують захворюваність і роблять життя учня/учениці безпечнішим завдяки розвитку таких якостей, як спритність, сила, гнучкість. До того ж систематичне тренування поступово привчає школярів витримувати навантаження, виявляти волю; здатні допомогти їм упоратися зі стресовими ситуаціями і постояти за себе в непростому житті.

Вправи можна проводити в будь-який час як динамічні паузи або як частину заняття. Час проведення – 3-5 хвилин.